

บทที่ 2

แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวโน้มการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด ในทศวรรษหน้า (2557 - 2566) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์
 - 2.2.1 ความหมายของสหกรณ์
 - 2.2.2 ความสำคัญของสหกรณ์
 - 2.2.3 ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์
 - 2.2.4 หลักการของสหกรณ์
 - 2.2.5 ประเภทของสหกรณ์
 - 2.2.6 สหกรณ์ออมทรัพย์
 - 2.2.7 แนวคิดสหกรณ์อิสลาม
- 2.3 การบริหารงานสหกรณ์
 - 2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
 - 2.3.2 ขอบข่ายการบริหารงานสหกรณ์
 - 2.3.2.1 วัตถุประสงค์
 - 2.3.2.2 โครงสร้างและการจัดองค์การ
 - 2.3.2.3 การบริหารทรัพยากรมนุษย์
 - 2.3.2.4 การให้บริการสมาชิก
 - 2.3.2.5 การจัดสวัสดิการสมาชิก
 - 2.3.2.6 การสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์
- 2.4 เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด จัดอยู่ในประเภทสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในภาคใต้ ซึ่งมีความเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม จึงได้ร่วมกันหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหา โดยมุ่งที่พัฒนาสังคมให้ดีขึ้น และเล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาบันการเงินแบบอิสลาม และความจำเป็นของการระดมทุน เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการและคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถ แต่ปราศจากแหล่งเงินทุนที่ทะเลาะมารองรับ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการศึกษาหาข้อมูล รวมทั้งการศึกษาดูงานที่สหกรณ์ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด ได้ดำเนินการขอลดทะเบียนเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ต่อมาทะเบียนสหกรณ์และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากภาครัฐโดยตั้งชื่อสหกรณ์นี้ว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด” ทะเบียนเลขที่ อ.008335 ซึ่งมีผลบังคับใช้

ตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน 2535 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกพึ่งตนเองเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามโดยพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและสังคมส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดี กินดี มีสุขรวมทั้งในข้อต่อไป (สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553)

1. ส่งเสริมให้สมาชิกมีความสนใจและตระหนักในธุรกิจแบบอิสลาม
2. ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์และระดมเงินทุนในรูปแบบต่างๆ
3. ส่งเสริมให้มีการลงทุนทำธุรกิจในแขนงต่างๆ
4. ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี

สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด นับเป็นสถาบันการเงินมุสลิมขนาดใหญ่ที่เติบโตขึ้นอย่างมีความมั่นคงทั้งในด้านการบริหารจัดการจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งและการระดมทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในด้านการบริหารจัดการเงินทุนของสหกรณ์ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการที่ทางสหกรณ์จำเป็นต้องหาแนวทางเพื่อให้สหกรณ์สามารถเดินหน้าสู่ความเป็นสถาบันการเงินมุสลิมที่เข้มแข็งในอนาคตได้ จากความสำเร็จในการดำเนินงานทำให้สหกรณ์อิบนูอัฟฟาน จำกัด จึงขยายสาขาต่างๆ รวม 11 สาขา (สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2554) คือ

1. สำนักงานใหญ่ 6 ถนนยะรัง ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
2. สาขาปัตตานี 6 ถนนยะรัง ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
3. สาขาสายบุรี 17 – 17/1 ถนนกะลาพอ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
4. สาขานราธิวาส 63/6 ถนนพนาสมถ์ ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
5. สาขายะลา 674/1 ถนนสีโรรส ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
6. สาขารือเสาะ 168/2 หมู่ 1 ตำบลรือเสาะ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส
7. สาขาจะนะ 60, 60 หมู่ 2 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
8. สาขาสุโหงโกลก 123 ถนนอนุภาชาดอนสุรณ 2 ตำบลสุโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส
9. สาขาโคกโพธิ์ 3/12 ถนนเพชรเกษม ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
10. สาขาตันหยงมัส 115 ถนนระแงะมรรคา ตำบลตันหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัด

นราธิวาส

11. สาขาเบตง 99 ถนนนาคราชบำรุง ตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ปัจจุบันสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด ได้ดำเนินงานมาแล้วครบรอบ 20 ปี ได้ให้บริการด้านเงินฝากแก่สมาชิกและชุมชน แบ่งบัญชีเงินฝากออกเป็น 4 ประเภท (สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553) คือ

1. เงินฝากค่าหุ้นสำหรับสมาชิกรายเดือน
2. เงินฝากรักษาททรัพย์ (อัลวะดีอะฮ์)
3. เงินฝากเพื่อการลงทุน (มูอเราะฮ์) และ
4. เงินฝากสะสมทรัพย์เพื่อกิจการหัจญ์

การบริการสินเชื่อเป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรของสหกรณ์กับสมาชิกตามหลักการอิสลามโดยช่องทางธุรกรรมวิธีต่างๆ ที่ปราศจากดอกเบี้ย ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท (สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553) ดังนี้

1. อัลบัยอ มุรออะฮะฮ์ หมายถึง การซื้อขายสินค้าในราคาต้นทุนบวกกำไร
2. อัลบัยอ มุอัจญ์ลุ หมายถึง การซื้อสินค้าในราคาต้นทุนบวกกำไร โดยผู้ซื้อตกลงจ่าย

เป็นงวดๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

3. อัลบัยอฺ สาลัม หมายถึง การซื้อขายที่ผู้ซื้อตกลงจ่ายสินค้าล่วงหน้า และผู้ขายจะส่งมอบสินค้าให้ภายหลัง

4. อัลบัยอฺ อิสติจลรฺ หมายถึง การซื้อขายที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายสินค้าชนิดหนึ่งเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ภายในระยะเวลาหนึ่ง โดยได้ตกลงกันในลักษณะของสินค้า ราคาสินค้าและจำนวนสินค้า ส่วนการจ่ายสินค้านั้นจะจ่ายเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้

5. อัลอฺญาเราะฮฺ หมายถึง การเช่าหรือการจ้าง กล่าวคือ การขายผลประโยชน์ หรือขายบริการด้วยราคาที่กำหนด คำว่าผลประโยชน์คือ ประโยชน์ที่สามารถใช้ได้จากสิ่งของหรือทรัพย์สิน ในขณะที่ความหมายการขายบริการคือ การขายแรงงานทั้งที่ใช้แรงงาน การบริการ พลังความคิด ทักษะ ความสามารถ และอื่นๆ ที่สามารถมาคิดค่าจ้างได้

6. อัลบัยอฺ อิสติฆนาอฺ หมายถึง การซื้อขายสิ่งที่สั่งให้ทำ หรือสั่งให้ผลิตออกมา (การจ้างทำ) โดยคู่สัญญาต้องมีข้อกำหนดรายละเอียดประเภทของที่สั่งผลิตหรือสั่งทำ ชนิด ลักษณะ ปริมาณ หรือจำนวนที่แน่นอน ชัดเจน ไม่มีข้อคลุมเครือ ไม่มีช่องทางที่จะขัดแย้งกัน

การบริการด้านธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด สหกรณ์มีธุรกิจที่ให้บริการแก่สมาชิกมีอยู่ 3 ด้านด้วยกัน (ชาบีรอ กามะ, 2553) คือ

1. ธุรกิจเงินฝาก ประกอบด้วย

1.1 เงินฝากเพื่อรักษาทรัพย์ สมาชิกสามารถฝากเพิ่มหรือถอนในจำนวนและเวลาใดก็ได้เสมอ

1.2 เงินฝากเพื่อการลงทุน เป็นการฝากเงินของสมาชิกเพื่อร่วมลงทุนในกิจการต่างๆ ที่สหกรณ์มีอยู่ หรือสหกรณ์ร่วมกับสหกรณ์เครือข่าย

1.3. เงินฝากกองทุนหัจญ์เพื่อไปทำหัจญ์กับแพ็คเกจหัจญ์อิบนูอัฟฟาน

2. ธุรกิจการซื้อ ประกอบด้วย

2.1 การซื้อขายบวกกำไร สหกรณ์เป็นผู้ซื้อสินค้าที่สมาชิกต้องการแล้วนำมาบวกกำไรพร้อมกับกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนสำหรับการผ่อนชำระ

2.2 การซื้อขายแบบผ่อนชำระ มีลักษณะคล้ายกับการซื้อขายบวกกำไร แต่จะมีความแตกต่างกันที่ระยะเวลาในการผ่อนชำระ

3. ธุรกิจการให้บริการ ประกอบด้วย

3.1 การจัดบริการแพ็คเกจหัจญ์ เป็นการบริการนำผู้ที่มีความประสงค์จะเดินทางไปเพื่อไปประกอบพิธีหัจญ์ ณ นครมักกะฮฺ โดยสมาชิกสามารถเลือกชำระค่าบริการได้ด้วย 2 วิธี คือ การชำระเงินสดและการชำระแบบผ่อนชำระ กรณีการผ่อนชำระ สมาชิกจะต้องผ่อนชำระให้หมดภายใน 2 ปี หลังจากกลับจากไปประกอบพิธีหัจญ์แล้ว

3.2 การลงทุนและการร่วมลงทุน แบ่งเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

3.2.1 การลงทุนของสหกรณ์แต่เพียงผู้เดียว

3.2.2 การร่วมลงทุนกับสมาชิกสหกรณ์

3.2.3 การร่วมลงทุนกับสหกรณ์อื่นๆ

การลงทุนแต่ละประเภทยังมีความแตกต่างกัน การลงทุนของสหกรณ์เพียงผู้เดียว กำไรที่ได้มาทั้งหมดเป็นของสหกรณ์ผู้เดียวเท่านั้น ส่วนการร่วมลงทุนกับสมาชิก กำไรจะแบ่งเป็นสองส่วนระหว่าง สมาชิก : สหกรณ์ ส่วนปริมาณสัดส่วนขึ้นอยู่กับข้อตกลงกัน สำหรับการลงทุนอีกสองประเภท คือ การร่วมลงทุนกับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกและการร่วมลงทุนกับสหกรณ์อื่นนั้น กำไรขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างองค์กรนั้นๆ กับสหกรณ์

การบริการและสวัสดิการที่ไม่ใช่ธุรกิจ สหกรณ์ออมทรัพย์อับนุอ์ฟฟาน จำกัด ให้บริการ ประเภทต่างๆ (ชาวมีรอ กามะ, 2553) ดังนี้

1. การกู้ยืมเงินฉุกเฉิน การให้บริการประเภทนี้ เป็นการให้กู้ยืมเงินระยะสั้นปลอด ดอกเบี้ยเพื่อเหตุฉุกเฉิน และเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของสมาชิก ทางสหกรณ์พร้อมที่จะช่วยสมาชิกใน อัตราไม่เกินรายละ 3,000 บาทและสมาชิกสามารถใช้คืนตามวงเงินที่กู้โดยแบ่งระยะเวลาในการชำระคืน จะแบ่งเป็น 3 งวดเท่าๆ กัน รวมระยะเวลาทั้งหมด 3 ปี

2. กองทุนสวัสดิการสมาชิก การให้บริการประเภทนี้ เป็นการให้เปล่าแก่สมาชิก เป็น สวัสดิการหรือการสนับสนุนส่งเสริมให้เพิ่มพูนศักยภาพในการทำงานมากขึ้น การให้ความช่วยเหลือแก่ สมาชิกในกรณีประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ เสียชีวิต รวมทั้งการให้ทุนการศึกษา ฝึกอบรมและศึกษาดูงาน

3. กองทุนตะกาฟูล (สงเคราะห์) เป็นกองทุนที่รวบรวมเงินบริจาคจากสมาชิกที่ต้องการ ช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วยหรือเสียชีวิต โดยสมาชิกบริจาคคนละ 100 บาทต่อปี

4. กองทุนชะกาต⁴ เป็นกองทุนหนึ่งของสหกรณ์ที่ได้จากการหักจากกำไรที่ได้จากการ ลงทุนจากสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์ โดยสมาชิกที่ร่วมลงทุนกับสหกรณ์ไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาตแล้ว เพราะกำไรที่สมาชิกได้รับจากการลงทุนดังกล่าวผ่านการหักค่าชะกาตโดยสหกรณ์เรียบร้อยแล้ว

5. กองทุนวะลีมะฮ์ (สร้างครอบครัว) เป็นสวัสดิการเพื่อสนับสนุนเงินทุนแก่สมาชิกใน การสร้างครอบครัว

6. กองทุนอสังหาริมทรัพย์ เป็นกองทุนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกที่ต้องการออมเพื่อการ ลงทุนในระยะยาวในด้านอสังหาริมทรัพย์กับสหกรณ์ออมทรัพย์อับนุอ์ฟฟาน จำกัด โดยที่กองทุนจะชดเชย ช่วยเหลือสมาชิกกรณีเกิดการขาดทุนหรือมีกำไรน้อยในปีนั้นๆ ของการปันผล

การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อับนุอ์ฟฟาน จำกัด แบ่งออกเป็นสาขาต่างๆ จำนวน ทั้งหมด 11 สาขา ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา มีสมาชิกจำนวน 73,638 คน ประธานกลุ่มสมาชิก จำนวน 400 คน เจ้าหน้าที่/พนักงาน 80 คน มีสินทรัพย์ 1,168 ล้านบาท ทุนเรือนหุ้น 367,553,978 บาท ทุนสำรอง 4,164,546.69 บาท เงินรับฝากจากสมาชิก 636,676,170.20 บาท เงินกู้ยืมจากแหล่งอื่น 281,723,834.04 บาท และกำไรสุทธิประจำปี 16,378,780.73 บาท และโครงการลงทุนต่างๆ ประจำปี 2555 ได้แก่ ร้านวัสดุก่อสร้าง (อับนุอ์ฟฟานอิสตานา) หอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยอิสลามยะลา หอพักนักศึกษา มอ.ปัตตานี อับนุอ์ฟฟานเอสเตท อับนุอ์ฟฟานเครื่อง เขียน ทองคำแท่ง ร่วมลงทุนกับสมาชิก สวนยาง/สวนปาล์ม และบ้านรังนก รวม 122,000,000 บาท (สหกรณ์ออมทรัพย์อับนุอ์ฟฟาน จำกัด, 2554)

สรุป จากการดำเนินงานของสหกรณ์ตลอดระยะเวลา 20 ปี จึงเห็นได้ว่าสหกรณ์ออม ทรัพย์อับนุอ์ฟฟาน จำกัด มีการเจริญเติบโตตามลำดับด้วยความมั่นคงและสามารถเผชิญหน้ากับ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในหลากหลายรูปแบบ โดยการดำเนินงานของสหกรณ์นั้นมีความสอดคล้องตาม หลักการของศาสนาอิสลาม ขณะเดียวกันสอดคล้องกับหลักการวิธีการและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน สหกรณ์ ในอันที่จะให้สมาชิกช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี ความ เป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

วิสัยทัศน์ (Vision)

4 ชะกาต เป็นคำในภาษาอาหรับ หมายถึง ทานภาคบังคับที่มีสลิมต้องจ่าย หลังจากที่ได้รับผลเกี่ยวหรือผลผลิตทางการเกษตร ทั้งจากการ เลี้ยงปศุสัตว์ หรือการเพาะปลูก หรือจากการครอบครองทรัพย์สินเป็นทองหรือเงินครบตามกำหนดที่ศาสนากำหนดไว้ ให้แก่บุคคลจำนวน 8 จำพวก ตามบทบัญญัติที่ศาสนากำหนดไว้

จะเป็นสถาบันการเงินที่มั่นคง เป็นที่เชื่อถือ ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและสังคม

พันธกิจ (Mission)

1. ดำเนินการโดยยึดหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด
2. ถือการบริการเป็นหัวใจของงาน ซึ่งจะต้องสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง โปร่งใส และเป็น
ที่พอใจของสมาชิก
3. มีระบบบริหารจัดการทุกสาขาอย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน
4. ให้ความรู้คำปรึกษาด้านการเงินและธุรกิจแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ
5. สร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกและสังคม

วัตถุประสงค์ (Objective)

สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้สมาชิกมีความสนใจและตระหนักในธุรกิจแบบอิสลาม
2. ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์และระดมเงินทุนในรูปแบบต่างๆ
3. ส่งเสริมให้มีการลงทุนทำธุรกิจในแขนงต่างๆ
4. ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี

วัตถุประสงค์การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสมาชิกในด้านการออมทรัพย์และการให้เงินกู้เพื่อใช้จ่ายอำนาจและเป็นประโยชน์นอกวง การส่งเสริมการออมทรัพย์และการให้กู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิก จึงเป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ออมทรัพย์ และด้วยเหตุนี้สหกรณ์ออมทรัพย์จึงได้รับการยอมรับว่าเป็น “สหกรณ์การเงิน” (Financial Cooperative) หรือ “ธนาคารสหกรณ์” (เดชาวุธ เจ๊ะเต๊ะ, 2550 : 50)

สหกรณ์ตามหลักการอิสลามมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของสหกรณ์ บรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น อาทิเช่น อัคคีภัย ความเสียหายทางทรัพย์สิน หรือกรณีเจ็บป่วย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกสามารถช่วยเหลือตนเอง ดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักการอิสลามซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์และจริยธรรมอันดีงามอันมีการประหยัด เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและสังคมส่วนรวม ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมจนสามารถอยู่ดีกินดีมีสันติสุข รวมทั้งข้อต่อไปนี้ (ข้อบังคับสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2544 : 12)

1. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทั้งการศึกษา การพละนามัย และทางจิตใจให้เป็นครอบครัวที่สุขสมบูรณ์และรวมเป็นสังคมที่มีสันติสุข

2. ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของสมาชิก
3. รับฝากเงินประเภทออมทรัพย์หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่นได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
4. จัดให้ได้มา ซื้อ ถิ่นกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินครอบครอง กู้ ยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จำนอง หรือจำนำ ขายหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่นใดซึ่งทรัพย์สิน
5. ให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ โอน รับ จำนอง หรือ จำนำซึ่งทรัพย์สินแก่สมาชิกหรือของสมาชิก
6. ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
7. ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการหน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่นใด
8. ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิกและจัดให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว

สรุป การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการอิสลาม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันจะทำให้สมาชิกอยู่ดีกินดีและมีความสุข

การให้บริการแก่สมาชิกสหกรณ์

การบริการเป็นกระบวนการของการปฏิบัติเพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสะดวก หรือความสบายอันเป็นการกระทำที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรี ให้ความเป็นธรรมและเสมอภาค

การบริการที่ทางสหกรณ์จัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความสะดวกแก่สมาชิกในรูปแบบต่างๆ เป็นการบริการทางการเงินและธุรกิจแก่สมาชิก (สหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553 : 6) ดังนี้

1. บริการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน (ก้อรตุล หะซัน) คือ การให้กู้ยืมเงินยามจำเป็นโดยไม่คิดค่าบริการใดๆ
2. บริการสินเชื่อเป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรของสหกรณ์ฯ กับสมาชิกตามหลักการอิสลามโดยการทำอูมาะลาต (ธุรกรรม) ต่างๆ เช่น อัลบัยอูบิชะมานิลอานูล อัลมูรอบะฮะฮฺ อัลอิญาเราะฮฺ เป็นต้น โดยไม่มีดอกเบี้ยแต่อย่างใด
3. บริการรับฝากเงินประเภทต่างๆ คือเป็นการบริการบัญชีเงินฝากที่สามารถฝาก-ถอน โอน สั่งจ่ายตามกฎหมาย เช่น สถาบันการเงินทั่วไป โดยปราศจากดอกเบี้ย ดังนี้
 - 3.1 บัญชีเงินฝากประเภทรักษทรัพย์ (วะดีอะฮฺ)

เป็นการฝากเงินที่ไม่จำกัดจำนวนและระยะเวลาในการฝาก-ถอน โดยสมาชิกสามารถถอนเงินฝากได้ทุกเวลา
 - 3.2 บัญชีเงินฝากประเภทร่วมลงทุน (มูฏอเราะฮะบะฮฺ)

เป็นการฝากเงินที่จะต้องระบุจำนวนเงินและระยะเวลาในการลงทุน มีการออกมัดหรือกล่าววาจาฝากมูฏอเราะฮะบะฮฺระหว่างผู้ฝากกับสหกรณ์ ผู้ฝากสามารถถอนได้เมื่อถึงกำหนด

ระยะเวลาการฝาก หรือถอนได้หากได้รับการอนุมัติ โดยทางสหกรณ์จะนำยอดคงเหลือที่ครบเงื่อนไขคิดผลกำไรให้

3.3 บัญชีเงินฝากประเภทกองทุนหัจญ์

จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสะสมเงินเพื่อเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์ในระบบที่ปลอดจากดอกเบี้ย

สรุป การบริการและสวัสดิการต่างๆ ที่ทางสหกรณ์กำหนดขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นประโยชน์แก่สมาชิก ทั้งในรูปแบบ การ ให้บริการทางการเงิน การกู้ยืม ดอกเงิน การ บริการสินเชื่อเพื่อดำเนิน ธุรกิจ การ บริการฝากเงินประเภทต่างๆ รว ม ทั้ง สวัสดิการจากกองทุนต่างๆ อัน เป็นการอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกสหกรณ์

การให้สวัสดิการแก่สมาชิกสหกรณ์

สวัสดิการเป็นสิ่งที่องค์การจัดสรรให้แก่บุคลากรนอกเหนือจากการจ่ายค่าจ้างตามผลงานของบุคลากร โดยมีจุดมุ่งหมายให้พนักงานมีความรู้สึกร่วมกับหน่วยงาน มีขวัญและกำลังใจดีและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2545 : 247)

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์อับดุลอูฟฟาน จำกัด มิได้มุ่งแต่สร้างกำไรแก่สหกรณ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมุ่งที่จะดูแลคุณภาพชีวิตของสมาชิกตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิต ซึ่งทางสหกรณ์ได้จัดเตรียมสวัสดิการต่างๆ ให้แก่สมาชิก มีดังนี้

1. กองทุนสวัสดิการสมาชิก

เพื่อเป็นทุนการศึกษา การอบรมทางวิชาการและส่งเสริมอาชีพ ศึกษาดูงานช่วยเหลือเมื่อเกิดอุบัติเหตุและภัยพิบัติต่างๆ ทางธรรมชาติสำหรับสมาชิกทุกคน

2. กองทุนตะกาฟูล

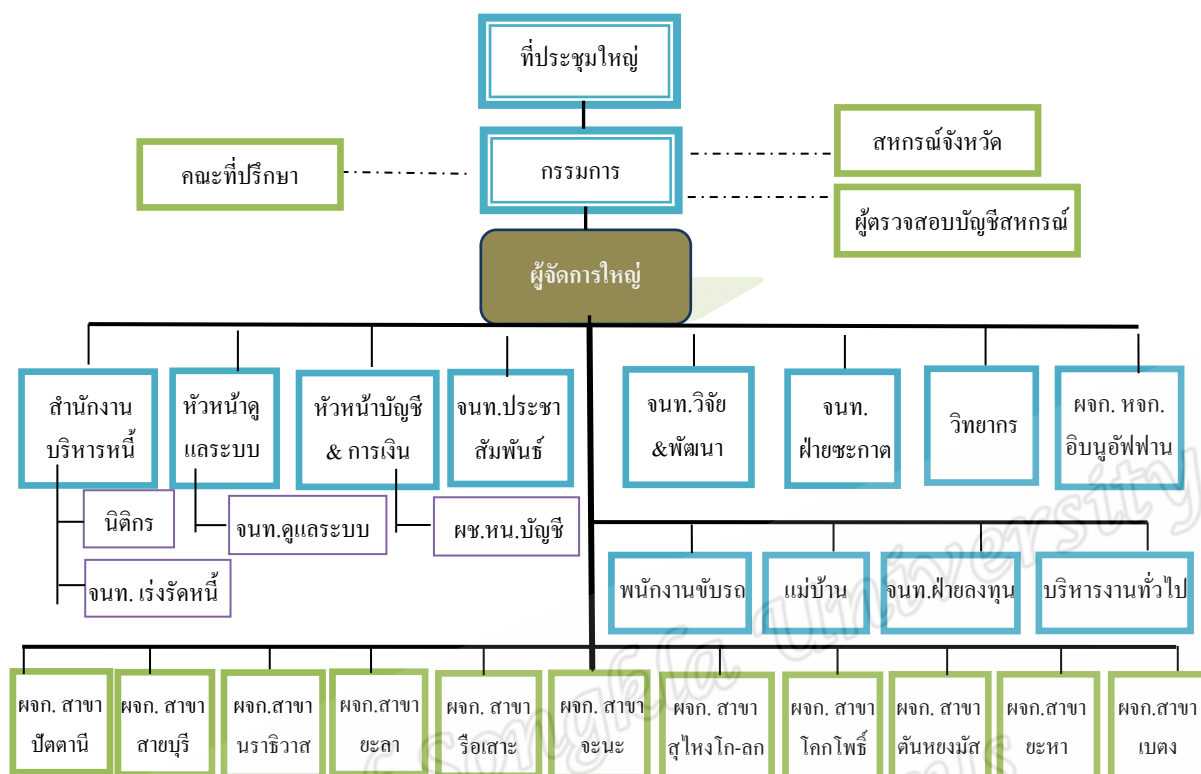
เป็นกองทุนช่วยเหลือสมาชิก เช่น กรณีนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล จะได้รับเงินค่าช่วยจากสหกรณ์ตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้

3. กองทุนชะกาต

เป็นกองทุนช่วยเหลือสมาชิก ครอบครัว ประชาชนผู้ยากไร้ และสังคม ในจำนวน 8 ประเภทบุคคล ตามที่กำหนดไว้ในหลักการศาสนาอิสลาม

4. กองทุนเพื่อการสร้างครอบครัว (วะลีมะฮฺ) เพื่อสนับสนุนเงินทุนแก่สมาชิกให้สามารถแต่งงานสร้างครอบครัวให้มีความสุขและมั่นคงสำหรับสมาชิกที่สมัครเข้าร่วมกับกองทุน

สรุป การจัดสวัสดิการของสหกรณ์อับดุลอูฟฟาน จำกัด ที่ให้แก่สมาชิกจัดอยู่ในรูปแบบกองทุนการศึกษา กองทุนตะกาฟูล กองทุนชะกาตและกองทุนเพื่อการสร้างครอบครัว ทั้งนี้เป็นการดูที่ทางสหกรณ์จัดเตรียมไว้เพื่อให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อีบนู้อฟฟาน จำกัด

ที่มา : รายงานกิจการประจำปี 2554 สหกรณ์ออมทรัพย์อีบนู้อฟฟาน จำกัด

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์

2.2.1 ความหมายของสหกรณ์

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2534 : 520) ให้ความหมายของคำว่า “สหกรณ์” หมายถึง งานร่วมมือกันเพื่อกำไรหรือประโยชน์ วิธีการจัดการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือกันเพื่อผลทางเศรษฐกิจโดยแบ่งกำไรเสมอกัน

The Oxford English Reference Dictionary (1996) ให้ความหมายคำว่า “Co-operative” หมายถึง ฟาร์ม ร้านค้า หรือธุรกิจอื่นๆ ที่สังคมเป็นเจ้าของธุรกิจ และดำเนินการร่วมกันโดยสมาชิกของธุรกิจนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลกำไรร่วมกันในหมู่พวกเขา

Merriam Webster’s Collegiate Dictionary (1996) ให้ความหมาย คำว่า “Co-operative” หมายถึง องค์กรที่เป็นเจ้าของและดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้ที่ให้บริการ

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ม.ป.ป. : ออนไลน์) ได้ให้ความหมาย คำว่า “สหกรณ์” หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

สุวรรณา ฐวโชติ (2541 : 3 - 4) กล่าวว่า ถ้าพิจารณาตามที่มาของคำศัพท์ คำว่า “สหกรณ์” ก็หมายถึง “การทำงานร่วมกัน” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “co-operative” แต่ตามคำนิยามสากลที่กำหนดขึ้นโดย ICA⁵ ในปัจจุบันสุดกำหนดไว้ว่า “สหกรณ์ คือ สมาคมอิสระของบุคคลหมู่หนึ่งซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อบรรลุความต้องการร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการร่วมกันและควบคุมกิจการนั้นด้วยวิถีทางประชาธิปไตย”

อุดม เขยแก้ว และนคร จิโรจพันธ์ (2540 : 1 - 2) กล่าวว่า มีผู้ให้คำนิยาม “สหกรณ์” (Cooperative) ไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

1. สหกรณ์ เป็นวิธีจัดงานรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกัน โดยความสมัครใจของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่านั้น และโดยมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อบำรุงตนเองให้เกิดความจำเป็นในทางทรัพย์สิน

2. การสหกรณ์ คือการช่วยตนเอง ซึ่งบังเกิดผลโดยการรวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การ

3. สมาคมสหกรณ์ เป็นที่รวมคน ด้วยความมุ่งหมายในลักษณะหุ้นส่วนการค้า ซึ่งจัดกันในกลุ่มผู้มีทรัพย์สินน้อย และวางวิธีการโน้มไปในทางมิให้เกิดความเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว โดยวางเงื่อนไขไว้ว่าสมาชิกจะได้รับประโยชน์แบ่งตามส่วนแห่งกิจการงานที่กระทำกับสมาคม

4. สมาคมสหกรณ์ คือ ชุมชนซึ่งรวมงานกันโดยสมัครใจ และโดยยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายแก่สมาชิก และการรับใช้แก่สมาชิก หรือเพื่อให้สามารถประกอบการผลิตรวมเพื่อจำหน่าย หรือจัดการขายผลผลิตของสมาชิก หรือจัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืม หรือรวมวัตถุประสงค์เหล่านี้เข้าด้วยกัน และในขณะเดียวกัน เฉลี่ยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการนี้ให้แก่สมาชิกตามสัดส่วน ซึ่งได้ตกลงเห็นพร้อมกันว่าเป็นที่ยอมรับสำหรับสมาชิกแต่ละคน และสำหรับหมู่คณะ

5. สหกรณ์ หมายถึง องค์การแบบหนึ่งที่มีกลุ่มบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไป รวมกันจัดตั้งโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพอย่างเดียวกัน โดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักและวิธีการสหกรณ์โดยมิได้มุ่งหวังผลกำไร

ปัญญา หิรัญศรี และคณะ (2549 : 5 - 6) กล่าวว่า ผู้รู้ได้ให้คำจำกัดความของสหกรณ์ ดังนี้

1. ฮิวเบิร์ต คัลเวอร์ต (Hubert Calvert) ได้ให้คำจำกัดความว่า สหกรณ์เป็นวิธีการจัดองค์การรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดยความสมัครใจ ในฐานะของความเป็นมนุษย์ โดยการมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อการสร้างความจำเป็นทางทรัพย์สินของเขาเหล่านี้

2. ชาร์ล จีดี (Charles Gide) นักสหกรณ์และนักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้ให้คำจำกัดความว่า สหกรณ์คือ สมาคมที่มุ่งกำจัดเสียซึ่งกำไร

3. เอส. เอส. ตาลมาคี (S.S. Talmaki) นักสหกรณ์ชาวอินเดีย ได้ให้คำจำกัดความว่า สหกรณ์เป็นวิธีประกอบการชนิดหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนร่วมงานกันด้วยใจสมัครตามหลักแห่งความเสมอภาคเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจโดยวิธีสุจริต

⁵ เป็นองค์การสหกรณ์สากลระดับโลก มีสมาชิกเป็นองค์การสหกรณ์ระดับชาติจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีวัตถุประสงค์หลักที่จะส่งเสริมให้ขบวนการสหกรณ์ทั่วโลกดำเนินกิจการบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยวิถีประชาธิปไตย (Multi self-help and Democracy) ปัจจุบันองค์การนี้ตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

4. ซี. อาร์. เฟย์ (C.R. Fay) ได้ให้คำจำกัดความว่า สมาคมสหกรณ์เป็นที่รวมคนด้วยความมุ่งหมายเพื่อการเข้าร่วมกัน ซึ่งจัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้ที่มีทรัพย์สินน้อย โดยดำเนินการไปในทางที่ไม่เห็นแก่ตัวบนเงื่อนไขที่วางไว้ว่า สมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ตามส่วนแบ่งแห่งกำไรในกิจการงานที่กระทำกับสหกรณ์

5. ฮานส์ เกบฮาร์ด (Harnes Gebhard) นักเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์ชาวฟินแลนด์ ได้ให้คำจำกัดความว่า สมาคมสหกรณ์เป็นที่รวมคน ตั้งขึ้นตามหลักการเสมอภาค ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก และเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการตามหลักเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมฐานะทางการเงินและการดำเนินอาชีพของสมาชิก ด้วยวิธีช่วยตนเองตามลำพัง หรือช่วยตนเองด้วยความสนับสนุนของรัฐบาล โดยมีข้อแม้ว่าผลกำไรจากประโยชน์ของการกระทำร่วมกันจะต้องแบ่งตามส่วนของงานที่สมาชิกคนหนึ่งๆ กระทำ มิใช่แบ่งตามส่วนแห่งเงินทุน

จากนิยามความหมายต่างๆ ของสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้น พอที่จะสรุปความหมายของสหกรณ์ว่า สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการรวมกลุ่มบุคคล รวมทรัพย์สิน โดยสมัครใจตามหลักความเสมอภาค เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยสุจริตวิธี และมีได้หวังผลกำไรสูงสุด โดยอาศัยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดการอยู่ดีกินดีในหมู่สมาชิก

2.2.2 ความสำคัญของสหกรณ์

เมื่อกล่าวถึงบทบาทของสหกรณ์ต่อการพัฒนาการศึกษาแล้ว จะพบว่าหลายๆ นี้เรามักจะเห็นสหกรณ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทการศึกษา รวมทั้งการจัดการศึกษาในสังคมมากขึ้น แม้ว่าการจัดการศึกษาที่ดำเนินโดยสหกรณ์ดังกล่าวจะถือเป็นธุรกิจทางการศึกษาก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากสหกรณ์อยู่ในชุมชน เกี่ยวข้องกับชุมชน เกี่ยวข้องกับสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน และสมาชิกชุมชนก็ต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการศึกษาอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้ สหกรณ์จึงต้องเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยอัตโนมัติ เช่น การจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกสหกรณ์ การให้ทุนการศึกษาให้แก่สมาชิก สวัสดิการการศึกษาบุตร การสร้างสถานที่พักสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยการจ่ายผ่อนในระยะเวลา 20 - 30 ปี ตลอดจนบทบาทที่มีต่อสังคมทั่วไปทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมานั้น สหกรณ์ยังมีความสำคัญต่อการศึกษา คັນคว้าของนักเรียน โดยสหกรณ์ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือห้องทดลองสำหรับนักเรียน นักศึกษา เพื่อพวกเขาจะได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของสังคมในรูปแบบต่างๆ

ปัญญา หิรัญรัมย์ และคณะ (2549 : 7 - 8) ได้แบ่งความสำคัญของสหกรณ์โดยค่านิจจากบทบาทที่สหกรณ์มีต่อสมาชิกและสังคม ดังนี้

1. บทบาทของสหกรณ์ในเชิงเศรษฐกิจ
2. บทบาทของสหกรณ์ในการพัฒนาสังคมชนบท
3. บทบาทของสหกรณ์ในการพัฒนาปกครองในชนบท
4. บทบาทของสหกรณ์ในการพัฒนาการศึกษาชนบท

โดยหลักการสหกรณ์แล้ว สหกรณ์จะเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ การเกิดขึ้นของสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อสวัสดิภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และความจำเป็นอื่นๆ ของสมาชิกเป็นสำคัญ เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกให้ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นความหมายของสวัสดิภาพเชิงนี้สามารถที่จะถอดความเป็นรูปธรรมคือ การที่สมาชิกมีรายได้มากยิ่งขึ้นซึ่งหลักการสหกรณ์ข้อนี้มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักถึงบทบาทสำคัญของตนคือ การเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ สมาชิกจึงต้องเป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุม และผู้อุดหนุนหรือ

ผู้ใช้บริการของสหกรณ์ ไม่เพียงแต่เป็นสมาชิกเพื่อมุ่งที่จะรับประโยชน์จากสหกรณ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ขณะเดียวกันในการจัดสรรกำไรสุทธิให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคน โดยกำไรส่วนหนึ่งต้องสำรองเพื่อการลงทุนต่อไป โดยส่วนนี้ไม่สามารถที่ไปแบ่งกันไม่ได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง

สมเกียรติ ฉายไธสง (2540 : 26 – 28) กล่าวว่า การสหกรณ์ในประเทศไทย มีมูลเหตุสืบเนื่องมาจาก เมื่อประเทศไทยได้เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ มากขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระบบเศรษฐกิจของชนบทก็ค่อยๆ เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจ แบบเพื่อเลี้ยงตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจ แบบเพื่อการค้าความต้องการเงินทุนในการขยายการผลิตและการครองชีพจึงมีเพิ่มขึ้น ชาวนาที่ไม่มีทุนรอนของตนเองก็หันไปกู้ยืมเงินจากบุคคลอื่นทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงและยังถูกเอาเปรียบจากพ่อค้านายทุนทุกวิถีทางอีกด้วย ชาวนาจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ตลอดเวลา ทำนาได้ข้าวเท่าใด ก็ต้องขายใช้หนี้เกือบหมด นอกจากนี้การทำนาก็มีผลผลิตที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับ สภาพดินฟ้าอากาศ ถ้าปีไหนผลผลิตเสียหายก็จะทำให้หนี้สินพอกพูนมากขึ้นเรื่อยๆ จนลูกหนี้บางรายต้องโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เจ้าหนี้ และกลายเป็นผู้เช่านา หรือเร่ร่อนไม่มีที่ดินทำกินไปในที่สุด

ปัญญา หิรัญรัมย์ และคณะ (2549 : 7) กล่าวว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจส่วนรวม สหกรณ์เป็นระบบเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกสั้นๆ ว่า “ระบบสหกรณ์” (Co-operativism) เป็นระบบที่มุ่งส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคนให้เจริญเติบโตขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนดีของระบบทุนนิยม (หรือเสรีนิยม) และส่วนดีของระบบสังคมนิยมแบบบังคับ (หรือระบบคอมมิวนิสต์) ไม่มีลักษณะที่ไม่พึงปรารถนา (หรือบกพร่อง) ของระบบทุนนิยมและระบบคอมมิวนิสต์อยู่ในระบบสหกรณ์ ระบบสหกรณ์มุ่งแต่ผลิตเศรษฐกิจที่มีคุณภาพดีตามที่ผู้ซื้อต้องการ ถือว่าเป็นการเพิ่มพูนความมั่งคั่งและมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ อันจะทำให้ประเทศโดยส่วนรวมมีสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น

วิทยากร เชียงกุล (2550 : 48) กล่าวว่า ประเทศกำลังพัฒนา สหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพของคนและเศรษฐกิจโดยรวม รวมทั้งการจัดการศึกษาขั้นประถมในพื้นที่ที่รัฐบาลกลางเข้าไปไม่ถึง หรือจัดการศึกษาได้อย่างไม่มีคุณภาพ เพราะสหกรณ์เป็นองค์กรที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของ สหกรณ์จึงรู้ความต้องการของชุมชน และระดมคนในชุมชนมาช่วยพัฒนาการศึกษาสำหรับคนในชุมชนเพื่อชุมชน ตลอดจนมีสมาชิกที่เข้มแข็ง สหกรณ์จะช่วยกันตรวจสอบคุณภาพการทำงานของครู ได้ดีกว่าระบบบริหารของรัฐบาลกลาง

โดยสรุปแล้ว เราจะเห็นว่าประเทศโดยทั่วไปยอมรับว่าสหกรณ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยสหกรณ์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ เช่น บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ บทบาทในการพัฒนาสังคม บทบาทในการพัฒนาการศึกษาของสมาชิกให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยในแต่ละบทบาทนี้จะมีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกสามารถมีความก้าวหน้าในชีวิตได้เป็นอย่างดี

2.2.3 ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์

เหตุเนื่องจากเกิดจากความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของประชาชน เกิดความยากจน อันเนื่องจากการเอาเปรียบทางเศรษฐกิจของพ่อค้าคนกลางและนายทุน จึงเป็นมูลเหตุของการเกิดขึ้นของสหกรณ์ โดยกลุ่มผู้มีอาชีพกรรมกรที่ทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมได้มีการรวมตัวขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือตนเองและระหว่างสมาชิก

กลุ่มจัดตั้งทางเศรษฐกิจของประชาชนแบบสหกรณ์เกิดขึ้นในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมเมื่อราว 250 ปีที่แล้ว และผู้ที่ได้บุกเบิกทางให้เกิดสหกรณ์สมัยใหม่ ซึ่งมีการพัฒนาต่อมาจนปัจจุบัน คือ โรเบิร์ต โอเวน (ค.ศ. 1771 - 1858) อดีตคนงานชาวเวลส์ (วิทยากร เชียงกุล, 2550 : 13)

การสหกรณ์ในประเทศอังกฤษได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ ปรากฏว่าในยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งอยู่ระหว่างปลายศตวรรษที่ 18 ถึงกลางศตวรรษที่ 19 นั้น คนงานในประเทศอังกฤษมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นมาก เพราะต้องทำงานหนัก รายได้ต่ำ ซ้ำถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของโรงงานและพ่อค้าคนกลางนานัปการ จึงดำเนินชีวิตอยู่อย่างอดคัดัดสน อาศัยอยู่ในที่คับแคบไม่ถูกสุขลักษณะ นำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บและอาชญากรรม เด็กๆ ถูกปล่อยให้อยู่ตามยถากรรม ขาดการศึกษาและขาดการดูแลที่ถูกต้อง ดังนั้น โรเบิร์ต โอเวน ผู้จัดการโรงงานทอผ้าแห่งหนึ่งของนิวลันนาร์ต ซึ่งเป็นเด็กที่เคยยากจนมาก่อน ได้ตระหนักในความจริง (ความทุกข์ยาก) อันนี้ดี จึงได้คิดหาทางแก้ไขสถานการณ์เหล่านี้ให้ดีขึ้น เขาจึงพยายามช่วยเหลือคนงานให้มีบ้านอยู่ที่ถูกสุขลักษณะ ให้มีเวลาทำงานน้อยลงและให้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น โรเบิร์ต โอเวนในฐานะเจ้าของและผู้จัดการโรงงานทอผ้าจึงดำเนินงานตามแผนของตนทันที โดยในขั้นแรกได้จัดบ้านพักให้คนงานได้อาศัยอยู่อย่างถูกสุขลักษณะในบริเวณโรงงาน แม้จะเป็นห้องเล็กๆ แต่ก็สะอาดและน่าอยู่ พร้อมกับอบรมคนงานเป็นคนที่มีระเบียบวินัยและรู้จักประหยัด ขณะเดียวกันก็ได้เปิดร้านจำหน่ายสินค้าราคาถูกให้แก่คนงานในบริเวณโรงงานอีกด้วย (แอ์บดุลรอมัน ยาเมาะ, 2550 : 11)

โอเวนได้เปิดร้านค้าของโรงงานแบบใหม่ โดยเลือกสินค้าที่ดี และขายให้คนงานของเขาในราคาต่ำพอคุ้มทุน โดยเขาได้ยกประโยชน์ที่ได้จากการที่ร้านค้าสามารถซื้อของจำนวนมากในราคาต่ำลงให้แก่คนงาน (รวมทั้งการควบคุมการขายสินค้าประเภทเหล่านี้อย่างเข้มงวด) หลักการนี้เอง คือพื้นฐานที่มาของระบบสหกรณ์ร้านค้าในเวลาต่อมา (วิทยากร เชียงกุล, 2550 : 15)

ประเทศไทยเริ่มศึกษาวิธีการสหกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 แต่ก็ยังมีได้ดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งในปี 2458 ได้มีการเปลี่ยนกรมสถิติพยากรณ์เป็นกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ประกอบด้วยส่วนราชการ 3 ส่วน คือ การพาณิชย์ การสถิติพยากรณ์ และการสหกรณ์ ในพุทธศักราช 2478 ได้ริเริ่มจัดตั้งสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินที่จังหวัดปทุมธานีและได้จัดตั้งสหกรณ์ประเภทใหม่ๆ ขึ้นอีกหลายประเภท เช่น สหกรณ์บำรุงที่ดินสหกรณ์ค้าขาย สหกรณ์นิคมฝ่าย สหกรณ์หาทุนและบำรุงที่ดิน ในปี พ.ศ. 2480 ร้านสหกรณ์ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกที่อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาชื่อว่า ร้านสหกรณ์บ้านเกาะจำกัดสินใช้ มีสมาชิกแรกตั้ง 279 คน และมีการจัดตั้งร้านสหกรณ์ในลักษณะนี้อีกหลายแห่งเพื่อช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับปัญหาค่าครองชีพ โดยจัดตั้งขึ้นทั้งในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนของประชาชน การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยก็คือการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน โดยทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เปิดโอกาสให้สหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียวควบเข้ากันเป็นขนาดใหญ่สามารถขยายการดำเนินธุรกิจเป็นแบบอเนกประสงค์ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้สหกรณ์หาทุนจึงแปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรมาจนปัจจุบัน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ม.ป.ป. : ออนไลน์)

สรุป การเกิดขึ้นของสหกรณ์ก็เพื่อสนองความต้องการร่วมกันของสมาชิก ทั้งความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เอื้ออาทรระหว่างกัน โดยสหกรณ์เป็นองค์กรอิสระของบุคคลที่ร่วมมือกันโดยอาศัยความสมัครใจ ความเป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย โดยมีอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเฉพาะของตนเอง

2.2.4 หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ คือ "แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม" ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญรวม 7 ประการ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ม.ป.ป.) กล่าวคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง

1. พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิก จะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล (คำว่า "บุคคล" หมายถึง ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) ไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น

2. อย่างไรก็ตาม การกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์ไม่ถือว่าขัดกับหลักการสหกรณ์ข้อนี้

3. สมาชิกสมทบนั้น ควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบมาจากบุคคลซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมาก ก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้แม้ว่ากฎหมายจะได้ห้ามมิให้สมาชิกสมทบบีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย

พึงตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจและสติปัญญาในการดำเนินการและควบคุมดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ของสหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่างๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการ ผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก

1. หลักการสหกรณ์ข้อนี้ มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือ การที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners and Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้สมทบทุน ผู้ควบคุม และผู้อุดหนุน หรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่มาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น

2. ในการจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรองซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม นอกจากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัด และเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ

1. สมาชิก กรรมการและพนักงานสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่าสหกรณ์เป็นองค์การช่วยตนเองและปกครองตนเอง ด้วยเหตุนี้สหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจ หรือทำสัญญาใดๆตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล

2. การรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐ หรือบุคคลภายนอกไม่ขัดกับหลักความเป็นอิสระของสหกรณ์ หากผู้ให้ความช่วยเหลือมุ่งหมายให้สหกรณ์ช่วยเหลือตนเองได้ และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งดำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของสหกรณ์

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ

1. หลักการข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสหกรณ์ในประเทศไทยทุกระดับ ทั้งสหกรณ์ขั้นปฐมและสหกรณ์ขั้นสูง เพราะขาดแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาทางสหกรณ์ให้เป็นบทบาท และความ

รับผิดชอบของขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง ทั้งๆ ที่ได้รับเริ่มให้จัดตั้งกองทุนสะสมจัดสภาพสหกรณ์จากกำไรของสหกรณ์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 และแม้จะมีการจัดตั้งสันนิบาต สหกรณ์แห่งประเทศไทยและมีชุมนุมสหกรณ์ระดับชาติบ้างแล้วส่วนราชการที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ก็ยังคงดำเนินการให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์แทบจะเรียกได้ว่าซ้ำซ้อนกับขบวนการสหกรณ์โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนให้ขบวนการสหกรณ์สามารถรับผิดชอบต่อการศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ได้ด้วยตนเองในที่สุดโดยมีหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอตามความจำเป็นและเน้นการฝึกอบรมข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การศึกษาฝึกอบรมและสารสนเทศมีความมุ่งหมายและเน้นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2.1 การศึกษามุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะเป็นสมาชิกในอนาคต มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึก และตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกหรือให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณสหกรณ์

2.2 การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการ ผู้จัดการและพนักงานสหกรณ์ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ รวมทั้งความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน

2.3 ส่วนสารสนเทศนั้นมุ่งให้บุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนและผู้นำด้านความคิดเป็น เช่น ผู้นำชุมนุม นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กร พัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง

3. หลักสูตรและเนื้อหาของการศึกษาอบรม ควรครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์

1. แท้จริงการร่วมมือระหว่างสหกรณ์เป็นหลักการเดียวกันกับการร่วมมือระหว่างบุคคลธรรมดาในการจัดตั้งสหกรณ์นั่นเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดด้วยขนาด มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น และนำไปสู่การรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์อาจทำได้ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง ในแนวนอนสหกรณ์ทุกสหกรณ์ไม่ว่าประเภทเดียวกันหรือไม่ สามารถร่วมมือกันได้ทุกระดับเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและขบวนการสหกรณ์ในแนวตั้งสหกรณ์ท้องถิ่นประเภทเดียวกันควรรวมตัวกันทางธุรกิจเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ และสหกรณ์ทุกประเภท ทุกระดับ ทุกสหกรณ์ควรรวมตัวกันเป็นองค์การสหกรณ์สูงสุด (Apex Organization) เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมด้านอุดมการณ์ การศึกษา การฝึกอบรม การส่งเสริมแนะนำ การกำกับดูแล การตรวจสอบ การวิจัยและการพัฒนา ฯลฯ

3. วัตถุประสงค์สำคัญของการร่วมมือระหว่างสหกรณ์ คือ เพื่อให้สหกรณ์สามารถนำผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นสหกรณ์ท้องถิ่นแต่ละสหกรณ์ และสหกรณ์ชั้นสูงต้องเป็นสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีชีวิตชีวา (Viable & Sustainable) และร่วมมือกันในลักษณะของ "ระบบรวม" หรือเป็นเอกภาพ

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน

1. สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะฉะนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้นๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นการพัฒนา ที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาส ความสามารถ และอนาคตของคนรุ่นหลัง

2. เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ก็เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง สหกรณ์จึงควรมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน

เสกสรร ศุภแสง (อ้างถึงใน พินิจ บุญมาก 2551: 15) กล่าวว่า หลักการของสหกรณ์ออมทรัพย์ประกอบด้วย 4 ประการ คือ

1. หลักความสมัครใจ บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทำงานอาชีพเดียวกัน หรืออาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง และไม่มี การบังคับจิตใจกันแต่ประการใด การใช้หลักข้อนี้มีข้อจำกัดบ้างตามคุณสมบัติของสมาชิกในแต่ละสหกรณ์ โดยกำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์นั้น ๆ

2. หลักความเสมอภาค สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์ มีความเท่าเทียมกันในการดำเนินงานและการควบคุมสหกรณ์ กล่าวคือ สมาชิกแต่ละคนออกเสียงในที่ประชุมใหญ่ได้คนหนึ่งเสียง เท่ากันหมด ไม่ว่าจะมีส่วนมากหรือน้อย ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสออกความคิดเห็นปรับปรุงกิจการของสหกรณ์ของตนเองโดยไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผูกขาด วินิจฉัยปัญหาทุกอย่างเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์ เช่น การจัดสรรกำไร การเลือกตั้งกรรมการดำเนินการ และเพื่อควบคุมป้องกันมิให้สมาชิกผู้ใดมีอำนาจควบคุมการดำเนินการสหกรณ์ อาจเป็นอันตรายต่อ สหกรณ์ได้ ถ้าปล่อยให้สมาชิกถือหุ้นได้มากอย่างไม่จำกัดเหมือนธุรกิจอื่น สหกรณ์จึงกำหนดให้สมาชิกถือหุ้นได้ไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมด

3. หลักการให้บริการและหลักความยุติธรรม ตามคำขวัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ “ไม่ใช่เพื่อกำไร ไม่ใช่เพื่อการกุศล แต่เพื่อบริการ” เพื่อให้บังเกิดความยุติธรรมและเป็นไปตาม คำขวัญนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์จึงคิดดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับสมาชิกในอัตราที่ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ และเมื่อสิ้นปีทางบัญชีและงบบัญชีแล้ว หากสหกรณ์มีกำไรเหลือก็นำมาเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนของดอกเบี้ยที่สมาชิกได้ชำระแก่สหกรณ์

4. หลักการช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สหกรณ์เป็นสถาบันส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะตระหนักดีว่าการที่ต่างคนต่างแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ร่วมกันนั้น ย่อมไม่สามารถทำได้ดีเท่ากับการช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ ผู้มีเงินมากก็นำมาฝากไว้กับสหกรณ์มาก ผู้มีเงินน้อยก็นำมาฝากน้อย เพื่อให้สมาชิกผู้มีความเดือดร้อนต้องการใช้เงินได้กู้เงินจากสหกรณ์และสหกรณ์จะคิดเงินปันผลตามหุ้นในอัตราจำกัด เพราะสหกรณ์ถือว่าเงินเป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกทางธุรกิจ และสหกรณ์จะเน้นการรวมคนมากกว่าการรวมทุน

โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2459 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสหกรณ์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายบังคับใช้เพื่อให้สหกรณ์เป็นไปอย่างถูกต้อง เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้กำหนดประเภท สหกรณ์ไว้ 7 ประเภท ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งผลการดำเนินงานของสหกรณ์ได้สร้างความเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก จนทำให้จำนวนสหกรณ์และสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550ก : 14)

ค่านิยมพื้นฐานสหกรณ์ (Basic Values) ประกอบด้วย 5 ประการ (วิทยากร เชียงกุล, 2550 : 29) ดังนี้

1. การร่วมมือกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือตนเองของสมาชิก
2. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม
3. ความเป็นธรรมและความเสมอภาค

4. ความรับผิดชอบต่อกันเองและต่อสังคม
5. การร่วมมือกันแบบสามัคคีกลมเกลียวภายในประเทศและระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า หลักการสหกรณ์ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สหกรณ์จะต้องยึดไว้เป็นกรอบสำหรับการดำเนินงาน ทั้งนี้ กรอบดังกล่าวถือเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติอันจะเป็นมาตรฐานว่าองค์กรที่มีกรอบหรือแนวปฏิบัติเช่นดังกล่าวนี้นับเป็นองค์กรสหกรณ์ โดยมีหลักการทั้ง 7 หลักการคือ การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ และการเอื้ออาทรต่อชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินไปในรูปแบบที่หลักสหกรณ์กำหนดไว้

2.2.5 ประเภทของสหกรณ์

การแบ่งหรือการจำแนกประเภทของสหกรณ์ คือเป็นการจำแนกหมวดหมู่ของสหกรณ์ที่มีอยู่ทั้งหมดออกเป็นกลุ่มๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ซึ่งการแบ่งประเภทสหกรณ์โดยทั่วไปนั้น อาจใช้เกณฑ์หนึ่งเกณฑ์ใด หรือหลายเกณฑ์พร้อมกันไปก็ได้ ทั้งนี้ วิธีการแบ่งที่ใช้เกณฑ์ต่างกันย่อมจะให้ความหมายที่ต่างกันและสามารถสื่อความหมายที่จะบ่งชี้ลักษณะพิเศษของสหกรณ์ประเภทนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน (นุกุลกรยีนยงค์, 2554 : 73)

เหตุผลทั่วไปของการจัดประเภทสหกรณ์ สรุปได้ดังนี้ (บุญฤทธิ เผือกวัฒน์, 2550 : 6)

1. เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายด้านสหกรณ์ของรัฐบาลว่าจะเน้นการส่งเสริมสหกรณ์ประเภทใด ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรด้านต่างๆ
2. เพื่อประโยชน์แก่การรวมตัวของสหกรณ์ในแนวตั้ง คือ การตั้งชุมนุมสหกรณ์หรือสหพันธ์หรือสหภาพสหกรณ์ในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ ในกรณีชุมนุมสหกรณ์ซึ่งเป็นการรวมตัวกันทางธุรกิจหรือวิสาหกิจ สมาชิกจะต้องเป็นสหกรณ์ประเภทเดียวกันเท่านั้น
3. เพื่อประโยชน์แก่การจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลสถิติของสหกรณ์แต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ เพื่อการศึกษา วิจัย และทำรายงานความก้าวหน้าของสหกรณ์แต่ละประเภทประจำปี อันจะเป็นประโยชน์แก่การวางแผนปรับปรุง และพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างแท้จริง
4. เพื่อประโยชน์แก่การส่งเสริมและพัฒนาขบวนการสหกรณ์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และเหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

สุวรรณา ชูโชติ (2541 : 9 – 10) ได้จำแนกประเภทสหกรณ์ในประเทศไทยภายใต้กฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร (Agriculture Co-operative)
2. สหกรณ์ประมง (Fishery Co-operative)
3. สหกรณ์นิคม (Land Settlement Co-operative)
4. สหกรณ์ร้านค้า (Consumers Co-operative)
5. สหกรณ์บริการ (Service Co-operative)
6. สหกรณ์ออมทรัพย์ (Thrift and Credit Co-operative)

ประพันธ์ เสวตนันท์ (2541: 62 - 65) ได้สรุปเกณฑ์การแบ่งประเภทของสหกรณ์ออกเป็น 6 เกณฑ์ ดังนี้

1. เกณฑ์ผลประโยชน์ของสมาชิก เช่น สหกรณ์เกี่ยวกับการผลิตก็จะเรียกว่า สหกรณ์การผลิต ส่วนสหกรณ์เกี่ยวกับการบริโภคจะเรียกว่า สหกรณ์ผู้บริโภค เป็นต้น

2. เกณฑ์ความรับผิดชอบของสหกรณ์ ตามเกณฑ์นี้จะมีสหกรณ์อยู่ 2 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์จำกัดความรับผิด (Limited liability) และสหกรณ์ไม่จำกัดความรับผิด (Unlimited liability) โดยปกติสหกรณ์จำกัดความรับผิดต้องมีการจดทะเบียนตามกฎหมาย ผู้สมัครต้องมีทุนเรือนหุ้น โดยสมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบหนี้ของสหกรณ์จำกัดไม่เกินจำนวนเงินซึ่งส่งยังไม่ครบค่าทุนเรือนหุ้นที่ตนถือเท่านั้น ส่วนสหกรณ์ไม่จำกัดความรับผิดไม่มีการออกทุนเรือนหุ้น นั้นสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกันและแทนกันได้โดยไม่จำกัดจำนวน

3. เกณฑ์การแบ่งกำไรของสหกรณ์ ตามเกณฑ์นี้แบ่งออก 2 ประเภทคือ สหกรณ์ที่แบ่งกำไรให้แก่สมาชิก และสหกรณ์ที่ไม่แบ่งกำไรให้แก่สมาชิก ซึ่งในปัจจุบันสหกรณ์เกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์ประเภทจำกัดความรับผิด มีการจดทะเบียน มีการเก็บค่าธรรมเนียม จึงมีการแบ่งกำไรให้แก่สมาชิก ส่วนสหกรณ์ที่ไม่แบ่งกำไรให้แก่สมาชิก เป็นสหกรณ์ที่ไม่จำกัดความรับผิด เช่น สหกรณ์เครดิตแบบไร้ไฟเฟเชน ซึ่งสหกรณ์ประเภทนี้จะจัดสรรกำไรส่วนใหญ่เป็นเงินสำรองของสหกรณ์เพื่อนำมาขยายธุรกิจของสหกรณ์

4. เกณฑ์การเป็นสมาชิกภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1. สหกรณ์ระดับท้องถิ่น 2. สหพันธ์สหกรณ์ 3. สหกรณ์แบบผสม

5. เกณฑ์จำนวนวัตถุประสงค์ทางธุรกิจของสหกรณ์ สหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์เดียวจะเรียกว่า สหกรณ์เอกประสงค์ ส่วนสหกรณ์ที่มีหลายวัตถุประสงค์จะเรียกว่า สหกรณ์อเนกประสงค์

6. เกณฑ์ประเภทของบริการธุรกิจของสหกรณ์ เป็นการแยกประเภทตามประเภทที่สหกรณ์สหกรณ์นั้นๆ ให้บริการแก่สมาชิก เช่น สหกรณ์เครดิต สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์คนงาน สหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น

วิทยากร เชียงกูล (2550: 31 – 45) กล่าวว่า สหกรณ์มักแบ่งตามสาขาเศรษฐกิจ/ธุรกิจ แต่ปัจจุบันสหพันธ์หรือชุมชนสหกรณ์ขนาดใหญ่มักจะแบ่งสหกรณ์แบบอเนกประสงค์ที่ทำธุรกิจหลายอย่าง ประเภทสหกรณ์ที่สำคัญประกอบไปด้วย

2.2.5.1 สหกรณ์การเกษตร

เป็นสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ถ้าจะวัดในแง่จำนวนสมาชิก สัดส่วนการตลาด สหกรณ์การเกษตรทำหน้าที่ในการรวบรวมการสั่งซื้อปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์) การแปรรูป และการขายสินค้าการเกษตร ปศุสัตว์ การร่วมกันซื้อ ร่วมกันขายสินค้าในจำนวนที่มากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองมากกว่าต่างคนต่างทำ และเป็นการตัดพ่อค้าคนกลางออกไป โดยการที่สมาชิกจัดการธุรกิจกันเองและนำกำไรมาปันผลกันได้ ดีกว่าการที่ต่างคนต่างทำธุรกิจกับพ่อค้า

สหกรณ์การเกษตรยังรับฝากเงินและให้กู้เงินแก่สมาชิกแบบเดียวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วย การกู้กันเองได้ประโยชน์ร่วมกันดีกว่าฝากและกู้ธนาคารพาณิชย์ของเอกชนหรือของรัฐ เพราะตัดคนกลางออกไปและสมาชิกจะได้เงินปันผลจากกำไรคืนด้วย

2.2.5.1 สหกรณ์ผู้บริโภค

สหกรณ์ผู้บริโภค มักหมายถึง สหกรณ์ที่ให้ผู้บริโภคเข้ามาเป็นสมาชิกได้ด้วย ในขณะที่สหกรณ์ผู้ค้าปลีกและผู้ค้าส่งอาจจะเป็นการรวมตัวของผู้ผลิตมากกว่า แต่บางครั้งก็ใช้คำเหล่านี้ปนเปกัน เนื่องจากมีกิจกรรมคล้ายกัน เพียงแต่เงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ในแต่ละแห่งจะแตกต่างกัน นอกจากนี้ สหกรณ์บางแห่งเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ คือทำกิจกรรมหลายอย่าง ทั้งการผลิต การค้า การธนาคาร การให้บริการอื่นๆ ในประเทศอื่นๆ กฎหมายสหกรณ์จะมุ่งส่งเสริมมากกว่าควบคุม ทำ

ให้สหกรณ์มีความคล่องตัวในการที่จะทำกิจกรรมหลายอย่าง และสามารถขยายกิจการแข่งขันกับธุรกิจเอกชนได้

2.2.5.3 สหกรณ์สินเชื่อ สหกรณ์เครดิต (Credit Cooperatives) หรือรู้จักในประเทศไทยชื่อ สหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิตยูเนียน

สหกรณ์สินเชื่อให้บริการทั้งรับฝากและให้สินเชื่อ รวมทั้งสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย การประกันชีวิต และประกันภัย การให้บริการด้านเงินบำนาญสำหรับผู้เกษียณ ที่ผ่านมา สหกรณ์สินเชื่อมักอาศัยเงินทุนและเงินฝากจากสมาชิกโดยไม่ต้องอาศัยเงินทุนภายนอก แต่ภายหลังมีสหกรณ์หลายแห่งที่ตัดสินใจแปรรูปสหกรณ์สินเชื่อเป็นธนาคารหรือบริษัทประกันภัยแบบร่วมลงทุนกับผู้อื่นที่ไม่ใช่สมาชิก โดยอ้างว่าเพื่อจะได้เพิ่มทุนและแข่งขันกับเอกชนได้ แต่ส่วนหนึ่งคือ ผู้บริหารและผู้จัดการต้องการผลตอบแทนเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้สหกรณ์ประเภทนี้กลายเป็นลูกผสมกับธุรกิจเอกชนมากขึ้น จนถูกนักวิชาการวิจารณ์ว่า ไม่แน่ใจว่าจะถือเป็นสหกรณ์หรือเป็นธุรกิจเอกชนดี

2.2.5.4 สหกรณ์คนงาน (Worker Cooperative)

เริ่มในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยคนงานรวมกลุ่มเพื่อรับเหมาทำงานสาธารณะและรับจ้างงานอื่นๆ ต่อมาพัฒนาเป็นการผลิตเครื่องมือเครื่องจักร และสินค้าต่างๆ โดยคนงานมีการจัดตั้งลงทุนร่วมกันในรูปสหกรณ์ผู้ผลิตที่คนงานเป็นเจ้าของร่วมกัน บริหารและแบ่งปันผลกำไรตามรูปแบบสหกรณ์

2.2.5.5 สหกรณ์ที่อยู่อาศัย (Housing Cooperative)

แบ่งได้หลายรูปแบบ เช่น สหกรณ์สร้างที่อยู่อาศัยที่สมาชิกร่วมกันลงทุนเพื่อที่จะหาทางช่วยกันสร้างบ้านที่แต่ละคนเป็นเจ้าของบ้านหรือแฟลตของตนเอง สหกรณ์แบบสมาชิกเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยร่วมกัน สมาชิกถือหุ้นและจ่ายค่าเช่าให้สหกรณ์ โดยสมาชิกปันผลถ้าสหกรณ์ได้กำไร และหุ้นของสมาชิกจะมีค่าสูงขึ้นตามราคาแฟลตที่มีราคาสูงขึ้นในตลาดเหลือ

2.2.5.6 สหกรณ์ให้บริการสุขภาพและดูแลทางสังคม

ในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ประชาชนได้จัดตั้งสหกรณ์ให้บริการสุขภาพและประกันสังคมกันเอง ในสมัยก่อนที่รัฐบาลจะเข้ามาทำระบบประกันคุณภาพและสังคม หรือบางครั้งก็ร่วมมือกับรัฐ เพราะเป็นรูปแบบการจัดองค์กรที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมชาติมากกว่าการจัดการโดยรัฐล้วนๆ

2.2.5.7 สหกรณ์เพื่อสังคม (Social Cooperative)

ประเทศอิตาลีมีสหกรณ์เพื่อสังคมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาลเปิดทางให้ คือ สหกรณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่มเข้ามาเป็นสมาชิก ร่วมลงทุนและดำเนินการร่วมกัน สหกรณ์เพื่อสังคมแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1. สหกรณ์เพื่อให้บริการทางสังคม เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา และการบริการทางสังคมอื่นๆ
2. สหกรณ์เพื่อช่วยคนว่างงาน คนพิการ (ทางร่างกายและจิตใจ) คนติดยาติดเหล้า อดีตนักโทษ และคนด้อยโอกาสอื่นๆ ให้สามารถทำงานได้

2.2.5.8 สหกรณ์นักศึกษา

สหกรณ์นักศึกษาเป็นขบวนการ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เห็นได้ชัดในสหรัฐฯ และแคนาดา กิจกรรมหลักคือ การร่วมลงทุนและการร่วมบริหารบ้านพักหรือหอพัก ซึ่งบางแห่งทำกิจกรรมในเรื่องการทำอาหารและบริการอื่นๆ ร่วมด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีสหกรณ์ร้านหนังสือและอุปกรณ์การเรียน สินค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย

2.2.5.9 สหกรณ์ประเภทอื่นๆ

นอกจากนี้ยังมีสหกรณ์ผู้ผลิต ผู้ให้บริการ และสหกรณ์ผู้บริโภครูปแบบอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งสหกรณ์ก่อสร้าง สหกรณ์รถยนต์ สหกรณ์ผู้ใช้รถร่วมกัน สหกรณ์ผู้ขับขี่รถสาธารณะ สหกรณ์ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว (ที่อังกฤษเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่) สหกรณ์การประกันภัย การประกันชีวิต สหกรณ์การจัดงานศพ สหกรณ์ร้านหนังสือ สหกรณ์สำนักข่าว (มีพนักงาน 37,000 คน ส่งข่าวให้ 121 ประเทศ ใน 5 ภาษา) สหกรณ์ช่างฝีมือ สหกรณ์พนักงานธุรการในมหาวิทยาลัย และมีแม้กระทั่งสหกรณ์ผู้ขับรถแท็กซี่ในอูกันดา

สรุป การแบ่งหรือการจำแนกประเภทของสหกรณ์ก็เพื่อความสะดวกในการส่งเสริมงาน สหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปโดยสะดวก รวมทั้งเพื่อประโยชน์แก่การส่งเสริมและพัฒนาขบวนการ สหกรณ์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และเหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก อันจะเป็นประโยชน์แก่การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2.2.6 สหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อย ที่ได้รับความเดือดร้อนเพราะไม่สามารถจะหารายได้เพิ่มให้เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น และมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการกู้ยืมเงินจากนายทุนโดยยอมเสีย ดอกเบี้ยในอัตราสูง จึงก่อให้เกิดหนี้สินผูกพันและก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัวภายหลังบุคคลที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว จึงร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยการรวมกลุ่มกัน จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อน โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อุดม เขยกีวงศ์ และนครจิโรจพันธ์ (2540: 92) กล่าวว่า สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ประชาชนมีรายได้ประจำโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการประหยัดและการออมโดยวิธีสหกรณ์ และเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการครองชีพของสมาชิกโดยการให้กู้ยืมเงินไปใช้จ่ายตามความจำเป็น

บุญฤทธิ์ เผือกวัฒนะ (2550 : 73) กล่าวว่า การให้กู้ยืมของสหกรณ์ออมทรัพย์จะให้กู้ยืมเฉพาะบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ซึ่งมักได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้าง ครู ลูกจ้างสถานประกอบการ เป็นต้น โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ เพราะสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก การกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ มักกำหนดให้ต้องมีบุคคลอื่นซึ่งเป็นสมาชิกด้วยกันค้ำประกัน หรืออาจต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำประกันด้วยก็ได้

1. วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์

โดยหลักการแล้วสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการประหยัด รู้จักการออมทรัพย์และให้บริการเงินกู้แก่สมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็น โดยอาศัยหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอีกทางหนึ่ง

ประพันธ์ เสวตนันท์ (2541 : 122) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และการให้กู้เงินเนื่องจากการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์เป็นวัตถุประสงค์หลัก และยังสนับสนุนให้สมาชิกนำเงินมาฝากประจำและฝากออมทรัพย์ ส่วนการกู้

นั่นถือเป็นวัตถุประสงค์รอง การจ่ายเงินกู้ให้สมาชิกจึงต้องมีการตรวจสอบก่อน การชำระเงินกู้คืนให้สมาชิก นำส่งเป็นงวดๆ มิให้เกิดความเดือดร้อนแก่สมาชิก

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จักการประหยัด รู้จักการออมทรัพย์และสามารถบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็น โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอีกทางหนึ่ง (สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย กรมส่งเสริมสหกรณ์, ม.ป.ป. : ออนไลน์) ดังนี้

1.1 การส่งเสริมการออมทรัพย์ เป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ออมทรัพย์ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1.1 การส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการถือหุ้น สหกรณ์กำหนดให้สมาชิกส่งชำระค่าหุ้นเป็นประจำทุกเดือน โอนการหักเงินค่าหุ้น ณ ที่จ่ายเงินเดือนและจ่ายเงินปันผลค่าหุ้นให้แก่สมาชิกตามอัตราที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ เงินปันผลที่ได้รับนี้ไม่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐ และเมื่อสมาชิกลาออกจากสหกรณ์ก็สามารถถอนค่าหุ้นคืนได้

1.1.2 การส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการรับฝากเงิน สหกรณ์มีบริการด้านเงินฝากทั้งประเภทเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ และให้ผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับธนาคารพาณิชย์ หรือสูงกว่าตามฐานะของแต่ละสหกรณ์

1.2. การให้เงินกู้แก่สมาชิก สหกรณ์จะนำเงินค่าหุ้นและเงินฝากของสมาชิกมาหมุนเวียนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าเอกชน

การให้เงินกู้นั้นอาจให้ได้แก่

1. สมาชิกของสหกรณ์
2. สหกรณ์อื่น

การให้เงินกู้แก่สมาชิกนั้น ให้คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยให้เงินกู้ได้ตามข้อบังคับนี้และตามระเบียบของสหกรณ์

1.3 ประเภทของการให้เงินกู้ สหกรณ์อาจให้เงินกู้แก่สมาชิกได้ตามประเภทดังต่อไปนี้

1.3.1 เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน ในกรณีที่สมาชิกมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันจำเป็นรีบด่วน และมีความประสงค์ขอกู้เงิน คณะกรรมการดำเนินการอาจให้เงินกู้เพื่อเหตุนั้นได้ตามระเบียบของสหกรณ์

1.3.2 เงินกู้สามัญ ในกรณีที่สมาชิกมีความประสงค์ขอกู้เงินสำหรับใช้จ่าย เพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ต่างๆ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาให้เงินกู้สามัญแก่สมาชิกนั้นได้ตามระเบียบของ สหกรณ์

1.3.3 เงินกู้พิเศษ เมื่อสหกรณ์มีฐานะการเงินก้าวหน้าพอที่จะช่วยเหลือให้เงินกู้เพื่อส่งเสริมฐานะความมั่นคงหรือเพื่อการเคหะ หรือก่อประโยชน์นอกวงแก่สมาชิกได้ คณะกรรมการดำเนินการอาจให้เงินกู้พิเศษแก่สมาชิกนั้นได้ตามที่เห็นสมควร โดยผู้กู้ต้องระบุมุ่งหมายแต่ละอย่างของเงินกู้ประเภทนี้ ตลอดจนเงื่อนไขและวิธีการ และต้องมีหลักประกันตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

จึงสรุปได้ว่า โดยหลักการแล้วสหกรณ์มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการประหยัดในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มีเก็บออมเงิน อำนวยความสะดวกให้สมาชิกในการกู้ยืมในลักษณะต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือระหว่างสมาชิกด้วยกัน

2. การดำเนินงานของสหกรณ์

สหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินการโดยสมาชิก กล่าวคือ เมื่อได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นแล้ว สมาชิกจะเลือกตั้งตัวแทนจากที่ประชุมใหญ่ให้เข้ามาบริหารงานในสหกรณ์ ตัวแทนสมาชิกเหล่านี้เรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินการ” มีประมาณ 7 - 15 คน ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ออมทรัพย์นั้นๆ คณะกรรมการดำเนินการ จะทำหน้าที่บริหารกิจการสหกรณ์โดยจะมีการประชุม อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อกำหนดนโยบายในการทำงาน แล้วจึงมอบให้ “ฝ่ายจัดการ” รับผิดชอบปฏิบัติงานต่อไป ฝ่ายจัดการ ประกอบด้วย ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ สมุห์บัญชี เจ้าหน้าที่การเงิน ฯลฯ ซึ่งทำหน้าที่บริการแก่สมาชิกที่มาติดต่อทำธุรกิจกับสหกรณ์

3. สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

สหกรณ์เป็นของสมาชิกและสมาชิกทุกคนมีบทบาทที่จะควบคุมการบริหารงานของสหกรณ์ โดยใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก ให้ถูกต้องและสม่ำเสมอการประชุมใหญ่ เป็นทั้งสิทธิและหน้าที่อันสำคัญยิ่งของสมาชิกทุกคนควรจะต้องเข้าร่วมประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ซึ่งเป็นโอกาสที่สมาชิกจะแสดงบทบาทวิชาสิทธิและปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของตน ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงาน การจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างยุติธรรม กำหนดนโยบายการดำเนินงานรวมทั้งคัดเลือกกรรมการดำเนินการที่มีความสามารถ และมอบภารกิจในการดำเนินการต่อไปในแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อมวลสมาชิก เสริมสร้างความเจริญมั่นคงให้กับสหกรณ์ โดยสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมทุกคนจะต้องร่วมกันอภิปรายปัญหา แสดงความคิดเห็น ออกเสียง และยอมรับมติของที่ประชุม ซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมายข้อบังคับและระเบียบ เพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ โดยร่วมกันพิจารณาในเรื่องต่างๆ เหล่านี้

สมาชิก ได้แก่ ผู้ที่มีชื่อและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ และได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว และเป็นผู้ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับที่ได้ลงลายมือชื่อในทะเบียนสมาชิก มีสิทธิและหน้าที่ ดังนี้

1. เข้าร่วมประชุมใหญ่ เพื่อเสนอความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน
2. เข้าชื่อเรียกประชุมใหญ่วิสามัญ
3. เสนอหรือได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์หรือผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์
4. ได้รับบริการทางธุรกิจและทางวิชาการจากสหกรณ์
5. สิทธิอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับข้ออื่นของสหกรณ์
6. ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และคำสั่งของสหกรณ์
7. เข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่สหกรณ์นัดหมาย
8. ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง
9. สอดส่องดูแลกิจการของสหกรณ์
10. ร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินการเพื่อพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง

4. ทุนดำเนินงานของสหกรณ์

การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้จำเป็นต้องมีเงินทุน ซึ่งเงินทุนนี้เปรียบเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงลำต้นให้เจริญงอกงาม หากขาดเงินทุนย่อมจะส่งผลให้ความเจริญและความมั่นคงของสหกรณ์ไม่ดีเท่าที่ควร ตลอดจนอาจทำให้สหกรณ์ไม่สามารถอยู่รอดได้ ดังนั้น สหกรณ์จึงต้องหาเงินทุนและนำเงินทุนนั้นมาบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหาเงินทุนมีอยู่หลายวิธี (สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน, 2543 : 8 - 10) ดังนี้

1. การออกหุ้น

สหกรณ์สามารถออกหุ้นได้โดยไม่จำกัดจำนวน โดยกำหนดให้สมาชิกถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกอย่างน้อยคนละหนึ่งหุ้นและถือเพิ่มตามส่วนของเงินกู้ เมื่อมีทุนเรือนหุ้นเพิ่มย่อมส่งผลให้สหกรณ์มีทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจมากขึ้น

2. การรับฝากเงินจากสมาชิก

เป็นวิธีจัดหาทุนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งมีผลในการส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ในรูปเงินฝาก นอกเหนือไปจากการถือหุ้น

3. การกู้ยืม

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในบางครั้งอาจมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะดำเนินงาน จำเป็นต้องหาเงินทุนโดยวิธีอื่นนอกเหนือจากการออกหุ้นและการรับฝากเงิน ได้แก่ การกู้ยืมเงินเครดิตทางการค้า เป็นต้น ซึ่งการกู้ยืมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การกู้ระยะสั้น และการกู้ระยะยาว

4. สะสมเงินสำรองและทุนอื่นๆ

4.1 เงินสำรอง ส่วนใหญ่มาจากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี ซึ่งควรจัดสรรสมทบเงินสำรองให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อให้สหกรณ์มีฐานะการเงินมั่นคงและมีเงินทุนสำหรับให้บริการแก่สมาชิกเพิ่มขึ้น อันจะทำให้กำไรสุทธิประจำปีมีโอกาสเพิ่มขึ้นตามส่วนด้วย

4.2 ทุนอื่นๆ หมายถึง ทุนสะสมที่จัดสรรกำไรสุทธิประจำปีตามข้อบังคับระเบียบและอื่นๆ ได้แก่ ทุนสาธารณประโยชน์ ทุนรับโอนหุ้น ทุนศึกษาอบรมทางสหกรณ์ ทุนเพื่อขยายงาน ทุนเพื่อการสงเคราะห์ ทุนเพื่อส่งเสริมสวัสดิการ เป็นต้น ทุนต่างๆ นี้จะมีการจ่ายออกไป ดังนั้น สหกรณ์จะต้องมีระเบียบหรือข้อกำหนดการจ่ายให้เหมาะสมเพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อทุนหมุนเวียนอันจะทำให้กระทบถึงการให้บริการแก่สมาชิกกำไรสุทธิ ตลอดจนฐานะการเงินของสหกรณ์

5. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาค

ถ้าผู้บริจาคให้กำหนดไว้เพื่อการใดก็ให้ใช้เพื่อการนั้น หากมิได้กำหนดไว้ให้สมทบเป็นเงินสำรอง ดังนั้น สหกรณ์ควรมีการควบคุมเกี่ยวกับเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ว่าได้ใช้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

5. การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์

หลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นแล้ว สมาชิกจะเลือกตั้งตัวแทนจากที่ประชุมใหญ่ให้เข้ามาบริหารงานในสหกรณ์ ตัวแทนสมาชิกเหล่านี้เรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินการ” มีประมาณ 7 - 15 คน ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ออมทรัพย์นั้นๆ คณะกรรมการดำเนินการจะทำหน้าบริหารกิจการสหกรณ์โดยจะมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อกำหนดนโยบายในการทำงาน แล้วจึงมอบให้ “ฝ่ายจัดการ” รับผิดชอบปฏิบัติงานต่อไป โดยฝ่ายจัดการนั้น ประกอบด้วย ผู้จัดการ

ผู้ช่วยผู้จัดการ สมุห์บัญชี เจ้าหน้าที่การเงิน ฯลฯ ซึ่งทำหน้าที่บริการแก่สมาชิกที่มาติดต่อทำธุรกิจกับ สหกรณ์

5.1 การรับฝากเงิน สหกรณ์อาจรับฝากเงินประเภทออมทรัพย์หรือประเภทประจำจาก สมาชิกหรือสหกรณ์หรือสมาคมปากบึงสงเคราะห์ซึ่งมีสมาชิกของสมาคมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเป็น สมาชิกของสหกรณ์ ทั้งนี้ ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการฝาก ดอกเบี้ย การถอนเงินฝากและอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

ให้สหกรณ์ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดใน กฎกระทรวง

ข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาวินิจฉัยให้เงินกู้ ประเภทและจำกัด แห่งเงินกู้ หลักประกันสำหรับเงินกู้ ลำดับแห่งการให้เงินกู้ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การส่งเงินงวด ชำระหนี้เงินกู้ การควบคุมหลักประกัน การเรียกคืนเงินกู้และอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของ สหกรณ์

การให้เงินกู้แก่สหกรณ์อื่นนั้น คณะกรรมการดำเนินการจะพิจารณาให้กู้ได้ต่อเมื่อ สหกรณ์มีเงินทุนเหลือจากการให้เงินกู้แก่สมาชิกแล้ว ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจาก นายทะเบียนสหกรณ์

สมาชิกหรือสหกรณ์อื่นซึ่งประสงค์จะขอกู้เงินจากสหกรณ์นี้ ต้องเสนอคำขอกู้ตาม แบบและระเบียบของสหกรณ์ที่กำหนดไว้

5.2 ความมุ่งหมายแห่งเงินกู้ เงินกู้ซึ่งให้แก่สมาชิกไม่ว่าประเภทใดๆ จะให้ได้แต่เฉพาะ เพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควร

ให้คณะกรรมการดำเนินการสอดส่อง และกวดขันการใช้เงินกู้ของสมาชิกให้ตรงตาม ความมุ่งหมายที่ให้เงินกู้นั้น

5.3 ดอกเบี้ยเงินกู้ ให้สหกรณ์เรียกดอกเบี้ยเงินกู้ทุกประเภทที่ให้แก่สมาชิก ในอัตรา ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

5.4 การควบคุมหลักประกันและการเรียกคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจ ตราควบคุมให้เงินกู้ทุกรายมีหลักประกันตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ และเมื่อคณะกรรมการ ดำเนินการเห็นว่าหลักประกันสำหรับเงินกู้อย่างใดบกพร่องผู้กู้จะต้องจัดการแก้ไขให้คืนดีภายในระยะเวลาที่ คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

ในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเงินกู้ไม่ว่าประเภทใดๆ เป็นอันถึงกำหนด ส่งคืนโดยสิ้นเชิง พร้อมทั้งดอกเบี้ยในทันที โดยมีพักต้องคำนึงถึงกำหนดเวลาที่ให้ไว้ และให้คณะกรรมการ ดำเนินการจัดการเรียกคืนโดยมิชักช้า

5.4.1 เมื่อสมาชิกผู้กู้ออกจากสหกรณ์ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ

5.4.2 เมื่อปรากฏต่อคณะกรรมการดำเนินการว่าผู้กู้นำเงินกู้ไปใช้ผิดความมุ่งหมายที่ ให้เงินกู้นั้น

5.4.3 เมื่อคณะกรรมการดำเนินการเห็นว่าหลักประกันสำหรับเงินกู้อย่างใดเกิด บกพร่องและผู้กู้ มิได้จัดการแก้ไขให้คืนดีภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

5.4.4 เมื่อค้างส่งเงินงวดชำระหนี้ไม่ว่าต้นเงินหรือดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นเวลาถึงสอง เดือน หรือผิดนัดการส่งเงินงวดชำระหนี้ดังกล่าวถึงสามคราวสำหรับเงินกู้อย่างหนึ่งๆ

ในกรณีที่ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบชำระหนี้แทนผู้กู้ตามที่กล่าวในวรรคก่อน และไม่สามารถชำระหนี้คืนโดยสิ้นเชิงได้ เมื่อผู้ค้าประกันร้องขอ คณะกรรมการดำเนินการอาจผ่อนผันให้ผู้ค้าประกันชำระเป็นงวดรายเดือนจนครบจำนวนเงินกู้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินจำนวนงวดสำหรับเงินกู้ประเภทนั้นๆ

5.5 ความผูกพันของผู้กู้และผู้ค้าประกัน ผู้กู้หรือผู้ค้าประกันต้องรับผูกพันว่า ถ้าตนประสงค์จะขอโอนหรือย้าย หรือลาออกราชการ หรืองานประจำจะต้องแจ้งเป็นหนังสือให้สหกรณ์ทราบ และจัดการชำระหนี้สินซึ่งตนมีอยู่ต่อสหกรณ์ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน (เว้นแต่กรณีที่ยังคงเป็นสมาชิกอยู่)

5.6 การฝากหรือการลงทุนของสหกรณ์ การฝากหรือการลงทุนของสหกรณ์ เงินของสหกรณ์นั้นสหกรณ์อาจฝากหรือลงทุนได้ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ และตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ โดยให้คำนึงถึงความมั่นคงและประโยชน์สูงสุดที่สหกรณ์หรือสมาชิกจะได้รับ

5.7 การกู้ยืมเงินหรือการค้าประกัน วงเงินกู้ยืมหรือการค้าประกัน ที่ประชุมใหญ่อาจกำหนดวงเงินกู้ยืมหรือการค้าประกันสำหรับปีหนึ่งๆ ไว้ตามที่จำเป็นและสมควรแก่การดำเนินงาน วงเงินซึ่งกำหนดดังว่านี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

ถ้าที่ประชุมใหญ่ยังมีได้กำหนด หรือนายทะเบียนสหกรณ์ยังมีได้ให้ความเห็นชอบวงเงินกู้ยืมหรือการค้าประกันสำหรับปีใดก็ได้ให้ใช้วงเงินกู้ยืมหรือการค้าประกันสำหรับปีก่อนไปพลาง

5.8 การกู้ยืมเงินหรือการค้าประกัน สหกรณ์อาจกู้ยืมเงิน หรือออกตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือตราสารการเงินหรือโดยวิธีอื่นใด สำหรับใช้เป็นทุนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควร ทั้งนี้ จะต้องอยู่ภายในวงเงินกู้ยืมหรือการค้าประกันประจำปี

5.9 การเงินและการบัญชีของสหกรณ์ การลงลายมือชื่อแทนสหกรณ์ การลงลายมือชื่อ เพื่อให้มีผลผูกพันสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เว้นแต่จะกำหนดไว้เป็นพิเศษตามข้อบังคับนี้ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

5.9.1 หนังสือกู้ยืมซึ่งสหกรณ์เป็นผู้กู้ยืม ตลอดจนการเบิก หรือรับเงินกู้ การจำนองซึ่งสหกรณ์เป็น ผู้จำนอง การถอนเงินฝากของสหกรณ์ และในนิติกรรมอื่นๆ จะต้องลงลายมือชื่อของประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ หรือเลขานุการ หรือเหรัญญิก หรือกรรมการผู้ที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายกับผู้จัดการรวมเป็นสองคน

5.9.2 การรับฝากเงิน ใบรับเงิน และเอกสารทั้งปวงจะต้องลงลายมือชื่อของผู้จัดการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

อนึ่ง ในหนังสือกู้ยืมซึ่งสหกรณ์เป็นผู้กู้ยืม ใบส่งจ่ายเงิน ใบรับเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงินและตราสารการเงินของสหกรณ์นั้น ต้องประทับตราของสหกรณ์ (ถ้ามี) เป็นสำคัญด้วย

5.10 การเงินของสหกรณ์ การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินของสหกรณ์ให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้จัดการ ทั้งนี้ เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

5.11 การบัญชีของสหกรณ์ ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่ นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ให้บันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสดให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่มิเหตุอันจะต้องบันทึกการนั้น และการลงบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

ให้สหกรณ์จัดทำบดูลอย่างน้อยครั้งหนึ่งทุกรอบสิบสองเดือนอันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์ ซึ่งต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์ กับทั้งบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

5.12 การเสนอบดูลต่อที่ประชุมใหญ่ ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนอบดูลซึ่งผู้สอบบัญชีได้ตรวจสอบและรับรองแล้วเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนอรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ด้วยในคราวที่เสนอบดูล และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับบดูลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มีการประชุมใหญ่

อนึ่ง ให้เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ บดูล พร้อมทั้งข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ ณ สำนักงานของสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

5.13 ทะเบียนและเอกสารของสหกรณ์ ให้สหกรณ์มีทะเบียนสมาชิก ทะเบียนหุ้น สมุดรายงานการประชุม ตลอดจนทะเบียนอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควรให้มีขึ้น

ให้สหกรณ์ส่งสำเนาทะเบียนสมาชิกและทะเบียนหุ้นแก่นายทะเบียนสหกรณ์ภายในเก้าสิบนับแต่วันที่จดทะเบียน

ให้สหกรณ์รายงานการเปลี่ยนแปลงรายการในทะเบียนสมาชิกหรือทะเบียนหุ้นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์

สมาชิกอาจขอตรวจดูเอกสารดังกล่าวในวรรคก่อนได้ ณ สำนักงานของสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำงาน แต่จะดูบัญชีหรือทะเบียนเกี่ยวกับเงินค่าหุ้น เงินฝาก หรือเงินกู้ของสมาชิกรายอื่นไม่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือของสมาชิกนั้น และได้รับอนุญาตจากผู้จัดการก่อน

5.14 การตรวจสอบบัญชี บัญชีของสหกรณ์นั้นต้องได้รับการตรวจสอบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยผู้สอบบัญชีซึ่ง นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้ง

5.15 การกำกับดูแลสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ คณะกรรมการอื่น ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่หรือเชิญสมาชิกของสหกรณ์มาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของสหกรณ์ หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมได้ และมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสำนักงานของสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำงานของสหกรณ์ได้

ทั้งนี้ ให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องตามความในวรรคแรกอำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือและให้คำชี้แจงแก่ผู้ปฏิบัติการตามสมควร

5.16 การส่งรายการหรือรายงาน ให้สหกรณ์ส่งรายการหรือรายงานเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ต่อหน่วยงานที่กำกับดูแล ตามแบบและระยะเวลาที่หน่วยงานนั้นกำหนด

5.17 การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่าสหกรณ์มีกำไรสุทธิ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรตามความในวรรคก่อนนั้น ที่ประชุมใหญ่ อาจจัดสรรได้ดังต่อไปนี้

5.17.1 เป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วให้แก่สมาชิก แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยคิดให้ตามส่วนแห่งระยะเวลา อนึ่ง ถ้าสหกรณ์ถอนทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผล ออกจ่ายเป็นเงินปันผลสำหรับปีใดด้วยจำนวนเงินปันผลทั้งสิ้นที่จ่ายสำหรับปีนั้นก็ต้องไม่เกินอัตราดังกล่าวมาแล้ว

5.17.2 เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ ในระหว่างปีตามมติที่ประชุมใหญ่ เว้นแต่สมาชิกที่ผิดนัดการชำระหนี้สหกรณ์ มิให้ได้รับเงินเฉลี่ยคืนสำหรับปีนั้น

5.17.3 เป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

5.17.4 เป็นทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผล ไม่เกินร้อยละสองแห่งทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ตามที่มีอยู่ในวันสิ้นปีนั้น ทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผลนี้จะถอนได้โดยมติแห่งที่ประชุมใหญ่ เพื่อจ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้น

5.17.5 เป็นทุนเพื่อการศึกษาอบรมทางสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิตามระเบียบของสหกรณ์

5.17.6 เป็นทุนสาธารณประโยชน์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ ตามระเบียบของสหกรณ์

5.17.7 เป็นทุนสวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิตามระเบียบของสหกรณ์

5.17.8 เป็นทุนเพื่อจัดตั้งสำนักงานหรือทุนอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สหกรณ์

5.17.9 กำไรสุทธิส่วนที่เหลือ (ถ้ามี) ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองทั้งสิ้น

5.18 ที่มาแห่งทุนสำรอง นอกจากจัดสรรจากกำไรสุทธิแล้ว บรรดาเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้แก่สหกรณ์ ถ้าผู้ยกให้มีได้กำหนดว่าให้ใช้เพื่อการใด ให้จัดสรรเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นเป็นทุนสำรองของสหกรณ์

อนึ่ง จำนวนเงินซึ่งสหกรณ์พึงจ่ายแก่บุคคลใดก็ตาม ถ้าไม่มีการเรียกร้องจนพ้นกำหนดอายุความ ก็ให้สมทบจำนวนเงินนั้นเป็นทุนสำรอง

กำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการเสนอแนะให้ที่ประชุมใหญ่จัดสรรหากที่ประชุมใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่ารายการใดไม่สมควรจัดสรรหรือตัดจำนวนให้น้อยลงก็ตัดเงินจำนวน ดังกล่าวให้สมทบเป็นทุนสำรองทั้งสิ้น

5.19 สภาพแห่งทุนสำรอง ทุนสำรองย่อมเป็นของสหกรณ์โดยส่วนรวม สมาชิกจะแบ่งปันกันไม่ได้ หรือจะเรียกร้องแม้ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ไม่ได้

ทุนสำรองนี้จะถอนจากบัญชีได้เพื่อชดเชยการขาดทุนอันหากบังเกิดขึ้น หรือเพื่อจัดสรรเข้าบัญชี ทุนสำรองให้แก่สหกรณ์ใหม่ที่ได้จดทะเบียนแบ่งแยกจากสหกรณ์เดิม

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์นั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับฝากเงินจากสมาชิกและสหกรณ์อื่น การส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ การให้เงินกู้แก่สมาชิกและสหกรณ์อื่น การจัดหารายได้เพิ่ม ฝากหรือลงทุนอย่างอื่นตามกฎหมาย การจัดหาทุนเพื่อกิจการของสหกรณ์ รวมถึงการให้บริการอื่นๆ แก่สมาชิก และการกระทำการต่างๆ ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

2.2.7 แนวคิดสหกรณ์อิสลาม

สหกรณ์อิสลามนับว่าเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งดำเนินงานในรูปแบบและกรอบที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ กิจกรรมรวมถึงความพยายามใดๆ ของสหกรณ์นั้นจะต้องยึดจากอัลกุรอานและอัซสุนนะฮ์เป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเหตุนี้ในสหกรณ์อิสลามจึงไม่ปรากฏซึ่งสิ่งขัดกับหลักการอิสลาม เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย การเอารัดเอาเปรียบ การหลอกลวง เป็นต้น

สหกรณ์หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า ซิรกะฮฺ ตะอาวุนียะฮฺ เป็นความร่วมมือในการลงทุน โดยมีการตกลงและสัญญากันระหว่างสองคนหรือมากกว่าสองคน ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ลงทุนออกค่าใช้จ่าย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้นำทุนดังกล่าวไปดำเนินการบนพื้นฐานของการแบ่งผลประโยชน์ตามที่ได้สัญญาไว้ ซึ่งในสหกรณ์นี้จะใช้หลักมูอาระอะซะฮฺ⁶ ทั้งนี้ เนื่องจากฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ลงทุนและอีกฝ่ายหนึ่งนำทุนดังกล่าวไปดำเนินการเพื่อให้เกิดกำไรโดยปราศจากดอกเบี้ย สหกรณ์จึงวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นมิตรสหาย ความเป็นครอบครัวเดียวกัน ความร่วมมือช่วยเหลือกัน และความพยายามอันจะนำมาซึ่งสิ่งที่หะลาล

สหกรณ์อิสลาม คือคณะบุคคลที่ร่วมกันดำเนินกิจการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือระหว่างกัน โดยยึดตามหลักการศาสนาอิสลาม ทั้งเพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้สามารถบรรเทาความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น เช่น การขาดแคลนด้านทุนทรัพย์ ได้รับผลกระทบจากกรณีอัคคีภัย ความเสียหายที่เกิดต่อทรัพย์สินหรือเกิดการเจ็บป่วย โดยการดำเนินงานของสหกรณ์จะเป็นไปตามกรอบและหลักการอิสลาม นั่นคือการหลีกเลี่ยงจากการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย การหลอกลวง รวมทั้งการเอารัดเอาเปรียบระหว่างสมาชิกสหกรณ์ ขณะเดียวกันยังเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีการหยิบยืม รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนทั้งในรูปแบบของการค้าและการลงทุน ล้วนแล้วแต่เพื่อให้เกิดความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกด้วยกัน ดังพระองค์อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَتَعَاوَنُوا عَلَى النِّيبِ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّى الْكُفْرَ فَإِنَّ اللَّهَ يُغْنِي عَنْهُ الرِّجْلَ أَلَمْ يُغْنِ عَنْ يَسْرَ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝۸۰﴾
﴿ وَاللَّهُ يُغْنِي عَنْكَ الرِّجْلَ ۖ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝۸۱﴾
﴿ وَاللَّهُ يُغْنِي عَنْكَ الرِّجْلَ ۖ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝۸۲﴾
(المائدة : ۲)

ความว่า “และจงร่วมมือกันในเรื่องดีงามและความยำเกรง และจงอย่าได้ร่วมมือกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรูกัน”

(อัลมาอิดะฮฺ : 2)

يُدُّ اللَّهُ عَلَى الشَّرِيفِينَ مَا لَمْ يُتَخَاوَنَا

ความว่า “พระหัตถ์ของพระองค์อัลลอฮ์อยู่เหนือบุคคลสองคนที่หุนกัน トラบใดที่พวกเขาไม่ปิดพลิ้วระหว่างกัน”

(Ibn Qudamah, 7/109)

การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดความดีงาม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมและสนับสนุนโดยอิสลาม ทั้งเพื่อสังคมและเศรษฐกิจ โดยไม่ให้มีการบิดพลิ้วและการเอารัดเอาเปรียบระหว่างสมาชิกผู้ร่วมสหกรณ์ ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้ผู้ทำการค้าและธุรกิจ ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

- 1. ดำรงไว้ซึ่งความดีงาม และห่างไกลจากความชั่วในทุกรูปแบบ

⁶ เงินฝากที่สมาชิกฝากไว้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ไปดำเนินการ และสหกรณ์จะแบ่งกำไรจากผลการประกอบการให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้

2. ดำรงไว้ซึ่งศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และห้ามดอกเบี้ย
4. เสริมสร้างความรักใคร่ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และห้ามการผูกขาด
5. เสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจและดำรงไว้ความเป็นพี่น้องกัน

วิธีการทางการเงินในอิสลามอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนการเข้าร่วมลงทุน หรือเรียกว่า มุซารอกะฮฺ คือผู้เป็นหุ้นส่วนจะใช้เงินทุนร่วมกันเพื่อก่อเกิดผลกำไรขึ้น ผลกำไรหรือขาดทุนจะร่วมกันรับผิดชอบระหว่างหุ้นส่วนตามสูตรที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับอัตราส่วนทุนที่มูออรอบะฮฺและมุซารอกะฮฺ เป็นเสาหลักของสหกรณ์ออมทรัพย์อิสลาม ทั้งนี้ หลักมูออรอบะฮฺเน้นโครงสร้างเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันในสหกรณ์ออมทรัพย์อิสลาม และมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดสมัยใหม่ เรื่องหุ้นส่วนและการเป็นเจ้าของหุ้นร่วมกัน ในกรณีที่ผู้ฝากเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง สหกรณ์ออมทรัพย์อิสลามจะปฏิบัติตัวเป็นผู้ดำเนินกิจการ (Mudharib) ซึ่งจะจัดการเงินทุนของผู้ฝากเงินเพื่อได้ผลประโยชน์ตามกฎของมูออรอบะฮฺ หรือสหกรณ์ออมทรัพย์อาจใช้เงินทุนของผู้ฝากบนพื้นฐานมูออรอบะฮฺ เป็นส่วนเพิ่มเติม นอกเหนือจากวิธีการบริหารเงินที่ถูกต้องอื่นๆ หรืออีกนัยหนึ่ง สหกรณ์จะจัดการตามระบบมูออรอบะฮฺแบบสองชั้น คือ จะเป็นทั้งผู้ดำเนินกิจการ (Mudharib) ในส่วนของการออม และเป็นทั้งนายทุน (Rabbulmal) ในส่วนของการลงทุน และสหกรณ์ออมทรัพย์ยังสามารถทำสัญญามุซารอกะฮฺกับผู้ใช้เงินทุน เพื่อแบ่งปันผลกำไรและขาดทุน (แนวอัคอรอมัน ยามาอะ, 2550 : 37)

วะฮฺบะฮฺ อัลซุฮัยลีย (Wahbah al-Zuhaili, 2002 : 4 : 797) ได้จำแนกสหกรณ์หรือชิรกะฮฺออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ชิรกะฮฺอัมลัก คือ บุคคลจำนวนสองคน หรือมากกว่าสองคนได้ครอบครองทรัพย์สิน โดยไม่มีการทำสัญญากัน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

- 1.1 ชิรกะฮฺอิกติยารหรือทางเลือก เกิดขึ้นเมื่อบุคคลจำนวนสองฝ่ายมีหุ้นส่วนกัน ตัวอย่างเช่น บุคคลทั้งสองได้ตกลงจัดซื้อสินค้าชนิดหนึ่ง หรือบุคคลทั้งสองได้รับของรางวัล หรือบุคคลทั้งสองได้รับพินัยกรรม ในกรณีนี้สิ่งที่ได้จัดซื้อ สิ่งที่ได้รับเป็นรางวัล หรือสิ่งที่ได้รับจากพินัยกรรมนั้นถือเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างบุคคลทั้งสอง หุ้นส่วนลักษณะเช่นนี้จะเรียกว่าหุ้นส่วนการครอบครอง

- 1.2 ชิรกะฮฺญะบาร หรือไม่มีทางเลือก เกิดขึ้นเมื่อใดที่บุคคลจำนวนสองคนหรือมากกว่าสองคนโดยปราศจากการกระทำใดๆ ตัวอย่างเช่น บุคคลทั้งสองได้สืบทอดสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้น สิ่งที่ทั้งสองสืบทอดนั้นจะเป็นสินทรัพย์ครอบครองของบุคคลทั้งสอง (ทรัพย์ร่วม) การร่วมหุ้นเช่นนี้จะเรียกว่าหุ้นส่วนการครอบครอง

2. ชิรกะฮฺอูกูด หรือการสัญญากัน คือสัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่าย หรือมากกว่าสองฝ่ายเพื่อร่วมหุ้นในทรัพย์สินและกำไร ตามทัศนะของสำนักคิดฮันบะลียแบ่งชิรกะฮฺประเภทนี้ออกเป็น 5 ประเภทคือ ชิรกะฮฺอีนาน ชิรกะฮฺมุวาพะเงาะฮฺ ชิรกะฮฺอับดาน ชิรกะฮฺอูลูฮฺ และทั้งสามชิรกะฮฺนั้นต่างก็จะแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ มุวาพะเงาะฮฺและอีนาน

ส่วนชิรกะฮฺอูกูด สัยยิด สาบิก (Sayyed Sabiq, 4 : 1998 : 209 - 211) ได้จำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ ชิรกะฮฺอัลอีนาน ชิรกะฮฺอัลมุวาพะเงาะฮฺ ชิรกะฮฺอัลลูฮฺ และชิรกะฮฺ อัลอับดาน

1. ชิรกะฮฺอัลอีนาน หมายถึง ความร่วมมือหรือหุ้นส่วนระหว่างบุคคลจำนวนสองคน หรือมากกว่าสองคนเพื่อการลงทุน และแบ่งปันส่วนกำไรตามสัดส่วนของการลงทุน นอกจากนั้นบุคคลทั้งสองฝ่ายยังจะต้องแบกรับส่วนที่เป็นการขาดทุนจากการลงทุนของพวกเขาอีกด้วย ชิรกะฮฺประเภทนี้ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขความเท่าเทียมกันทั้งในเรื่องที่เป็นทุนหรือการดำเนินงานในสหกรณ์ของผู้ร่วมลงทุน (Wahbah al-Zuhaili, 2002 : 4 : 799) ด้วยเหตุนี้ ผู้ร่วมลงทุนคนใดคนหนึ่งจะมีต้นทุนที่ลงไปมากกว่าผู้

ร่วมลงทุนคนอื่นๆ ก็ได้ รวมทั้งยังอนุญาตให้ผู้ร่วมลงทุนมีความรับผิดชอบเหนือทรัพย์สินร่วม ขณะที่ผู้ร่วมลงทุนคนอื่นๆ ไม่ต้องมีความรับผิดชอบเหนือทรัพย์สินดังกล่าว

2. ซิระกะฮ์อัลมุวาพะฎะฮ์ หมายถึง ความร่วมมือหรือหุ้นส่วนระหว่างบุคคลจำนวนสองคน หรือมากกว่าสองคนเพื่อการดำเนินงานใดงานหนึ่ง โดยมีเงื่อนไขต่างๆ (Sayyed Sabiq, 1998 : 4 : 209 - 211) ดังนี้

1. การลงทุนจะต้องมีความเท่าเทียมกัน เมื่อใดที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งลงทุนมากกว่าคนอื่นๆ ถือว่าใช้ได้

2. มีอำนาจในการดำเนินงาน ด้วยเหตุนี้บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไม่อาจเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้

3. สมาชิกสหกรณ์ต้องเป็นบุคคลที่นับถือศาสนาเดียวกัน บุคคลที่มีไม่ใช่เป็นมุสลิมไม่สามารถร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้

4. สมาชิกทุกคนต่างมีสิทธิในการดำเนินงานในนามสหกรณ์

3. ซิระกะฮ์อัลฎูอู หมายถึง ความร่วมมือระหว่างบุคคลจำนวนสองคน หรือมากกว่าสองคนในการจัดซื้อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยปราศจากต้นทุน เพียงแต่อาศัยเครดิตเท่านั้น และผลกำไรจากการจัดซื้อสินค้าดังกล่าวจะแบ่งสรรระหว่างบุคคลดังกล่าว

4. ซิระกะฮ์อัลอับาดาน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าสองคนในการทำงาน หรือดำเนินการ โดยผลที่ได้มามีการแบ่งสรรตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ เช่น การรับเหมาสร้างบ้าน หรือการเดินสายไฟฟ้า เป็นต้น

สรุปได้ว่า สหกรณ์อิสลามเป็นการร่วมมือระหว่างบุคคลจำนวนสองคนหรือมากกว่าสองคน โดยการดำเนินงานของสหกรณ์จะต้องยึดหลักการอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์เป็นบรรทัดฐานนั้นคือ จะต้องไม่ปรากฏซึ่งกิจการที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย การเอาไรต์เอาเปรียบ และการหลอกลวง โดยการดำเนินงานของสหกรณ์นั้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดความดีงาม ช่วยเหลือระหว่างสมาชิกด้วยกันความว่า ดังความหมายอัลกุรอาน สุเราะฮ์อัลมาอิเตฮ์ อายะที่ 2 “และจงร่วมมือกันในเรื่องดีงามและความยำเกรง และจงอย่าได้ร่วมมือกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรูกัน”

การดำเนินงานสหกรณ์อิสลามในชุมชนมุสลิม

การดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามจะยึดแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจของสมาชิก โดยการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่สมาชิก สิ่งสำคัญที่เป็นแรงจูงใจเพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินตามหลักการเศรษฐกิจอิสลาม (เครือข่ายสหกรณ์อิสลามภาคใต้, มป.ป.) ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย หรือการเอาไรต์เอาเปรียบระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ตามหลักการอิสลามที่อยู่ในรูปของการยืมหรือการกู้จึงสามารถหลีกเลี่ยงจากดอกเบี้ยได้

2. ดำรงไว้การทำธุรกรรมตามหลักการแห่งอิสลาม ทั้งรูปแบบของการซื้อขาย การเช่า และอื่นมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การดำเนินธุรกรรมของสหกรณ์ยังสามารถทำให้สังคมมุสลิมในภาพรวมตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างสมาชิกสหกรณ์ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าโดยภาพรวมแล้วการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามทุกวันนี้ได้เสนอผลิตภัณฑ์ต่างๆ แก่สมาชิก ดังนี้

การรับฝากเงินของสหกรณ์ในรูปแบบที่ปลอดจากดอกเบี้ย ประกอบด้วย

1. การรับฝากเงินค่าหุ้นสมาชิกประจำเดือน (สะสม) คือ การส่งเสริมเงินออมระหว่างสมาชิก เพื่อให้สอดคล้องตามหลักศาสนบัญญัติ ที่สอนให้มุสลิมใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย เก็บเงินไว้ใช้เมื่อยามทุกข์ยากลำบาก เป็นการสร้างนิสัยและฝึกฝนสมาชิกให้มีการเก็บออมเงินจนเป็นนิสัย มีระเบียบวินัยในการใช้เงินของแต่ละเดือน การฝากประเภทนี้สมาชิกเป็นหุ้นส่วนในกิจการของสหกรณ์ เมื่อครบปีบัญชีสมาชิกจะต้องรับรู้ผลประกอบการของสหกรณ์ กำไรหรือขาดทุน สมาชิกมีสิทธิในการรับเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืนกำไร เงินชดเชยค่าสหกรณ์ เงินจัดสรรจากกำไรสุทธิในกองทุนสวัสดิการต่างๆ ที่สหกรณ์จัดไว้

2. การรับฝากเงินออมทรัพย์เพื่อรักษาทรัพย์ (อัลวะดีอะฮฺ) คือ เงินฝากที่สมาชิกมาเปิดบัญชีกระแสดรายวันกับสหกรณ์เพื่อรักษาทรัพย์และความคล่องตัวในการฝาก ถอนรายวัน การฝากเงินประเภทนี้ สมาชิกไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมฝากเงิน และไม่มีกำไรให้แก่ผู้ฝาก แต่สหกรณ์จะขออนุญาตจากเจ้าของเงินเพื่อนำเงินไปลงทุนในกิจการของสหกรณ์ กำไรเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์ แต่เมื่อขาดทุนทางสหกรณ์จะรับผิดชอบเงินฝากของสมาชิกเต็มอัตรา

3. การรับฝากเงินออมทรัพย์เพื่อการลงทุน (อัลมูฎอเราะฮฺ) คือ การฝากเงินที่สมาชิกมีความประสงค์นำเงินไปลงทุนกับสหกรณ์ในโครงการร่วมลงทุนเฉพาะโครงการหรือโครงการทั่วไปเพื่อแสวงหากำไร ซึ่งการดำเนินการมูฎอเราะฮฺจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ เจ้าของทุน ผู้ประกอบการ เงินทุน สัดส่วนการแบ่งปันกำไร ระยะเวลา และสัญญา และเมื่อการลงทุนในโครงการต่างๆ มีผลกำไรก็จะมีกำไรแบ่งปันกำไรตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ และหากกิจการเกิดการขาดทุน ทั้งสองฝ่ายก็ต้องร่วมกันรับภาระการขาดทุนด้วย

4. การรับฝากเงินเพื่อร่วมโครงการกองทุนต่างๆ คือ เงินฝากเพื่อเข้าร่วมโครงการเฉพาะสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์เห็นชอบในโครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนโดยสหกรณ์ อาทิ กองทุนเพื่อการศึกษาของบุตรสมาชิกในโครงการ กองทุนเพื่อสร้างครอบครัวใหม่สำหรับสมาชิกที่ยังไม่ได้แต่งงาน เป็นต้น

5. การรับบริจาคเพื่อกองทุนตะกาฟูล (กองทุนช่วยเหลือสมาชิกและครอบครัว) คือ เงินบริจาคที่สมาชิกบริจาคด้วยความสมัครใจ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ร่วมโครงการในบางกรณี อาทิ กรณีคลอดบุตร กรณีป่วยนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล กรณีเสียชีวิต และอื่นๆ ตามระเบียบที่ทางสหกรณ์เสนอผ่านที่ประชุมใหญ่ประจำปี และเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

ส่วนธุรกรรมทางการเงินอิสลามและสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยที่สหกรณ์เสนอไว้ให้แก่สมาชิกได้ร่วมกันทำธุรกรรมเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและเป็นการแบ่งเบาภาระแก่สมาชิกมีดังนี้ (เครือข่ายสหกรณ์อิสลามภาคใต้, มป.ป.)

1. สินเชื่อมูรออะฮะฮฺ (การซื้อขายบวกกำไร) เพื่อความจำเป็นของสมาชิก สมาชิกสหกรณ์ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสมบูรณ์ ยื่นแสดงความจำนงเพื่อใช้สินเชื่อจากสหกรณ์โดยวิธีปลอดดอกเบี้ยในสิ่งของหรือสินค้าที่สมาชิกมีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมรายได้ในครอบครัว เพื่อขยายกิจการของสมาชิก สหกรณ์จะจัดสินค้าเหล่านั้นมาให้สมาชิกถูกหลักศาสนบัญญัติ อาทิ มีสินค้า มีผู้ซื้อ มีผู้ขาย มีราคาสินค้าที่แน่นอน และสถานที่ที่ขายสินค้าดังกล่าว โดยจะให้สมาชิกผ่อนชำระในราคาสินค้านั้นๆ ตามความสามารถของสมาชิกแต่ละราย เมื่อสมาชิกผิมนัดราคาสินค้าจะไม่เพิ่มขึ้น สหกรณ์จะเก็บค่าธรรมเนียมในการติดตาม เมื่อสมาชิกมาชำระค่าสินค้าหมดก่อนครบระยะเวลา สหกรณ์จะคิดกำไรให้เกิดความยุติธรรมและพอใจทั้งสองฝ่าย การใช้สินเชื่อระยะสั้น อาทิ 1 สัปดาห์ 1 เดือน หรือไม่เกิน 3 เดือน ตามหลักศาสนบัญญัติจะเรียกว่า “มูรออะฮะฮฺ” คือ การซื้อขายบวกกำไรระยะสั้น

2. สินเชื่อแบบอัลบัยอฺ บิชะมานิลอากูล (การซื้อขายแบบผ่อนชำระระยะยาว) สินเชื่อแบบอัลบัยอฺ บิชะมานิลอากูล คือ การที่สมาชิกสหกรณ์ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสมบูรณ์ ยื่นแสดงความ

จำนงเพื่อใช้สินเชื่อกิจการโดยวิธีคิดปลอดดอกเบี้ย ในสิ่งของหรือสินค้าที่สมาชิกมีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมรายได้ในครอบครัว เพื่อขยายกิจการของสมาชิก สหกรณ์จะจัดสินค้าเหล่านั้นมาให้สมาชิกถูกหลักศาสนบัญญัติ อาทิ มีสินค้า มีผู้ซื้อ มีผู้ขาย มีราคาสินค้าที่แน่นอน และสถานที่ที่ขายสินค้าดังกล่าว โดยจะให้สมาชิกผ่อนชำระในราคาสินค้านั้นๆตามความสามารถของสมาชิกแต่ละราย เมื่อสมาชิกผัดผ่อนราคาสินค้าจะไม่เพิ่มขึ้น สหกรณ์จะเก็บค่าธรรมเนียมในการติดตาม เมื่อสมาชิกมาชำระค่าสินค้าหมดก่อนครบระยะเวลา สหกรณ์จะคิดกำไรให้เกิดความยุติธรรมและพอใจทั้งสองฝ่าย การใช้สินเชื่อระยะยาว อาทิ 12 เดือน ขึ้นไป ตามหลักศาสนบัญญัติจะเรียกว่า “บัยอ บิษมะมะนิลอาญูล” คือ การซื้อขายแบบผ่อนชำระระยะยาว

3. สินเชื่อเงินยืมก้อรตุล หะซัน (การยืมฉุกเฉินเพื่อการช่วยเหลือสมาชิกโดยไม่คิดกำไร) สินเชื่อเงินยืมก้อรตุล หะซัน คือ เงินที่สหกรณ์จัดสรรส่วนเพื่อเป็นการช่วยเหลือ สวัสดิการให้กับสมาชิกของสหกรณ์ทุกคน โดยสหกรณ์จะให้สมาชิกกู้ยืมตามหลักศาสนาอิสลามและระเบียบที่สหกรณ์กำหนด ไม่มีการคิดกำไร การให้กู้ยืมฉุกเฉินแก่สมาชิกโดยปกติจะใช้ในโอกาสฉุกเฉิน อาทิ เมื่อโรงเรียนเปิดภาคการเรียนนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับสมาชิกและครอบครัว

4. สินเชื่อแบบมุขารอกะฮฺ (หุ้นส่วนในกิจการ) คือ สินเชื่อที่สหกรณ์พิจารณาให้กับสมาชิกตามหลักมุขารอกะฮฺ ทั้งสองฝ่ายมีหุ้นส่วนในกิจการนั้นๆ

5. สินเชื่อแบบมูฎอเราะฮะฮฺ (การลงทุน) ลักษณะเฉพาะโครงการหรือทั่วไป คือ เงินลงทุนที่สหกรณ์ไปร่วมลงทุนกับอีกฝ่ายหนึ่ง (บุคคลสมาชิกหรือนิติบุคคล) ซึ่งอาจจะเป็นการร่วมลงทุนเฉพาะโครงการตามที่เห็นชอบทั้งสองฝ่าย โดยมีสัญญาในการลงทุนที่ชัดเจน ในจำนวนเงินที่ลงทุน การแบ่งกำไรหรือขาดทุนในโครงการหรือกิจการ ระยะเวลาของการลงทุน โดยปกติการร่วมลงทุนจะพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและปัญหาข้อมูลและความโปร่งใสในการลงทุน ตลอดถึงการจัดทำบัญชีและการตรวจสอบของโครงการการลงทุน

6. อัลอียูเราะฮฺ (การรับจ้างหรือค่าบริการในการดำเนินงาน) อัลอียูเราะฮฺ คือ การที่สหกรณ์เป็นนายหน้า หรือรับบริการในการจัดการกิจการต่างๆจากสมาชิกและคิดค่าบริการจากผู้ใช้บริการในอัตราที่กำหนด สหกรณ์สามารถคิดค่าบริการเพื่อเป็นรายได้ตามหลักศาสนบัญญัติ

7. สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยของสมาชิกและครอบครัว คือ สินเชื่อที่สหกรณ์ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกมีที่อยู่อาศัยของตนเอง ด้วยการสร้างที่อยู่อาศัยบนที่ดินของสมาชิก หรือเสนอให้สหกรณ์จัดการทั้งที่ดิน แบบแปลน การก่อสร้างให้เสร็จสิ้นแล้วสหกรณ์คิดกำไรจากสมาชิกในราคาผ่อนส่งเป็นงวดๆในราคาและระยะที่ตกลงและพอใจทั้งสองฝ่าย

8. การจัดหาสินค้าในราคาถูกมาจำหน่ายแก่สมาชิกและชุมชน การจัดหาสินค้าในราคาที่ถูกมาจำหน่ายแก่สมาชิกและชุมชนคือ รูปแบบการตลาดเครือข่าย ในการรวบรวมสั่งซื้อสินค้าในจำนวนมากพอสมควร เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคา และกระจายการจัดจำหน่ายในตลาดเครือข่ายสมาชิกที่สหกรณ์จัดไว้ โดยสหกรณ์จะนำสมาชิกไปศึกษาดูตลาด การรวบรวมในการสั่งซื้อสินค้าจำนวนมากในสัดส่วนตลาดที่สมาชิกมีอยู่ อาทิ การไปดูงานการมหรรมสินค้าประจำปี

ส่วนการจัดสวัสดิการและการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือแก่สมาชิก ครอบครัวและชุมชนของสหกรณ์ ซึ่งจะอยู่ในรูปของกองทุนต่างๆ ดังนี้

1. กองทุนสวัสดิการสมาชิกเพื่ออบรมอาชีพ ศึกษาดูงาน ช่วยเหลือประสบภัยพิบัติ คือ กองทุนสวัสดิการที่สหกรณ์จัดให้แก่สมาชิก จากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี หรือ เงินบริจาค เพื่อกิจการเพิ่มความรู้ ทักษะ การประกอบอาชีพของสมาชิก เสริมรายได้ให้ครอบครัว หรือช่วยเหลือให้สมาชิกทุกคนตามระเบียบที่ทางสหกรณ์กำหนด

2. กองทุนชะงาดการค้าของสหกรณ์เพื่อชุมชน กองทุนชะงาดการค้าของสหกรณ์เพื่อชุมชน คือ สัดส่วนจากทรัพย์สินของสหกรณ์ ซึ่งเป็นชะงาด (การบังคับให้ชำระ) ประเภทการค้า โดยจะคิดคำนวณจากสินทรัพย์หมุนเวียน ลบด้วย หนี้สินหมุนเวียน บวกลบ รายการปรับปรุงทางบัญชี จะต้องจ่ายชะงาดในจำนวน 2.5 เปอร์เซ็นต์ โดยไม่คำนึงถึงว่า กิจการนั้นจะกำไรหรือขาดทุน แต่ทางสหกรณ์อิสลามจะยึดหลักทางศาสนาว่า การครอบครองทรัพย์สินที่สมบูรณ์ในสัดส่วนของมุสลิม ครอบคลุมพิกัด และระยะเวลา 1 ปี

3. กองทุนตะกาฟูลเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกรณีนอนรักษาในโรงพยาบาล หรือเสียชีวิต คือ เป็นกองทุนช่วยเหลือ (ตะกาฟูล) ที่สมาชิกสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการโดยสมาชิกจะบริจาค (ตะบ์รูก) ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกรณีต่างๆตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่เห็นชอบ อาทิ กรณีคลอดบุตร นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล เสียชีวิต และอื่นๆ

สรุปได้ว่า การดำเนินงานสหกรณ์อิสลามในชุมชนมุสลิมเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก โดยให้บริการในรูปแบบต่างๆ ทั้งการรับฝากหุ้น การออมทรัพย์ การรับฝากเงินเพื่อร่วมลงทุน และการบริจาคเพื่อกองทุนตะกาฟูล รวมทั้งได้เสนอผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของสินเชื่อเพื่อให้สมาชิกได้หยิบยืม นอกจากนี้สหกรณ์ยังอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือสมาชิกในรูปแบบกองทุนต่างๆ ทั้งกองทุนสวัสดิการเพื่ออบรมให้ความรู้ด้านอาชีพแก่สมาชิก กองทุนชะงาดและ กองทุนเพื่อช่วยเหลือสมาชิก

2.3 การบริหารงานสหกรณ์

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2534 : 295) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การบริหาร หมายถึง การออกคำสั่ง การปกครอง การดำเนินการจัดการ การกล่าวแก่ การดำรัส คำแถลงไข

The Oxford English Reference Dictionary (1996 : 875) ได้ให้คำจำกัดความ “การบริหารจัดการ” หมายถึง การดำเนินการและการควบคุมองค์กรธุรกิจ หรือองค์กรที่มีลักษณะคล้ายกัน คนที่ทำงาน และการควบคุมองค์กรธุรกิจหรือองค์กรที่มีลักษณะคล้ายกัน การกระทำหรือทักษะของการจัดการกับคนหรือสถานการณ์ในทางที่ประสบความสำเร็จ

ส่วน Merriam Webster’s Collegiate Dictionary (1996 : 706) ได้ให้คำจำกัดความ “การบริหารจัดการ” หมายถึง การดำเนินการ หรือศิลปะของการบริหารจัดการ การปฏิบัติการหรือ การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับบางสิ่งที่เป็นเรื่องของธุรกิจ หรือการกำกับดูแล หรืออะไรบางอย่าง (ที่เป็นธุรกิจ) การใช้ความฉลาดในการใช้วิธีการที่จะให้บรรลุผล

นักบริหารและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้นิยามของการบริหารที่แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละบุคคล ดังนี้

อาร์. จี. แอนเดอร์สัน (R.G. Anderson, 1983 : 70, อ้างถึงใน Syed Othman al-Habshi, 1998 : 3 - 4) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การบริหารจัดการที่หมายถึง ผู้จัดการหรือคนงานขององค์การหนึ่งๆ ที่รับผิดชอบในการจัดหรือวางแผนกิจกรรมขององค์การภายใต้นโยบายและเป้าหมายขององค์การ หรือองค์การธุรกิจนั้นๆ

2. การบริหารจัดการบริษัทจำกัดที่ประกอบไปด้วยบอร์ดของคณะกรรมการ คณะกรรมการจะประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีตำแหน่งผู้บริหารในบริษัทที่เป็นสมาชิกซึ่งไม่ใช่ผู้บริหาร คณะกรรมการที่มีตำแหน่งผู้บริหารดังกล่าวเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับสูงที่มีสมาชิกเป็นกรรมการหรือคณะกรรมการในการจัดระเบียบปรัชญาและนโยบายของบริษัท นอกจากนี้คณะกรรมการยังต้องจัดการดำเนินงานประจำวันของบริษัทที่ตนรับผิดชอบผ่านผู้จัดการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยอาศัยหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้

3. การบริหารยังหมายความ เป็นกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรและงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้รับกำหนดไว้

เบอร์กลีย์ รูส และเบอร์โกวิช (Berkley, Rouse and Begovich, 1991 : 2 - 3, อ้างถึงใน Syed Othman al-Habshi, 1998 : 25) กล่าวว่า การบริหารจัดการประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การกระทำ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนจำนวนสองคน หรือมากกว่า

สตีเฟน พี. ร็อบบินส์ และแมรี ค็อลเตอร์ (Stephen P. Robbins, Mary Coulter, 2551 : 117) กล่าวว่า การจัดการ คือสิ่งที่ผู้จัดการหรือผู้บริหารต้องปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานงาน การดูแลงาน และกิจกรรมต่างๆ ของผู้อื่น เพื่อให้งานและกิจกรรมเหล่านั้นสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การประสานงานและการดูแลงานของผู้อื่นจึงเป็นข้อแตกต่างที่แยกแยะผู้บริหารออกจากผู้ที่มีได้เป็นผู้บริหารที่รับผิดชอบเฉพาะของตนเอง

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 12) กล่าวว่า การที่องค์การสามารถดำเนินกิจการไปได้โดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพ จนสามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้น ย่อมต้องพึ่งพาผู้บริหารเข้ามาช่วยให้ทรัพยากรทั้งด้านบุคคลและวัสดุสิ่งของประสานทำงานร่วมกันไปได้โดยไม่ติดขัด จากสภาพเงื่อนไขที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้เห็นถึงงานสำคัญของผู้บริหารที่ต้องทำพร้อมกันตลอดเวลา 3 อย่างด้วยกันคือ

1. ด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน หมายถึง “ภาระหน้าที่ของบุคคลบุคคลหนึ่งๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ

2. ด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ หมายถึง “การจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน”

3. ด้านของความรับผิดชอบ หมายถึง “การต้องทำงานในหน่วยงานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆ ในองค์การให้ช่วยกันทำให้บังเกิดผล”

เซดอซมาน อัล-ฮับชี (Syed Othman Alhabshi, 1998 : 3 - 4) กล่าวว่า การบริหารที่ดำเนินไปโดยมนุษย์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่เป็นสังคมนับศตวรรษมาเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อความสะดวกสบาย มั่นคง และความอยู่เย็นเป็นสุข เรื่องนี้เป็นสัจธรรมของมนุษย์ที่ได้สร้างอารยธรรมต่าง ๆ นานา นับตั้งแต่มนุษย์คนแรกคือ นปีอาดัม (อะลัยฮิสลาม) กระทั่งถึงบัดนี้ จึงมองเห็นได้ชัดว่า หากปราศจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพแล้ว อารยธรรมที่สูงส่งย่อมไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน อาทิเช่น ทรายจนทุกวันนี้ยังไม่มีผู้ใดที่สามารถสร้างพีรามิดได้เลย แม้ว่าจะมีกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ได้พยายามนำเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ล้ำยุคมาใช้ก็ตาม

จางซัย สันติวงษ์ (2539 : 77 - 78) ได้จำแนกหน้าที่ในการบริหารที่เหมาะสมที่สุดและเป็นที่นิยมกันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling)

ซามูเอล ซี. เซอร์โต (Samuel C. Certo, 2549 : 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ หรืออาจหมายถึงกลุ่มความรู้ ความเข้าใจอันลึกซึ้งในเรื่องวิธีการบริหารจัดการ คำว่า “การบริหารจัดการ” ยังหมายถึง กลุ่มบุคคลที่นำพาและชี้แนวทางแก่องค์การ หรือหมายถึงอาชีพที่อุทิศให้แก่งานซึ่งนำพาและชี้แนวทางแก่องค์การ ความเข้าใจในความหมายที่หลากหลาย และที่เกี่ยวข้องกันของคำว่า “การบริหารจัดการ” โดยการบริหารจัดการมีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ

1. การบริหารจัดการเป็นกระบวนการหนึ่งหรือหลายๆ กระบวนการของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่อง
2. การบริหารจัดการรวมถึงและเน้นการบรรลุเป้าหมายขององค์การ
3. การบริหารจัดการสามารถมุ่งเป้าหมายเหล่านั้นได้โดยการทำงานร่วมกันและโดยการทำงานผ่านบุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ ขององค์การ

เสนาะ ตีเยาว์ (2544 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหาร” หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยแยกสาระสำคัญของการบริหารเป็น 5 ลักษณะคือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมคือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ
2. การบริหารทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้
3. การบริหารเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล (Effectiveness) หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด
4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ คือ กระบวนการจัดให้บุคคลจำนวนสองคนขึ้นไปเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงาน อาศัยทรัพยากรบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเป็นการทำงานให้บรรลุผลโดยอาศัยผู้อื่น

2.3.2 ความแตกต่างระหว่างการบริหารและการจัดการ

นักวิชาการโดยส่วนใหญ่มักจะให้ความหมายของคำว่า การบริหารและการจัดการในลักษณะเดียวกัน และทั้งสองคำนี้สามารถใช้ทดแทนกันได้ อาจมีเพียงรายละเอียดเท่านั้นที่อาจมีความแตกต่างกัน โดยนักวิชาการบางท่านเห็นว่าการบริหารจะใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทศนะส่วนใหญ่มองเห็นว่าทั้ง 2 คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ตุลา มหาวสุฐานนท์ (2547 : 48) กล่าวว่า องค์การต่างๆ มักใช้คำสองคำ คือ การบริหาร (Administration) กับคำว่า การจัดการ (Management) สลับกันไปมา ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองคำนี้

มีความหมายเหมือนกันจึงใช้แทนกันได้ มีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตรงที่ ประการแรก การบริหารมักใช้ในวงการศึกษาหรือราชการ ในขณะที่การจัดการใช้กันในวงธุรกิจหรือเอกชนเป็นหลัก ประการต่อมา การบริหารใช้กับผู้ปฏิบัติงานในระดับสูงขององค์การที่มีหน้าที่ในการกำหนดกรอบนโยบายต่างๆ มักเรียกคนเหล่านี้ว่า “ผู้บริหารระดับสูง” ส่วนการจัดการใช้กับผู้ปฏิบัติงานในระดับบริหารรองลงมาที่มีหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ “ตำแหน่งผู้จัดการ” นั่นเอง จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

บรยงค์ โตจินดา (2542 : 24) กล่าวว่า นักวิชาได้ชี้ว่า คำว่า การจัดการและการบริหาร นั้น โดยทั่วไปแล้วจะมีความหมายเหมือนกัน จะใช้แทนกันได้ โดยเฉพาะในด้านการบริหารราชการ หรือ การบริหารรัฐมักจะใช้คำว่า การบริหาร (Administration) มากกว่าการจัดการ แต่ในภาคธุรกิจจะใช้คำว่า การจัดการ (Management) มากกว่า มีที่สังเกตว่าในตำราต่างๆ รวมทั้งในวิชานี้ อาจจะใช้คำสองคำนี้ สับเปลี่ยนกันเสมอ ซึ่งถือว่าโดยทั่วไปสามารถใช้สับเปลี่ยนกันได้

พยอม วงศ์สารศรี (2538 : 34) กล่าวว่า คำว่า การบริหารและการจัดการนี้ได้มีการให้ความหมายใน 3 แนวทางคือ

1. การบริหารเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ส่วนการจัดการเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. การจัดการเป็นความหมายทั่วไปโดยรวมการบริหารเข้าด้วยกัน แนวทางนี้มองว่าการจัดการเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินการขององค์การธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนการบริหารเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ ให้เป้าหมายที่กำหนดในชั้นการจัดการบรรลุผล
3. การบริหารและการจัดการมีความหมายไม่แตกต่างกัน เป็นความหมายที่ยอมรับกัน ในยุคปัจจุบันนี้ แต่การนิยามใช้แตกต่างกัน โดยคำว่า การจัดการจะใช้ในหน้าที่การบริหารระดับสูงในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การสั่งงาน และการควบคุมในองค์การธุรกิจ ส่วนคำว่า การบริหารจะใช้ในหน้าที่เช่นเดียวกับการจัดการแต่ใช้ในองค์การรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตามคำสองคำนี้มักจะใช้แทนที่กันและกัน

จึงสรุปได้ว่า การบริหารและการจัดการนั้นมีความหมายที่แทบจะไม่มี ความแตกต่างอย่างใดเลย เพียงแต่นักวิชาการบางส่วนมองว่าการนำไปใช้อาจแตกต่างกันบ้าง โดยมองว่าการบริหารเป็นการใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองคำนี้สามารถใช้ทดแทนหรือสับเปลี่ยนใช้กันได้

2.3.3 ความสำคัญและหน้าที่ของการบริหาร

เมื่อกล่าวถึงหน้าที่และความสำคัญของการบริหารจัดการในองค์การแล้วมักจะมุ่งไปที่หน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการบริหารจัดการ 4 ประการ (การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มน้าว และการควบคุม) ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนให้ความสำคัญและเวลาในการทำหน้าที่การจัดการเหล่านี้แตกต่างกัน

อะหมัด อิบรอฮีม อูซุชิน (Ahmad Ibrahim Abu Sin, 1997 : 314 - 315) กล่าวว่า การบริหารจัดการเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในรัฐอิสลามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้การจัดการแต่ละอย่างนั้นจะต้องมีความผูกพันสอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับวัตถุประสงค์ และปรัชญาของสังคมอิสลามเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ที่ความรับผิดชอบตามที่ประสงค์ไว้เมื่อการบริหารจัดการมีลักษณะเช่นที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นปัจเจกบุคคลทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และหลักการของอิสลามไม่ว่าเราจะที่แห่งหนใด ที่

บ้าน สถานที่ประกอบของเขา หรือในเรือกสวนก็ตาม ทุกย่างก้าวที่เขาเดินไปจะรำลึกถึงอัลลอฮ์ **I** ดังที่ ท่านเราะซูล **p** กล่าวว่า “จงกราบไหว้อัลลอฮ์ **I** เสมือนเจ้าเห็นพระองค์ หากเจ้าไม่เห็นพระองค์แล้วจงรำลึกเสมอว่า แท้จริงพระองค์ทรงมองเจ้าอยู่ตลอดเวลา”

พะยอม วงศ์สารศรี (2538 : 36) กล่าวว่าความสำคัญของการจัดการ ดังนี้

1. การจัดการเป็นสมองขององค์การ การที่องค์การจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการที่ดี อาทิเช่น มีการวางแผนและตัดสินใจโดยผ่านการกลั่นกรองจากฝ่ายจัดการที่ได้พิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างใช้ดุลยพินิจ ใช้สติปัญญาพิจารณาผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อองค์การนั้น

2. การจัดการเป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์การเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เต็มใจช่วยเหลือให้องค์การประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะมีกระบวนการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานนำทางให้องค์การไปสู่ความสำเร็จ

3. การจัดการเป็นการกำหนดขอบเขตในการทำงานของสมาชิกในองค์การไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานให้องค์การเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วน เสนาะ ดิยาวี (2544 : 13) กล่าวว่า หน้าที่ทางการบริหาร หรือกระบวนการบริหารเป็นสิ่งที่ระบุว่ากรอบของงานบริหารมีอะไร หรือผู้บริหารต้องทำหน้าที่อะไรในการบริหารงาน โดยการบริหารสมัยใหม่ส่วนใหญ่แบ่งออกเป็น 4 หน้าที่ด้วยกันคือ

1. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดขึ้นมาล่วงหน้าว่าเป้าหมายเป็นอย่างไร และจะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดสรรทรัพยากรและการเตรียมกิจกรรมที่จะมอบหมายให้คนหรือกลุ่มคนดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

3. การนำ (Leading) คือ กระบวนการในการกระตุ้นส่งเสริมคนให้ทำงานเพื่อบรรลุผลตามแผนงานที่กำหนดไว้

4. การควบคุม (Controlling) คือ กระบวนการในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับผลงานกับเป้าหมายหรือมาตรฐาน และแก้ไขให้ได้ตามเป้าหมาย

มุห์หมัด อัล-บุรีย (Muhammad Al-Buraey, 1992 : 203) กล่าวว่า ในยุคแห่งความเจริญนี้ผู้บริหารมีหน้าที่และความรับผิดชอบมากมาย รวมทั้งการคิดค้นรูปแบบของโปรแกรม การตัดสินใจ การจัดองค์การ การรับคนเข้าทำงาน การอบรมและการพัฒนาบุคคล การเจรจาและการทำสัญญา การเสนอการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาและนำองค์การเพื่อทำหน้าที่ในฐานะสถาบัน นอกจากนี้ผู้บริหารยังจะต้องมั่นใจว่ากิจกรรมทั้งหมดนั้นดำเนินไปด้วยวิธีที่สะดวกสู่เป้าหมายการพัฒนาองค์การ

ซามูเอล ซี. เซอร์โต (Samuel C. Certo, 2549 : 3) กล่าวว่า ภาระหน้าที่เบื้องต้น 4 ประการของการบริหาร หรืออีกนัยหนึ่งคือกิจกรรม 4 ประการที่ทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) รวมถึงการกำหนดหน้าที่การทำงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ

2. การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การอาจกล่าวได้ว่าเป็นการมอบหมายงานอันเกิดจากการวางแผนงานให้บุคลากรหรือกลุ่มบุคลากรภายในองค์การ

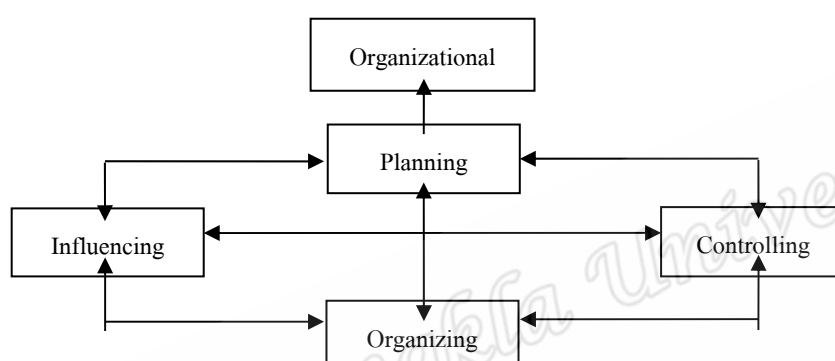
3. การชี้นำ (Influencing) การชี้นำเป็นภาระหน้าที่เบื้องต้นอีกประการหนึ่งภายในกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งยังเป็นที่ยุติกันยหนึ่งว่าเป็นการจูงใจ การชักนำ การชี้นำ หรือการกระตุ้น

4. การควบคุม (Controlling) การควบคุมเป็นภาระหน้าที่ของการบริหารจัดการที่ผู้บริหาร:

4.1 รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการทำงานที่ผ่านมาภายในองค์กร

4.2 เปรียบเทียบผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

4.3 จากการเปรียบเทียบนี้จึงตัดสินใจว่าองค์กรควรปรับปรุงเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการทั้ง 4 ประการ
ทิม่า (ซามูเอล ซี. เซอร์โต, 2549 : 3)

ธงชัย สันติวงศ์ (2543 : 4) กล่าวว่า ยุคสมัยปัจจุบัน ทุกฝ่ายต่างยอมรับว่า การที่สังคมเศรษฐกิจของประชาชนจะเจริญรุดหน้าไปได้ไกลและดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์กรต่างๆ เป็นสำคัญ ซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรเหล่านี้จะมีมากน้อยเพียงใดนั้น แท้จริงแล้วต่างก็ขึ้นอยู่กับการจัดการว่ามีประสิทธิภาพดีเพียงใดเป็นสำคัญ การจัดการเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรโดยตรง โดยจะคอยชี้นำและกำกับให้องค์กรต่างๆ ทำงานโดยมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่างๆ และสังคมได้

สรุปได้ว่า ความสำคัญและหน้าที่ของการบริหารเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กรที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์กรสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยทำหน้าที่นับตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การตัดสินใจดำเนินตามกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.3.4 ขอบข่ายการบริหารงานสหกรณ์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในการรับฝากเงิน กู้ยืมเงิน รับสวัสดิการต่างๆ ตามที่สหกรณ์จัดเตรียมไว้ รวมไปถึงการทำธุรกรรมต่างๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้จะมีคุณภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบริหารจัดการของสหกรณ์นั้นๆ ว่าประสิทธิภาพเพียงใด โดยทั่วไปแล้วแต่ละสหกรณ์มักจะมีขอบข่ายและกระบวนการบริหารจัดการของสหกรณ์ในลักษณะ

เดียวกันและคล้ายคลึงกัน สำหรับการบริหารงานสหกรณ์นั้นได้มีผู้ให้ข้อบ่งชี้ไว้มากมายและแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความจำเป็นของการดำเนินงานของแต่ละสหกรณ์นั้นๆ ดังนี้

พิชัย เครือพิมาย (2543) ได้กำหนดข้อบ่งชี้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสหกรณ์ ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การควบคุม

ขวลิต บุญปัน (2547) ได้กำหนดแนวคิดการพัฒนาองค์การสหกรณ์ ดังนี้

1. ข้อบังคับ กฎ ระเบียบสหกรณ์
2. วิธีการปฏิบัติ
3. โครงสร้างองค์กร
4. สมาชิกสหกรณ์
5. คณะกรรมการดำเนินการ
6. พนักงานและเจ้าหน้าที่

อรอนงค์ สุมานัส (2548) ได้กำหนดข้อบ่งชี้การพัฒนาสหกรณ์ร้านค้า ดังนี้ พัฒนาสมาชิก พัฒนากิจกรรมการดำเนินการ พัฒนาพนักงาน พัฒนาผู้ตรวจสอบกิจการ พัฒนาข้อบังคับ พัฒนาระเบียบ พัฒนาการซื้อ/ขายสินค้า และพัฒนาด้านสินค้า

ชนินทร สุวรรณสุขุม (2548) ได้กำหนดแนวคิดด้านการจัดการสหกรณ์ ดังนี้ บุคลากร เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ และข้อมูลข่าวสาร

สฤกษ์ สมิตจิต (2549) และเดชาวุธ เจ๊ะเต๊ะ (2550) ได้กำหนดข้อบ่งชี้ของการดำเนินงานสหกรณ์ที่สอดคล้องกัน ดังนี้ แนวคิดของสหกรณ์ วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ โครงสร้างการบริหารงาน การบริการสมาชิกสหกรณ์ การบริการเงินรับฝาก การบริการให้เงินกู้ หุ้นและการถือหุ้น การจัดสวัสดิการของสหกรณ์ รูปแบบของการบริหารสหกรณ์ และข้อเสนอแนะที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วิณี วงษ์เพ็ชร (2549) ได้กำหนดข้อบ่งชี้การพัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์ ดังนี้ พัฒนาบุคลากร พัฒนาระเบียบ/ข้อบังคับ ฐานการเงิน สินเชื่อ เงินฝาก และการลงทุน

แวอับดุลรอหมัน ยาเมาะ (2550) ได้กำหนดข้อบ่งชี้การบริหารจัดการสหกรณ์ ออกเป็น 8 ประการ ดังนี้

1. นโยบายและแผน
2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
3. การประชาสัมพันธ์
4. การจัดสวัสดิการแก่สมาชิก
5. การระดมทุน
6. การให้บริการด้านสินเชื่อ
7. การให้บริการการลงทุน
8. การเงินการบัญชี

นอกจากนี้ สลักจิต วิรัตติยา (2550) รัชฎาพร พุทชาคำ (2551) และสรายุทธ โต้พันธ์ (2553) ได้กำหนดข้อบ่งชี้การบริหารสหกรณ์ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. การบริหารจัดการเงิน (Money)
2. การบริหารจัดการบุคคล (Man)
3. การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ (Material)
4. ระบบการจัดการ (Management)

จากข้อบ่งชี้และกระบวนการบริหารจัดการข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดข้อบ่งชี้ที่สอดคล้องและครอบคลุมงานบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์อับนูนอ์ฟฟาน จำกัด ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. โครงสร้างและการจัดองค์การ
3. การบริหารทรัพยากรมนุษย์
4. การให้บริการสมาชิก
5. การจัดสวัสดิการสมาชิก
6. การสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์

1. วัตถุประสงค์

องค์กรแต่ละองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมานั้นย่อมมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์แท้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้ โดยองค์กรต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาอาจมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไปตามเจตนาารมณ์ของการกำเนิดขึ้นขององค์กรนั้นๆ วัตถุประสงค์จะกล่าวถึงสิ่งที่จะให้บรรลุผลในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งตามที่กำหนดไว้ ทั้งที่เป็นวัตถุประสงค์ในระยะสั้นและระยะยาว ขึ้นอยู่กับองค์กรกำหนดไว้ โดยวัตถุประสงค์นั้นย่อมจะต้องมีตัวชี้วัดถึงการบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

นาเซอร์ ญับนูน (Naceur Jabnoun, 2548 : 39) ได้ให้ความหมาย วัตถุประสงค์ คือ เป้าหมายระยะไกลที่บุคคลปรารถนาที่จะบรรลุ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 157) ได้ให้ความหมาย วัตถุประสงค์ คือจุดมุ่งหมายหรือสภาวะในอนาคตที่องค์กรมุ่งหวังเอาไว้ และพยายามที่จะให้บรรลุถึงสิ่งที่ได้มุ่งหวังไว้ดังกล่าว

พยอม วงศ์สารศรี (2538 : 8) ได้สรุปความหมายของวัตถุประสงค์ คือจุดหมายปลายทางที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรเอื้ออำนวยต่อทิศทางสุดท้ายที่กำหนดไว้ในองค์กรนั้นๆ

มอนดีและคณะ (Mondy and Associates, 1988 : 95 – 96, อ้างถึงใน ประชุม รอดประเสริฐ, 2547 : 20) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของกิจกรรมควรมีลักษณะที่ดี ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ดีควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
2. วัตถุประสงค์ที่ดีควรวัดได้
3. วัตถุประสงค์ที่ดีควรเฉพาะเจาะจงในเวลาที่กำหนด
4. วัตถุประสงค์ที่ดีควรมีลักษณะท้าทายความสามารถ แต่เป็นการท้าทายที่เป็นไปได้
5. วัตถุประสงค์ที่ดีควรสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สัมพันธ์กับภารกิจของ

หน่วยงานอื่น

เชิญ บำรุงวงศ์ (2548) กล่าวว่า สหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก โดย

1. ส่งเสริมให้สมาชิกประหยัดและออมเงินไว้กับสหกรณ์ในรูปของทุนเรือนหุ้นและเงินฝาก
2. ให้เงินกู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิกตามความจำเป็นหรือก่อให้เกิดประโยชน์ของกอง
3. ให้การศึกษาหรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการประหยัด การออมและการใช้เงินอย่างฉลาดแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป
4. จัดให้สวัสดิการแก่สมาชิก สนับสนุนและช่วยเหลือชุมชนและสังคมตามสมควร

บุญฤทธิ เพื่อกวีพัฒนา (2550 : 30) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์จะ กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน ซึ่งรายละเอียดของสหกรณ์แตกต่างกันบ้าง แต่โดยรวมแล้วมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการคือ

1. การส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์
2. การให้เงินกู้แก่สมาชิก
3. การสร้างสวัสดิการแก่สมาชิกและสร้างสาธารณประโยชน์

ประพันธ์ เสวตนันท์ (2541 : 122) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และการให้กู้เงินเนื่องจากการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์เป็นวัตถุประสงค์หลัก และยังสนับสนุนให้สมาชิกนำเงินมาฝากประจำและฝากออมทรัพย์ ส่วนการกู้ นั้นถือเป็นวัตถุประสงค์รอง การจ่ายเงินกู้ให้สมาชิกจึงต้องมีการตรวจสอบก่อน การชำระเงินกู้คืนให้สมาชิก นำส่งเป็นงวดๆ มิให้เกิดความเดือดร้อนแก่สมาชิก

วัตถุประสงค์สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จัก การประหยัด รู้จักการออมทรัพย์และสามารถบริการเงินกู้ ให้แก่สมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความ จำเป็น โดยจำแนกวัตถุประสงค์ออกเป็น 2 ประเภท (สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย : ออนไลน์) ดังนี้

1. การส่งเสริมการออมทรัพย์ เป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ออมทรัพย์ แบ่ง ออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1 การส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการถือหุ้น สหกรณ์กำหนดให้สมาชิกส่ง ชำระค่าหุ้นเป็นประจำทุกเดือน โอนการหักเงินค่าหุ้น ณ ที่จ่ายเงินเดือนและจ่ายเงินปันผลค่าหุ้นให้แก่ สมาชิกตามอัตราที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ เงินปันผลที่ได้รับนี้ไม่ต้องเสียภาษีให้แก่ รัฐ และเมื่อสมาชิกลาออกจากสหกรณ์ก็สามารถถอนค่าหุ้นคืนได้

1.2 การส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการรับฝากเงิน สหกรณ์มีบริการด้านเงิน ฝากทั้งประเภทเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ และให้ผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับ ธนาคารพาณิชย์ หรือสูงกว่าตามฐานะของแต่ละสหกรณ์

2. การให้เงินกู้แก่สมาชิก สหกรณ์จะนำเงินค่าหุ้นและเงินฝากของสมาชิกมาหมุนเวียน ให้สมาชิกที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าเอกชน

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์เป็นข้อความที่กำหนดขึ้นมาเพื่อแสดงถึงจุดหมายปลายทางที่ ต้องการ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมต่างๆ สามารถอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานใน กิจกรรมต่างๆ ขององค์การ ส่วนวัตถุประสงค์ของสหกรณ์นั้นเพื่อส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จักการ ประหยัด รู้จักการออมทรัพย์ และสามารถบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็น

2. โครงสร้างและการจัดองค์การ

โครงสร้างและการจัดองค์การนับว่าเป็นสิ่งที่มีสำคัญต่อความสัมพันธ์ในการทำงานของ คนในองค์กร เป็นกระบวนการความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการไหลเวียนของงานในองค์กรว่า แต่ละงานนั้นจะต้องมีการไหลเวียนกันอย่างไร และขึ้นกับใคร เป็นต้น

วรรัตน์ เขียวไพร (2542 : 90) ได้ให้ความหมาย โครงสร้างองค์การ คือการกำหนด ขอบเขตของงานที่จัดแบ่ง การจัดสรรและจัดหาทรัพยากร การประสานงานระหว่างสมาชิกในองค์กร ระหว่างแผนกงานให้มีโครงสร้างที่เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมต่างๆ บรรลุเป้าหมายของ องค์การโดยรวม

นาเซอร์ ญับนูน (Naceur Jabnoun, 2548 : 103) ได้ให้ความหมาย โครงสร้าง คือการกำหนดพันธกิจ ความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ โครงสร้างช่วยให้เห็นลักษณะของงานและกลุ่มงาน โครงสร้างองค์การ คือ วิธีการที่องค์การได้รับการออกแบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายขององค์การ

เสนาะ ตีเยาว์ (2543 : 120 - 121) ได้ให้ความหมาย โครงสร้างองค์การ คือระบบการติดต่อสื่อสารและอำนาจบังคับบัญชาที่เชื่อมต่อกันและกลุ่มเข้าด้วยกัน เพื่อทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายขององค์การ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 63) ได้ให้ความหมาย การจัดองค์การ คือการจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มเป็นก้อนเข้ารูป และการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ การจัดองค์การจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกคนต่างฝ่ายต่างทราบว่า ใครต้องทำอะไร และใครหรือกิจกรรมใดต้องสัมพันธ์กับฝ่ายอื่นๆ อย่างไรบ้าง

ประดิษฐ์ มัชฌิมา (2548 : 28 - 29) ได้เสนอโครงสร้างการบริหารสหกรณ์ ดังนี้

1. สมาชิก มีอำนาจเต็มในการที่จะเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อให้เป็นตัวแทนของสมาชิกในการบริหารและการจัดการสหกรณ์ให้เกิดผลดีตามวัตถุประสงค์และระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ที่ได้กำหนดไว้ และขณะเดียวกันสมาชิกก็มีอำนาจที่จะให้ความเห็นชอบต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการในคราวประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือไม่ก็ได้ รวมทั้งมีอำนาจในการที่จะถอดถอนคณะกรรมการชุดเก่าหรือเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานชุดใหม่ได้ด้วย

2. เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการดำเนินงานก็จะกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานให้ผู้จัดการนำไปปฏิบัติตามข้อบังคับของสหกรณ์ที่ได้กำหนดไว้ภายใต้การกำกับดูแล ควบคุม และตรวจสอบของคณะกรรมการอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปฏิบัติงานครบหนึ่งปีแล้ว คณะกรรมการจะเสนอผลงานให้ที่ประชุมใหญ่ทราบเพื่อขอความเห็นชอบต่อไป

3. ผู้จัดการ ในฐานะผู้บริหารกิจการภายในก็จะมอบหมายหรือสั่งการให้หัวหน้าแผนกต่างๆ นำไปปฏิบัติตามโครงการหรือแผนงานของสหกรณ์ที่กำหนดไว้ให้เกิดผล เสร็จแล้วแผนกต่างๆ ก็จะรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้จัดการทราบ ซึ่งผู้จัดการก็จะประเมินผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการทราบต่อไปเป็นระยะๆ รวมทั้งเสนอโครงการหรือแผนงานที่จะปฏิบัติใหม่หรือจะเพิ่มเติมให้คณะกรรมการให้ความเห็นชอบ

ชาวีร กามะ (2556) ได้สรุปการบริหารจัดการสหกรณ์ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่ายคือ

1. ที่ประชุมใหญ่ ประกอบด้วยตัวแทนสมาชิกที่ได้จากการกำหนดสัดส่วนจากกลุ่มสมาชิกทั้งหมด ซึ่งตัวแทนสมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็น ชักถามหรือเสนอแนะได้อย่างเท่าเทียมกันในที่ประชุม

2. คณะกรรมการดำเนินการ ทำหน้าที่บริหารงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมาย ซึ่งไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ ตามที่ที่ประชุมใหญ่กำหนดหรือให้ความเห็นชอบแล้ว นอกจากนี้ยังมีคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆคือ ฝ่ายลงทุนธุรกิจสินค้าและบริการ ฝ่ายลงทุนและพัฒนาธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ ฝ่ายสินเชื่อและเร่งรัดหนี้ ฝ่ายวิชาการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ ฝ่ายชะกาตและสวัสดิการสมาชิก และฝ่ายพัฒนาสาขา

3. ฝ่ายจัดการประกอบด้วยผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆของสหกรณ์ที่ทำหน้าที่เฉพาะแต่ละด้าน คือฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี และฝ่ายสินเชื่อ

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ (2540 : 26) ได้เสนอวิธีการปรับโครงสร้างของสหกรณ์การเกษตร ดังนี้

1. รวมกิจการสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันให้เป็นสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ขึ้น อาจเหลือ 1 – 2 แห่งในแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ ต้องมีการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในระดับปฏิบัติการด้วย

2. สหกรณ์การเกษตรเดิมให้ดำเนินการในลักษณะเป็นสาขาของสำนักงานใหญ่ ดังเช่นรูปแบบของธนาคารหรือบริษัทต่างๆ โดยมีผู้จัดการสาขาเป็นผู้บังคับบัญชา

3. การบริหารให้มีคณะกรรมการดำเนินงานเป็นชุดผู้บริหารสูงสุด ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ตัวแทนจากสมาชิกและบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถเชิงธุรกิจ โดยคณะกรรมการส่วนแรกเป็นผู้สรรหา นอกจากนี้ มีคณะกรรมการตรวจสอบกิจการ ซึ่งเลือกตั้งจากตัวแทนสมาชิกในท้องถิ่น โดยคณะกรรมการชุดนี้เป็นผู้คอยตรวจสอบการบริหารงานสหกรณ์ของคณะกรรมการดำเนินงาน

4. จัดระบบการจัดการใหม่ โดยสร้างระบบเงินเดือน โบนัส สวัสดิการ ตลอดจนความก้าวหน้าของพนักงานให้มีความเชื่อมโยงกันในทุกๆ สาขา

सानนท์ ฉายเรืองโชติ (2547 : 12 - 13) ได้เสนอกลยุทธ์ในการบริหารจัดการสหกรณ์ในอนาคต ดังนี้

1. ควรปรับปรุงด้านการบริหาร อาจทำธุรกิจแบบ E-Business เข้ามาใช้สำหรับสหกรณ์ที่มีความพร้อมแล้ว

2. ควรมีสินค้าผ่านสหกรณ์ให้หลากหลาย เพื่อให้ผู้บริโภคที่มีอำนาจในการซื้อได้เลือกซื้อสินค้าได้ตามที่ต้องการ

3. ต้องคัดเลือกฝ่ายจัดการที่มีความรู้ ความสามารถหรือจะซื้อตัวจากองค์กรอื่นระดับมืออาชีพมาทำงานในสหกรณ์ก็ต้องกระทำ ขณะเดียวกันลดคนในองค์กรเพื่อประสิทธิภาพและความสามารถในการผลิตให้สูงขึ้น เพื่อครองใจสมาชิก

4. ลดขั้นตอนในสหกรณ์ลง แบบเอกสารการกู้ยืม – ขาย และอื่นๆ รวมทั้งการสื่อสารการตัดสินใจของคณะกรรมการหรือผู้จัดการ

5. ควรมอบอำนาจความรับผิดชอบให้ชัดเจนระหว่างคณะกรรมการดำเนินงานกับฝ่ายจัดการ หรือในทุกๆ ตำแหน่ง และมีการประเมินผลงานทุกๆ เดือน เพื่อหลักประสิทธิภาพของงานเป็นสิ่งสำคัญ มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน

6. ต้องเชื่อมโยงธุรกิจกับสหกรณ์ทุกๆ ประเภท และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่อกัน โดยสร้างทีมงานขึ้นในสหกรณ์และระบบเครือข่ายเชื่อมโยงในรูปของแนวดิ่ง (Top Down) แนวราบ (Horizontal) และจากล่างสู่บน (Bottom up) ต้องกระทำทุกด้าน

7. ต้องปรับโครงสร้างใหม่ (Restructure) ลดการบังคับบัญชาลง (Delaying) ลดการเป็นราชการลง (Non-Bureaucracy) ระเบียบกฎเกณฑ์ (Red Tape) ความซ้ำซ้อนลง โดยสร้างคุณค่าแก่สมาชิกให้มากขึ้น

8. วัฒนธรรมหรือค่านิยมรวมของสหกรณ์จะต้องให้ความสำคัญในปัจจุบันภายใน ต้องเปิดกว้างยอมรับปัจจัยที่ดีจากภายนอกในแบบการเรียนรู้และปรับตัวเร็ว ตลอดจนทั้งการตัดสินใจที่รวดเร็วถูกต้องและสร้างจิตสำนึกในการบริหารงานให้ฝ่ายจัดการมีจิตสำนึกว่า สหกรณ์เป็นของเขาเอง

9. ต้องวิเคราะห์ปัญหาในสหกรณ์และสร้างโอกาสอย่างเป็นระบบอยู่บนพื้นฐานความรู้ทางวิชาการ แก้ไขปัญหาข้อบกพร่องของสหกรณ์ ซึ่งที่ผ่านมาเราใช้วิชาการเข้ามาส่งเริ่มน้อยมาก

10. ต้องมีภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Leading Change) โดยผสมผสานกับ กระบวนการ (The Future Paradigm) ในความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์และสมาชิกโดยรวม

สรุปได้ว่า โครงสร้างองค์การ หมายถึง การกำหนดขอบเขตของงานของส่วนต่างๆ ของ องค์การ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การประสานงานระหว่าง สมาชิกในองค์การ ส่วนต่างๆ ขององค์การ เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมต่างๆ บรรลุผลขององค์การ ส่วนการจัดองค์การ หมายถึง กระบวนการจัดความสัมพันธ์ของหน่วยงาน หรือส่วนต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์การ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างมีความสัมพันธ์จนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

3. การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์นับเป็นภารกิจสำคัญที่สุดประการหนึ่งขององค์การ ซึ่งจะต้อง มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา เหตุผลสำคัญก็คือ สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การมีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา และจะต้องตามการเปลี่ยนให้ทันอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน

พยอม วงศ์สารศรี (2540 : 3 - 5) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เดิมเรียกว่า การ บริหารบุคคล แต่เนื่องจากแนวความคิดการบริหารบุคคลได้มีการขยายและพัฒนาตามการค้นคว้าทาง วิชาการ จึงได้มีการยอมรับคำใหม่ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ดำเนินสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์การ พร้อมทั้งสนใจ การพัฒนา อนุรักษ์รักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์การเพิ่มพูนความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีใน การทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์การที่ต้องหลุดพ้นจากการทำงานด้วย เหตุทุพพลภาพเกษียณอายุ หรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 353) ได้จำแนกหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลที่สำคัญ ออกเป็น 4 ประการคือ

1. การวางแผนกำลังคน (Manpower Planning)
2. การเสาะหา (Recruitment)
3. การคัดเลือก (Selection)
4. การฝึกอบรมและพัฒนาตัวบุคคล (Training and Development)

ตุลา มหาพสุธานนท์ (2547 : 184) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานบุคคล หรือการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ คือการใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อบรรลุ เป้าหมายขององค์การ

วรรัตน์ เขียวไพร (2542 : 119) ได้ให้ความหมาย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ กิจกรรมการออกแบบเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการในทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ การพัฒนาและการ รักษาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในองค์การ

บรรยงค์ โตจินดา (2542 : 156) ได้สรุปความหมายการบริหารงานบุคคล คือ การ จัดเตรียมและรู้จักใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังคำกล่าวที่ว่า “Put the right man on the right job”

สมชาย หิรัญกิตติ (2542 : 11 - 12) ได้ลำดับกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

1. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)

2. การสรรหาบุคลากร (Recruitment)
3. การคัดเลือก (Selection)
4. การฝึกอบรมและการพัฒนา (Training and Development)
5. ผลตอบแทนและผลประโยชน์อื่น (Compensation and Benefits)
6. ความปลอดภัยและสุขภาพ (Safety and Health)
7. พนักงานและแรงงานสัมพันธ์ (Employee and Labor Relations)
8. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal)

แกรี่ เดสเลอร์ (Gary Dessler, n.d. : 4) ได้ให้ความหมาย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการของการรับคนเข้าทำงาน การฝึกอบรม การประเมินการปฏิบัติงาน การชดเชย และการเข้าร่วมแรงงานความสัมพันธ์ของคน สุขภาพ ความปลอดภัย และความเป็นธรรมของผู้ปฏิบัติงาน

ดอน, อับดุลเลาะ และอับดุลฆอนี (Don, Abdullah & Abd.Ghani, 2000 : 62 - 63) ได้สรุปหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นจริงออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างฝ่ายบริหารกับสถานะของสังคม หลักการและคุณค่าต่างๆ ที่จัดเตรียมไว้ในองค์การและสถาบันนั้นควรต้องสอดคล้องกับคุณค่าและปรัชญาของบทบัญญัติอิสลาม

2. การดำเนินหลักการชูรอและการทำงานร่วมกันภายในองค์การจัดการ ขณะเดียวกันยังต้องยกระดับคุณค่าต่างๆ ของมนุษย์ที่จะผลักดันให้คนทำงานทุกคนมีความพยายามมากขึ้นและพัฒนาการทำงานและผลผลิตของประเทศ

3. การสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและความจำเป็นพื้นฐานทางวัตถุของคนงานทุกคนมากเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้สิ่งนี้นับเป็นเกียรติของพวกเขา ขณะเดียวกันยังต้องทำให้พวกเขาปลอดภัยจากความอธรรม หรือการกดขี่ข่มเหงจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. การจัดระบบการบริหารจัดการ โดยกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งในองค์การอย่างชัดเจน ปฏิบัติงานด้วยการอุทิศตน การให้เกียรติอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการ และเชื่อฟังคำสั่งที่ตรงของผู้นำ คนงานก็ต้องปฏิบัติงานทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายไว้ โดยไม่มีการบิดพลิ้ว และการบีบบังคับจากผู้ใด

สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการซึ่งองค์การได้กำหนดรูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในองค์การ นับตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การเสาะหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคลเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และให้สามารถปฏิบัติงานในหน่วยงานให้ดีที่สุด จนกระทั่งบุคคลดังกล่าวเกษียณออกจากองค์การไป

4. การให้บริการสมาชิก

การบริการถือเป็นการสนองความต้องการหรือความปรารถนาของผู้มาใช้บริการในลักษณะต่างๆ เพื่อให้ผู้มาใช้บริการมีความสะดวกและเกิดความสุขสบายใจ ส่วนสวัสดิการก็เป็นการให้บริการอีกรูปแบบหนึ่งที่องค์กรมอบให้สมาชิกขององค์กรเพื่อเป็นการช่วยเหลือหรือสนองความต้องการของสมาชิกตามลักษณะสวัสดิการที่องค์กรได้กำหนดไว้

จิตตินันท์ นันทไพบูลย์ (2551 : 13) ได้ให้ความหมาย การบริการ คือ การให้ความช่วยเหลือ หรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2547 : 10) ได้ให้ความหมาย การบริการด้วยใจ คือ การบริการที่เกิดจากความพร้อมของผู้ให้บริการ ซึ่งทำให้ผู้รับบริการสามารถรับรู้และสัมผัสได้ถึงความจริงใจของผู้ให้บริการ โดยผ่านคำพูด ท่าทาง สายตา น้ำเสียง หรือการปฏิบัติอื่นๆ เป็นผลให้ลูกค้าหรือประชาชนเกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และมีการตอบสนองที่แสดงถึงมิตรภาพที่ดีต่อกัน

การบริการ คือการให้ความช่วยเหลือหรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น การบริการที่ดี ผู้รับบริการก็จะได้รับความประทับใจและชื่นชมองค์กร (อาศยา โชติพานิช. ม.ป.ป. : ออนไลน์)

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2547 : 15 - 21) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ต่างๆ ที่ผู้ให้บริการจะต้องแสดงให้ผู้รับบริการได้สัมผัส ดังนี้

1. ให้ความสะดวก ผู้ให้บริการมีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ลูกค้า ในภาคธุรกิจการให้ความสะดวกจะเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของธุรกิจนั้นๆ

2. ให้ความสบาย ผู้ให้บริการต้องทำหน้าที่บริการให้ลูกค้าและประชาชนเกิดความรู้สึกสบาย สบายตา สบายใจ

3. ให้ความจริงใจ ลูกค้าต้องการได้รับความจริงใจจากผู้ให้บริการ ความตรงไปตรงมาในการบริการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าลูกค้าจะอยู่ในสถานภาพใดก็ตาม

4. ให้ความช่วยเหลือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้าประทับใจในการบริการ และเชื่อมโยงถึงภาพพจน์ขององค์กรนั้น ระดับความพึงพอใจของลูกค้าจะขึ้นอยู่กับการให้บริการของผู้ให้บริการ

5. ให้เกียรติ ลูกค้าจะรู้สึกประทับใจเมื่อเขาได้รับการต้อนรับอย่างมีเกียรติ เปรียบเสมือนเป็นลูกค้าคนสำคัญ

6. ให้การต้อนรับ ลูกค้าจะรู้สึกเมื่อแรกสัมผัสกับการบริการของหน่วยงานนั้น การต้อนรับที่ดีย่อมสร้างความรู้สึกประทับใจที่ดี ในทางกลับกัน การต้อนรับที่ไม่ดีย่อมจะสร้างความประทับใจที่ไม่ดีแก่ลูกค้า

7. ให้ความเข้าใจ หน้าที่ของผู้ให้บริการข้อนี้ถือว่ามีสำคัญที่สุดในการแสดงบทบาทหน้าที่ของผู้ให้บริการ การให้ความเข้าใจแก่ลูกค้าจะสะท้อนทัศนคติที่ดีต่อการบริการของผู้ให้บริการ

สรุปได้ว่า การให้บริการคือ การปฏิบัติและการอำนวยความสะดวกแก่ผู้อื่น โดยทำให้ผู้อื่นมีความสุข มีความประทับใจ และมีความสุข

5. การจัดสวัสดิการสมาชิก

การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกขององค์กรนั้นเป็นที่ยอมรับว่ามีความจำเป็นและจะขาดเสียไม่ได้ เนื่องจากสิ่งนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งจูงใจให้สมาชิกขององค์กรมีขวัญและกำลังใจมากยิ่งขึ้น การจัดสวัสดิการเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารสมาชิกขององค์กร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกมีความพึงพอใจของสมาชิก อันจะส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรนั้นๆ

สวัสดิการสังคม หมายถึง การคุ้มครองสมาชิกในสังคม ทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ทั้งที่เป็นผู้ปกครองหรือผู้ใต้การปกครองโดยใช้รูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนและการปกป้องจากภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งการให้สวัสดิการนั้นเกิดจากการผลักดันของการยึดมั่นในอิสลามเพื่อให้ปัจเจกบุคคลในสังคมอยู่อย่างปลอดภัย และสังคมประกันความสงบสุขของปัจเจกบุคคลด้วยการช่วยเหลือกัน และปกป้องซึ่งกัน

และกัน สังคมได้รับสิ่งที่ดีกว่าและป้องกันจากภัยพิบัติที่จะเข้าสู่สมาชิกของสังคมทุกคน (อับดุลลอฮ์ นาซิห อุลวาน, 1973 อ้างถึงใน อับดุลรอซิด เจมะ, 2550 : 33)

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2545 : 247) ได้ให้ความหมาย สวัสดิการ คือ สิ่งที่ต้องการ จัดสรรให้แก่บุคลากร นอกเหนือจากการจ่ายค่าจ้างตามผลงานของบุคลากร โดยมีจุดมุ่งหมายให้พนักงานมีความรู้สึกร่วมกับหน่วยงาน มีขวัญและกำลังใจดีและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ

ณรงค์ วันดี (2542 : 2) ได้ให้ความหมาย สวัสดิการ คือ การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบ สงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั่วไป เฉพาะผู้ที่ประสบภัยทุกข์ยากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยให้มีปัจจัยอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้แก่ปัจจัยสี่ ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย

อับดุลรอซิด เจมะ (2550 : 37) ได้จำแนกความสำคัญของการให้สวัสดิการโดยการให้ หลักการชะกาด ดังนี้

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม
2. เพื่อให้มีสวัสดิการหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิกในชุมชน เพราะการให้ชะกาดในบางทีขณะจะต้องให้แก่ผู้มีสิทธิ์รับชะกาดในชุมชนหรือสังคมที่ผู้ให้อาศัยอยู่เท่านั้น โดยไม่อนุญาติให้นำทรัพย์สินที่เป็นชะกาดไปแจกจ่ายหรือบริจาคให้แก่บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือสังคมอื่น
3. เพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีในบรรดาผู้ยากไร้ให้เขามีความรู้สึกว่าพวกเขาไม่ได้ถูกทอดทิ้ง และเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีความสำคัญเท่าๆ กัน และเขาก็ได้รับความอบอุ่น ความรักและความห่วงใย และการดูแลจากสมาชิกของชุมชน
4. เพื่อหลีกเลี่ยงจากการที่มีความรู้สึกเป็นศัตรูหรืออิจฉาริษยาระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะระหว่างคนรวยและคนจน

ภัทรารวรรณ ศรีโพธิ์น้อย (2551 : 22 – 23) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์สหกรณ์ออมทรัพย์อาจดำเนินการได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือครอบครัวสมาชิก การจัดสวัสดิการแบบนี้ ได้แก่
 - 1.1 การจัดให้การศึกษาบุตรสมาชิกที่ยากจน และเรียนดี
 - 1.2 การจัดประกันการเจ็บป่วยเป็นกลุ่ม
 - 1.3 สวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วย คลอดบุตร พิธีแต่งงาน พิธีอุปสมบท
2. การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ สหกรณ์ออมทรัพย์อาจจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่สมาชิก ดังนี้
 - 1.4 โครงการฌาปนกิจสงเคราะห์
 - 1.5 โครงการประกันชีวิตหมู่
 - 1.6 โครงการประกันหนี้สมาชิก
3. การจัดสวัสดิการเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายสมาชิก การจัดสวัสดิการเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายสมาชิกอาจดำเนินการดังนี้
 - 3.1 การให้สิทธิในการซื้อของราคาถูก
 - 3.2 การจัดบริการจัดรถรับส่งระหว่างบ้าน – ที่ทำงาน
 - 3.3 การจัดสถานที่เลี้ยงเด็ก

สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการ คือ การดำเนินกิจกรรมในลักษณะการสงเคราะห์ที่ต้องการเข้าไปช่วยเหลือสมาชิกในองค์การในรูปแบบต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องและป้องกันจากภัยอันตราย ทำให้สมาชิกขององค์การมีขวัญกำลังใจที่ดีขึ้น

6. การสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์

ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์โดยการสร้างเป็นเครือข่ายนั้น จัดอยู่ในหลักสหกรณ์ข้อที่ 6 โดยที่สหกรณ์ทั้งหลายต่างก็ตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ดังนั้น เมื่อใดที่แต่ละสหกรณ์มีปัญหาหรืออุปสรรค สหกรณ์อื่นๆ ก็ควรที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้วิธีการสหกรณ์สามารถดำเนินงานไปได้บรรลุวัตถุประสงค์ การร่วมมือระหว่างสหกรณ์สามารถทำได้ทุกด้าน เช่น ในด้านการทำธุรกิจ ข้าราชการ การให้การศึกษ และในด้านเงินทุน เป็นต้น ซึ่งถ้าสหกรณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในโลกนี้สามารถให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงจังแล้ว สหกรณ์ทุกสหกรณ์ก็ควรจะสามารช่วยเหลือสมาชิกให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้สังคมทั่วไปมีความกินดีอยู่ดี และมีสันติสุขตามเป้าหมายที่สหกรณ์ตั้งไว้

แนวคิดที่ว่าด้วย “เครือข่าย” (Network) นั้น เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีมาช้านาน แนวคิดเรื่องเครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ ทั้งนี้ ในความหมายที่กว้าง เครือข่ายคือหัวใจของวิถีชุมชนในอดีต ซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของชุมชน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2548 : 197 อ้างถึงใน บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ : ออนไลน์)

เครือข่าย (Network) คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ (ชนิภูธรา กาญจนรังษินนท์, 2551, อ้างถึงใน บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ : ออนไลน์)

เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของผู้กระทำ (Actors) ที่มีการเชื่อมโยงโดยกลุ่มของความสัมพันธ์ (Ties) โดยผู้กระทำนั้นเป็นได้ทั้งบุคคล องค์กร แนวความคิด หรืออื่นๆ ขึ้นอยู่กับบริบทของเครือข่าย และความสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงผู้กระทำตั้งแต่สองคู่ขึ้นไป ทิศทางของความสัมพันธ์เป็นได้ทั้งแบบทิศทางเดียว เช่น การให้คำปรึกษาแก่บุคคล หรือเป็นแบบสองทิศทาง เช่น การปรึกษาหารือกัน โดยหากพิจารณาลักษณะความต้องการร่วมของการเชื่อมโยงเครือข่ายแล้ว แบ่งได้เป็น 4 ประเภท (พิชาย รัตนดิถ ฌ ฎเก็ท, อ้างถึงใน นฤมล พุกกา และคณะ, 2554 : ออนไลน์) คือ

1. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Exchange) โดยเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและแผนงาน เทคโนโลยี แนวทางการแก้ปัญหาที่มีศักยภาพ
2. เครือข่ายการพัฒนา (Developmental Networks) เป็นการเพิ่มสมรรถภาพของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหาภายในองค์กรของพวกเขา
3. การช่วยขยายยุทธศาสตร์ (Outreach Strategies) เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายและแผนงาน ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนและการประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน
4. เครือข่ายปฏิบัติการ

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ในทัศนะของ Starkey การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าทำให้เกิดการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช้การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อสารมวลชน การส่งนิตยสารจดหมายข่าวให้กับสมาชิก เหล่านี้ไม่ใช่เครือข่าย เครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอาจนำมาใช้ในเครือข่ายได้ แต่การ

ใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายจึงไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อเท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน (ชนิภูฐา กาญจนรังษิณนธ์ : ออนไลน์)

สตาร์กี้ (Paul Starkey) เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายว่าควรดำเนินการดังนี้ (อ้างถึงใน ชนิภูฐา กาญจนรังษิณนธ์ : ออนไลน์)

1. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมและความต้องการของสมาชิก

3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่พิจารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ และส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่าย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรวมไปถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่ง ข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่าย และร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกน และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสม เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด บุญฤทธิ์ เพื่อกวีวัฒน์ (2550 : 26) ได้จำแนกการประสานงานความร่วมมือของสหกรณ์ด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความร่วมมือด้านการเงิน โดยชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นศูนย์กลาง
2. ความร่วมมือด้านการผลิต โดยชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
3. ความร่วมมือด้านการตลาด โดยชุมนุมร้านสหกรณ์
4. ความร่วมมือด้านการขนส่ง โดยสหกรณ์เดินรถ
5. ความร่วมมือด้านวิชาการ โดยสถาบันกลางของสหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเชื่อมโยงเครือข่ายที่สำคัญ (จุฑาทิพย์ ภัทรวาท, 2554 : ออนไลน์) ได้แก่

1. จิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกันของผู้นำ (Co-ops. Spirit)
2. ความเชื่อถือไว้วางใจของภาคี (Trust)
3. การมีกลไกการติดต่อสื่อสารที่สามารถเข้าถึงภาคี (Knowledge Sharing)
4. การจัดการความรู้เพื่อปรับวิธีคิดให้เท่าทันสถานการณ์ (Network's Management System)
5. ระบบการบริหารจัดการเครือข่ายภายใต้เป้าหมายร่วม (Target Goal)

สรุปได้ว่า เครือข่ายความร่วมมือ คือ กลุ่มหรือองค์กรตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป รวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ และร่วมทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน มีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จนเกิดพลังในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรร่วมกัน

2.4 เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR

การวิจัยโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นการวิจัยอนาคต (Futures Research) โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบได้ เป็นการสำรวจเพื่อศึกษาแนวโน้มหรือโอกาสที่เป็นไปได้ในอนาคต ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อที่จะหาแนวโน้มที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ขณะเดียวกันจะขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือลดน้อยลง อันจะมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตอันพึงประสงค์

สุวิมล ว่องวานิช (2548 : 216) กล่าวว่า การวิจัยอนาคต หรือเรียกว่าการวิจัยเชิงอนาคต เป็นวิธีวิจัยแบบหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาจนมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ประการแรก เพื่อกำหนดอนาคตของหน่วยงาน/องค์กร และประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์ศึกษา ตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาหน่วยงาน/องค์กร ให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต

จุมพล พูนภัทรชีวิน (2548 : 20) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคต มิใช่การทำนายที่ถูกต้องแม่นยำ แต่ต้องการสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ ป้องกันและหรือทำลายอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

ส่วนมาลินี อุทธิเสน (2542 : 53) กล่าวว่า หลักการสัมภาษณ์แบบ EFR นี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ มีอิสระในการให้สัมภาษณ์อย่างเต็มที่ หลักการสัมภาษณ์รอบแรก จะทำการสรุปการสัมภาษณ์จากการ บันทึกที่จดไว้หรือจากเทปบันทึกเสียงให้ผู้ให้สัมภาษณ์ฟัง และขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และแก้ไขคำสัมภาษณ์ได้ กระบวนการเช่นนี้เรียกว่า เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative) เพื่อที่จะได้ช่วยให้มีความเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความน่าเชื่อถือ กล่าวคือมีทั้งความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ของข้อมูลเพิ่มขึ้น

โดยปกติการสัมภาษณ์แบบ EFR นี้จะประกอบด้วยอนาคตภาพ (Scenario) ที่เป็นทางเลือก (Alternative) 3 ภาพ และเรียงลำดับได้ (มาลินี อุทธิเสน, 2542 : 53) ดังนี้

1. อนาคตภาพที่ดี (Optimistic - Scenario)
2. อนาคตภาพทางร้าย (Pessimistic - Realistic Scenario)
3. อนาคตภาพที่น่าจะเป็นได้มากที่สุด (Most - Probable - Realistic Scenario)

เมื่อสัมภาษณ์ครบทั้ง 3 ภาพตามขั้นตอนเสร็จแล้ว ผู้สัมภาษณ์อาจจะสรุปการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ฟังทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง และขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขและหรือเพิ่มเติมคำสัมภาษณ์อีก หลังจากนั้นจึงนำผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เพื่อจะหาฉันทามติระหว่างกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วนำแนวโน้มที่มีฉันทามติมาเขียนเป็นอนาคตภาพซึ่งเป็นผลการวิจัย สรุปขั้นตอนใหญ่ๆ การวิจัยแบบ EFR ได้ดังนี้ (จริง สุขเกษม, 2550 : 102)

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง
2. สัมภาษณ์ โดยมีลักษณะเฉพาะคือ
 - 2.1 เป็นแบบเปิดและไม่ชี้แนะ (Non-Directive, Open-Ended)
 - 2.2 เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) คือ มีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า
 - 2.3 ใช้เทคนิคการสรุปสะสม
 - 2.4 สัมภาษณ์อนาคตภาพ 3 แบบ
 - 2.4.1 Optimistic Realistic (O-R)
 - 2.4.2 Pessimistic - Realistic (P-R)
 - 2.4.3 Most - Probable (M-P)
3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ หาฉันทามติ
4. เขียนอนาคตภาพ (Scenario Write-up)

การวิจัยแบบ EDFR เป็นการวิจัยเชิงอนาคตรูปแบบหนึ่ง ดังที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532 : 257 - 268 อ้างถึงใน จิรพรรณ พิงบุญ ณ อยุธยา 2547: 54) อธิบายไว้ว่าเป็นการวิจัยที่พัฒนาขึ้นจากการผสมผสานการวิจัยแบบ EFR (Ethnographic Future Research) การวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi) เข้าด้วยกัน ภายใต้ความเชื่อพื้นฐานของอนาคตนิยม (Futurism) ดังนี้

1. อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
2. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของเขา
3. เชื่อว่ามนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้

เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นเทคนิคการวิจัยที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้อย่างดี ขั้นตอนต่าง ๆ ของ EDFR คล้ายๆ กับเดลฟาย เพียงแต่จะมีการปรับปรุงวิธีให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมาก ในรอบแรกของการวิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบ EFR แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และ

สังเคราะห์ แล้วสร้างเป็นเครื่องมือ ซึ่งมักเป็นแบบสอบถาม แล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามรูปแบบของเดลฟาย เพื่อที่จะทำการกรองความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาฉันทามติในรอบที่สอง สาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากและมีความสอดคล้องทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อ สรุปเขียนเป็นภาพอนาคต (จริง สุขเกษม, 2550 : 104)

สุบัน มุขระโกษา (2553) กล่าวว่าเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR พัฒนาขึ้นโดยผสมผสานเทคนิคการวิจัยแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) กับเดลฟาย (Delphi) ขั้นตอนของ EDFR ก็คล้ายกันกับ Delphi แต่ปรับปรุงวิธีให้ยืดหยุ่นและเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็ยังคงมีความจำเป็น เพราะผู้เชี่ยวชาญอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยหรืออาจไม่มีเวลาให้ผู้วิจัยได้เต็มที่ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดตามกับผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัว อธิบายถึงจุดมุ่งหมายขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณ และประโยชน์ของการวิจัย ย้ำถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญ เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลาเตรียมตัวเตรียมข้อมูล จัดระบบข้อมูล และความคิดล่วงหน้า ช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น

2. สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่ EDFR จะมีความยืดหยุ่นมากกว่า คือ ผู้วิจัยสามารถเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองต่อจุดมุ่งหมาย เวลางบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ อาจยึดตามรูปแบบของ EFR หรืออาจจะเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงว่า แนวโน้มเหล่านี้จะเป็นไปในทางดีหรือร้าย เพราะในการทำ EDFR รอบที่สองและสาม ถ้าหากผู้วิจัยสนใจที่จะแยกศึกษาอนาคตภาพทั้ง 3 ตามแบบ EFR ผู้วิจัยก็สามารถทำได้โดยการออกแบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อนาคตภาพทั้ง 3 ภาพอย่างเป็นระบบได้

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเดลฟาย

4. สร้างเครื่องมือ

5. ทำเดลฟาย รอบที่ สอง สาม ...

6. เขียนอนาคตภาพ

2.4.1 ปัญหาที่ควรวิจัยด้วยเทคนิค EDFR

ปัญหาที่ควรวิจัยด้วยเทคนิคนี้ เป็นปัญหาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับปัญหาที่ใช้เทคนิค EFR และเดลฟาย (สุวรรณา เข็วรัตนพงษ์, 2528 : 1, อ่างถึงโน สาลินันท์ เทพประสาน, 2553 : 93) กล่าวคือ

1. เป็นปัญหาที่จะทำการวิจัยไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน แต่สามารถวิจัยปัญหาได้จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ

2. เป็นปัญหาที่ต้องการความคิดเห็นหลายๆ ด้านจากประสบการณ์หรือความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ

3. ผู้วิจัยไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีผลกระทบต่อกัน

4. การพบปะหรือประชุมรวมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญไม่สะดวก

5. เมื่อไม่ต้องการเปิดเผยรายชื่อบุคคลในกลุ่ม เพราะความคิดเห็นของบุคคลในกลุ่มอาจมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง

นอกจากนี้เทคนิค EDFR ยังเปิดโอกาสให้นำวิธีการของเทคนิคไปประยุกต์ใช้กับการวิจัยอดีตหรือปัจจุบันได้ ถ้าหากว่าการนำไปใช้นั้นทำให้ได้ผลดีขึ้น และสนองต่อจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เช่นนำไปวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ตัดสินปัญหา กำหนดนโยบายระยะสั้น เหล่านี้เป็นต้น แต่ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

2.4.2 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ต้องการจะทำให้ผลการวิจัยของเรานั้นเกิดผลจริงๆ ก็ควรเลือกผู้บริหารในหน่วยงานนั้นและผู้ที่มีศักยภาพจะเป็นผู้บริหารถัดมาเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของเรา ผนวกกับกลุ่มนักวิชาการ ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ซึ่งอาจจะรวมถึงผู้ที่ใช้บริการด้วย เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะต้องมองให้ดีๆ ว่า ผู้เชี่ยวชาญของเรานั้นคือใครบ้าง อัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ที่กล่าวถึง ผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้กำหนด เราเน้นตรงไหนก็เลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนนั้นมากหน่อย (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548 : 21)

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2529 : 22 – 24) ให้ข้อเสนอแนะว่า การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอยู่ที่จุดหมายของการศึกษาค้นคว้าว่าต้องการอะไร ถ้าต้องการจะทำให้ผลการวิจัยเกิดขึ้นจริงๆ ควรเลือกผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารปัจจุบัน กลุ่มผู้มีความรู้ที่จะเป็นผู้บริหารรุ่นต่อไป กลุ่มนักวิชาการและอาจจะรวมไปถึงกลุ่มผู้ใช้บริการด้วยก็ได้ ส่วนอัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างหรือสัดส่วนระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างๆ นั้น ผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้กำหนดเอง กล่าวคือต้องการเน้นจุดไหนมากก็เลือกผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนั้นให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ทั้งนี้ควรจะมีกลุ่มนักวิชาการอยู่ด้วยเสมอ ด้วยเหตุผลที่ว่ากลุ่มนักวิชาการเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความคิดเห็นที่อิสระและมีความคิดสร้างสรรค์หลายรูปแบบ นักวิชาการจึงน่าจะช่วยในเรื่องที่ศึกษาได้รายละเอียดในแง่ที่เป็นวิชาการหรือนวโน้มที่เป็นไปได้หลายๆ รูปแบบมากขึ้น และจะช่วยทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารได้รับรู้ข้อมูลใหม่ๆ ที่ทันสมัย ซึ่งเขาอาจจะยอมรับว่ามันเป็นสิ่งที่ดีแล้ว ทำให้เขาตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้รวดเร็วขึ้นด้วย

2.4.4 ลักษณะเด่นของการวิจัยแบบ EDFR

จิรพรรณ พึ่งบุญ ณ อยุธยา (2547: 57) ได้จำแนกจุดเด่นของการวิจัยแบบ EDFR ออกเป็น 3 ประการคือ

1. เป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่น โดยไม่กำหนดกรอบที่ชัดเจน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นถึงแนวโน้มที่เป็นไปได้รอบด้านมากที่สุด ทั้งยังสามารถเพิ่มเติมข้อคำถามได้ทุกรอบตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. สามารถอธิบายอนาคตภาพที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดกับข้อมูลในรอบที่สองและรอบต่อๆ ไปด้วยสติตัวอย่างง่ายและครอบคลุมมากกว่ารูปแบบอื่น โดยผู้วิจัยจะไม่ตัดทอนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างการวิจัยแต่อย่างใด จึงทำให้ทุกท่านมีโอกาสพิจารณาแนวโน้มทั้งหมดอย่างเท่าเทียมกัน
3. เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยได้แลกเปลี่ยน และเพิ่มพูนความรู้ความเชี่ยวชาญระหว่างกันโดยทางอ้อม

2.4.5 ขั้นตอนสำคัญของการวิจัยแบบ EDFR

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532 : 257 – 268) ได้กล่าวถึงเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR ว่าเป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่ตอบสนองจุดมุ่งหมาย และความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน เป็นเทคนิคการวิจัยที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน อาจสรุปขั้นตอนในการวิจัยแบบ EDFR ได้ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างหนึ่งในหัวข้อการวิจัยนั้น ๆ ให้บุคคลเหล่านี้มีโอกาสจัดเตรียมข้อมูลและความคิดเห็นไว้ล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากขึ้น

2. สัมภาษณ์รอบที่หนึ่ง โดยผู้วิจัยใช้รอบคำถามอย่างกว้างๆ ซึ่งมีความยืดหยุ่นสามารถเพิ่มเติมประเด็นได้ตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ต้องใช้คำถามที่เป็นกลางและไม่ชี้นำคำตอบ พร้อมสรุปคำสัมภาษณ์เป็นระยะๆ หรือสรุปรวมภายหลังจบการสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามความถูกต้องตรงประเด็นของข้อมูล ทั้งนี้ รูปแบบการสัมภาษณ์ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและสถานการณ์ของการวิจัย

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์รอบที่หนึ่ง เพื่อสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่สอง ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) หรือแบบเติมคำ ร้อยละของแนวโน้มความเป็นไปได้ หรือการจัดลำดับความเป็นไปได้ ตลอดจนความคิดเห็นต่ออนาคตภาพ ทั้งเชิงบวกและลบ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่สอง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากรอบที่สอง เพื่อรายงานความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างการวิจัย และของผู้ตอบแต่ละท่าน ด้วยค่าสถิติฐานนิยม (Mode) หรือค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เป็นรายข้อคำถาม เพื่อให้ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างของคำตอบเมื่อเทียบกับกลุ่ม แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยผู้ตอบสามารถยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบได้ หากคำตอบใดอยู่นอกเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ก็ควรให้เหตุผลประกอบด้วย

4. วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งเขียนภาพอนาคตของประเด็นการวิจัยนั้นๆ

2.4.6 ความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity)

การหาความเที่ยงและความตรงของเทคนิคการวิจัยอนาคตนั้น ยังมีปัญหาอยู่มาก ทั้งนี้ เพราะการวิจัยอนาคตมีปรัชญาและข้อตกลงพื้นฐาน (Basic Assumptions) ที่แตกต่างจากระเบียบวิธีการวิจัยอื่นๆ ที่มีมาในอนาคตและปัจจุบัน ดังนั้นการที่จะเอาเกณฑ์ของระเบียบวิธีวิจัยซึ่งมีอยู่เดิมมาตัดสินเกณฑ์หรือมาตรฐานของระเบียบวิธีวิจัยอีกแบบหนึ่งจึงดูไม่เหมาะสมและไม่ยุติธรรมสำหรับสิ่งใหม่นัก แต่ทั้งนี้เทคนิคการวิจัยอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิค EDFR ก็ไม่ปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่ความเที่ยงและความตรงของเทคนิคนี้ก็แฝงอยู่ในกระบวนการตามระเบียบวิธีการวิจัยอยู่แล้ว กล่าวคือความเที่ยงของเทคนิคเหล่านี้โดยเฉพาะเทคนิค EDFR อยู่ที่การให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามซ้ำหลายๆ รอบ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของคำตอบแต่ละรอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าคำตอบของผู้เชี่ยวชาญคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงก็แสดงว่ามีความเที่ยงมาก ส่วนของความตรงของเครื่องมือนี้การวิจัยโดยทั่วไปก็จะใช้วิธีนี้ไปแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความตรง แต่เทคนิคการวิจัยอนาคตนี้ทำกับผู้เชี่ยวชาญอยู่แล้ว จึงอาจจะมีปัญหาบ้างก็เฉพาะในเรื่อง การใช้ภาษาเท่านั้น นอกจากนี้การวิจัยอนาคตยังใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความตรงของข้อมูลที่ตรงกับความรู้สึก การรับรู้ และมีประสบการณ์ โดยปราศจากอคติของผู้เชี่ยวชาญ

โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสตรวจสอบคำตอบของตนเองหลายรอบ และมีการใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization Technique) ในการสัมภาษณ์ที่การสัมภาษณ์ทั่วไปไม่มีและด้วยเหตุที่ว่าการวิจัยอนาคตเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับบุคคล ดังนั้นความเที่ยงและความตรงของข้อมูลที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับ การเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม และการให้ความสำคัญกับธรรมชาติของบุคคลด้วย เช่น จัดแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินอย่างเป็นหมวดหมู่เป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสม ไม่เร่งรีบ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้ที่จะทำวิจัยอนาคตควรรู้และตระหนักให้มากเพื่อหาวิธีป้องกันอันจะทำให้ผลการวิจัยที่ได้รับความ น่าเชื่อถือมากขึ้น (จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2529 : 34 - 35)

ทั้งนี้ ความเชื่อถือได้ (Reliability) ของการวิจัยแบบ EDFR จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532 : 257 - 268) กล่าวไว้ว่าขึ้นอยู่กับให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยตอบแบบสอบถามซ้ำ หลายๆ รอบ หากคำตอบสำหรับข้อคำถามใดคงเดิมในแต่ละรอบ แสดงว่ามีความเชื่อถือได้สูง ส่วนความ แม่นตรง (Validity) ของเครื่องมือจะได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวแล้วในการเก็บรวบรวม ข้อมูลทุกรอบ อย่างไรก็ตาม การวิจัยแบบ EDFR สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนในอนาคต เพื่อ วิเคราะห์และเข้าใจปัญหาในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อวิเคราะห์หาคำตอบที่เป็นไปได้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารสหกรณ์มากมาย ดังนี้
จินตนา จริงจิต (2544) ได้ศึกษาการดำเนินงานและผลกระทบจากการดำเนินงานกองทุน สวัสดิการชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์ที่มีผลงานดีเด่น ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า มี การดำเนินงานกองทุนหลายประเภท จำแนกเป็นกองทุนสวัสดิการที่สำคัญได้ 6 ประเภท คือ กองทุนเพื่อ การรักษาพยาบาล กองทุนเพื่อฌาปนกิจ กองทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ กองทุนเพื่อสาธารณูปโภคและ สิ่งแวดล้อม กองทุนเพื่อการศึกษา กองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีที่มาของเงินทุนจาก 2 แหล่งคือ การผลกำไรของกลุ่มออมทรัพย์ส่วนที่เกินจากการปันผลสมาชิกและค่าตอบแทนกรรมการ และเงิน ช่วยเหลือจากภายนอก

ศิริศักดิ์ ปานบำรุง (2545 : 105) ได้ศึกษารูปแบบการจัดองค์การธุรกิจก่อสร้างในสภาวะ เศรษฐกิจถดถอย ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดโครงสร้างองค์การควรสามารถปรับตัวให้ทันต่อ สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ จากสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยทำให้ต้องมีการปรับปรุง องค์การใหม่ และควรมีการแบ่งแยกหน้าที่ทำงานของบุคคลอย่างชัดเจน ด้านการจัดแผนงานควรมีการ กำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ การทำงานควรคำนึงความชำนาญ เฉพาะของบุคคลและลักษณะของงานประกอบกัน และกลุ่มกิจกรรมควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพ ธุรกิจ ด้านสายการบังคับบัญชา การทำงานควรเน้นที่พนักงานทำงานเป็นทีม การทำงานควรเน้นที่ กระบวนการในการทำงานแทนการปฏิบัติงานของพนักงานในลักษณะทำตามคำสั่ง และเอกสารรายงาน ต่างๆ ควรนำเสนอไปตามลำดับขั้นจากระดับล่างไปสู่ระดับผู้บังคับบัญชา

ประจักษ์ ผลเรือง (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ผล การศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่มีสภาพความรุนแรงในระดับปานกลาง ปัญหาที่มี ความรุนแรงมากที่สุดตามลำดับได้แก่ ด้านระบบหมาบ้าน ด้านสมาชิก ด้านการสนับสนุน และด้านองค์กร การบริหาร ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด คือ ระบบองค์กรการบริหารจัดการ รองลงมาได้แก่ ระบบสนับสนุน ระบบหมู่บ้าน และระบบสมาชิก ตามลำดับ ตัวแบบยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่สร้างขึ้น และผ่าน

กระบวนการพัฒนาแล้ว สามารถสังเคราะห์กลั่นกรองและคัดสรรไว้ เฉพาะที่สำคัญ 4 ยุทธวิธีคือ (1) การพัฒนาระบบงานกองทุน (2) การพัฒนาองค์การบริหารกองทุน (3) การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ การพัฒนาหมู่บ้าน และ (4) การเสริมสร้างบรรยากาศการบริหารจัดการกองทุน

นิรัญ แก้วสม (2547) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ สหกรณ์โคนมการเกษตรไชยปราการ จำกัด ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาการบริหารงานอย่างเป็นระบบแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอน ดังนี้ จัดตั้งคณะทำงานที่มาจากคณะกรรมการดำเนินงาน ตัวแทนของสมาชิกและตัวแทนของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ จัดเวทีประชุมคณะทำงาน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ระบบการบริหารงานที่ผ่านมาและหาวิธีการแก้ไข ที่เน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จัดเวทีประชุมสมาชิกเพื่อชี้แจงระบบการบริหารที่ปรับใหม่ และแผนการดำเนินงาน เพื่อขอความเห็นก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติ ดำเนินการตามระบบการบริหารงานแบบใหม่และแผนการดำเนินงาน จัดเวทีประชุมคณะทำงานเพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานและทบทวนแผนการดำเนินงานเป็นระยะๆ

ชวลิต บุญปิ่น (2547) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาสหกรณ์การเกษตร กรณีศึกษา สหกรณ์เกษตรมโนรมย์ จำกัด จังหวัดชัยนาท พบว่า ด้านการบริหารจัดการองค์กร พบว่าสมาชิกเกือบทั้งหมดทราบข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่างๆ ของสหกรณ์จากที่ประชุมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่ระบุว่าข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่างๆ ของสหกรณ์เอื้อต่อการขอรับบริการหรือการประกอบอาชีพ แต่ควรปรับปรุงข้อบังคับ กฎระเบียบต่างๆ ด้านการขายผลิตผลทางการเกษตรมากที่สุด เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่างๆ ของสหกรณ์ โดยประธานกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่มคอยให้คำแนะนำ การติดต่อประสานงานกับสมาชิกผ่านประธานกลุ่ม ระบุว่าด้วยการให้เงินกู้มาเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี และข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดเพื่อพัฒนาสหกรณ์ให้กับสหกรณ์ทราบทุกปี ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลพบว่า สมาชิกสหกรณ์มีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ หลักและวิธีการสหกรณ์ โดยรวมในระดับดีมาก ส่วนใหญ่ระบุว่า ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสหกรณ์ และเคยทำธุรกิจกับสหกรณ์โดยการขายผลิตผล/ผลิตสินค้าให้กับสหกรณ์มากที่สุด ส่วนด้านการจัดการสหกรณ์พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 94,832.89 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ระบุว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นระหว่าง 3,000 – 100,000 บาทต่อปี โดยส่วนใหญ่ได้รับเงินปันผลจากสหกรณ์ในรูปของเงินสด สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีการถือหุ้นเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี โดยถือหุ้นเพิ่มเฉลี่ย 384.35 บาท ส่วนใหญ่ระบุว่า สหกรณ์ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยการให้ทุนการศึกษา และสมาชิกสหกรณ์เกือบทั้งหมดได้รับสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของสมาชิกและครอบครัว โดยได้รับสวัสดิการสังคมเฉลี่ย 1,457.95 บาทต่อปี

ประยุทธ ภาคบุญ (2548) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบบริหารงานกิจการสหกรณ์วิทยาลัย อาชีวศึกษาลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ระบบงานเดิม การจัดเก็บข้อมูลเป็นเอกสารไม่มีระบบรายงานด้วยคอมพิวเตอร์มีความล่าช้าในการให้บริการ ปันผลล่าช้า สรุปลยอดสินค้าสิ้นงวดล่าช้า ใช้เวลาในการทำงานบุคลากร สต็อกสินค้าไม่ถูกต้อง ซึ่งระบบงานที่พัฒนาขึ้นใหม่โดยใช้คอมพิวเตอร์มาประมวลผลข้อมูล และใช้เครื่องอ่านบาร์โค้ดในการสแกนรหัสสินค้า จะทำให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ใบเสร็จมีรายละเอียด สต็อกสินค้าถูกต้อง ระบบมีความเชื่อถือสูง การจัดทำงบดุลรวดเร็ว ปันผลได้ทันตามกำหนด

วิจิตร จะโรจร (2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของ คณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรโดยกระบวนการฝึกอบรม ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการฝึกอบรมพบว่า นักวิชาการและผู้จัดการสหกรณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพื้นฐานและหลักสูตรต่อเนื่องที่มีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับคณะกรรมการสหกรณ์ โดยรวมในระดับมากที่สุด สำหรับ คณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ระบุว่ามีความต้องการฝึกอบรมในหลักสูตรพื้นฐานและหลักสูตร

ต่อเนื่อง โดยรวมในระดับมาก โดยนักวิชาการและผู้จัดการสหกรณ์ และคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพื้นฐานที่มีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับคณะกรรมการสหกรณ์สอดคล้องกัน

จิรศักดิ์ วงษาปัน (2550) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานสหกรณ์ร้านค้า กรณีศึกษาร้านค้าสหกรณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารร้านสหกรณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำกัด จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย พอสรุปประเด็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของร้านสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ การแข่งขันกับเอกชนรายใหญ่ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสหกรณ์เท่านั้น รวมถึงธุรกิจค้าปลีกรายย่อยด้วย และปัจจัยภายใน ได้แก่ โครงสร้างและประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ซึ่งได้มีการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาร้านสหกรณ์ โดยให้มีการปรับโครงสร้างองค์กร ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เตชาวุธ เจ๊ะเต๊ะ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ ในทศวรรษหน้า กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ ภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ด้านแนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภาคใต้ ในทศวรรษหน้า ได้ลำดับความสำคัญคือ การสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของสหกรณ์โดยกำหนดนโยบายและแผนงานที่สะท้อนความต้องการของสมาชิก การบริการที่รวดเร็ว โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเพื่อบริการสมาชิก ด้านวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญคือ การเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นส่งเสริมการออมพึ่งตนเองได้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามอุดมการณ์ของสหกรณ์ การเป็นสถาบันการเงินที่เป็นที่พึ่งของสมาชิกโดยแท้จริง และการเป็นองค์กรที่มีเป้าหมาย ปรัชญา วิสัยทัศน์ ที่เน้นความเป็นคนไทย ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้ลำดับความสำคัญคือ ควรให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ เป็นองค์กรดำเนินงานโดยยึดหลักการสหกรณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกและบริหารจัดการตามโครงสร้างอย่างเต็มรูปแบบ ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ และสอดคล้องประสานกันได้ ด้านสมาชิกของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญคือ การส่งเสริมสมาชิกให้ออมทรัพย์มากกว่าสร้างหนี้สิน การส่งเสริมการคืนกำไรสู่สมาชิก การบริการสังคมและห่วงใยสิ่งแวดล้อม และการบริการที่สนองความต้องการของสมาชิก โดยสำรวจข้อมูลและให้สมาชิกมีทางเลือกที่หลากหลาย ด้านการบริการเงินฝาก ได้ลำดับความสำคัญคือ การสร้างความมั่นใจในระบบเงินฝากและความพึงพอใจในผลตอบแทน การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อความรวดเร็วและคล่องตัว และการกำหนดระเบียบข้อบังคับที่สนับสนุนให้สมาชิกฝากเงินกับสหกรณ์ ด้านการบริการเงินกู้ ได้ลำดับความสำคัญคือ การสร้างระบบพิจารณาเงินกู้ที่ชัดเจน รวดเร็ว โปร่งใสและเป็นธรรม การให้บริการสินเชื่ออย่างมีคุณภาพสามารถเพิ่มรายได้ ทำให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการประกันชีวิตสมาชิก เพื่อลดความเสี่ยงของเงินกู้หรือจัดตั้งกองทุนประกันเงินกู้ กรณีสมาชิกเสียชีวิตหรือออกจากราชการ ด้านการจัดสวัสดิการ ได้ลำดับความสำคัญคือ การจัดสวัสดิการในรูปแบบให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการระดมเงินเข้าเป็นกองทุน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การจัดสวัสดิการในรูปแบบการคืนกำไรให้กับสมาชิก เพื่อทรงคุณค่าของการเป็นสมาชิกสหกรณ์ และการจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และครอบคลุมไปถึงครอบครัวของสมาชิก ด้านหุ้นและการถือหุ้น ได้ลำดับความสำคัญคือ การกำหนดมาตรการจูงใจและสร้างจิตสำนึกในการถือหุ้นเพิ่ม เพื่อความมั่นคงของสหกรณ์ และการกำหนดรูปแบบหุ้นที่หลากหลาย และด้านรูปแบบของสหกรณ์ ได้ลำดับความสำคัญคือ การบริหารงานที่สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ ส่งเสริมการออมทรัพย์ ลดการสร้างหนี้สิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล

จรรยาลักษณ์ เกตุปมา (2551) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ผลการศึกษาพบว่า มีการจัดสวัสดิการแก่ครอบครัวคนตายมากที่สุด ประเภทการช่วยเหลือได้แก่ ด้านการเงิน สิ่งของ การให้ความรู้ ด้านอาชีพ สุขภาพ แหล่งการช่วยเหลือส่วนใหญ่มาจากการรวบรวมจากทุกหลังคาเรือน ผู้รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการได้แก่ ผู้นำในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

ชไมพร น้อยศรี (2551) ได้ศึกษาคุณภาพการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จำกัด ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 10 ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายได้พบว่า คุณภาพการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จำกัด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเชื่อถือได้ในมาตรฐานคุณภาพการบริการ ความปลอดภัย บริการอย่างมีความสามารถ ความเชื่อถือไว้ใจได้ อธยาศัยไมตรี การตอบสนอง การติดต่อสื่อสาร การเข้าถึง เข้าใจ และรู้จักลูกค้า และบริการที่เป็นธรรม

วนิชา แสนรัมย์เย็น (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี บุคลากรส่วนใหญ่เคยเข้ารับการฝึกอบรมในรอบ 2 ปี จำนวน 1 – 2 ครั้ง หลักสูตรการฝึกอบรมที่เห็นว่ามีประโยชน์ที่สุด คือ Mini MBA จำนวนครั้งในการเข้ารับการสัมมนาในรอบ 2 ปี จำนวน 1 – 2 ครั้ง หลักสูตรการสัมมนาที่เห็นว่ามีประโยชน์ที่สุด คือ แนวทางการพัฒนาหน่วยส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ จำนวนครั้งในการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงานในระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมา จำนวน 1 – 2 ครั้ง จำนวนครั้งในการไปศึกษาดูงานในระยะเวลา 2 ปี จำนวน 1 – 2 ครั้ง การศึกษาดูงานในระยะเวลา 2 ปี เคยไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรแบบมีส่วนร่วม สถาบันการศึกษาที่บุคลากรกำลังศึกษาต่อมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี แลส่วนใหญ่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ชนิษฐา พลษา (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของกลุ่มสตรีและเยาวชนสหกรณ์บ้านศรีสงคราม ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการของกลุ่มสตรีและเยาวชนสหกรณ์บ้านศรีสงคราม ด้านระบบงาน ไม่มีแผนในการปฏิบัติงาน ด้านระบบเงิน ยังไม่มีกฎกติกาในการบริหารจัดการที่ชัดเจนและการบัญชียังไม่เป็นระบบสำหรับด้านบุคลากร ยังขาด ความรู้ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วม 2. กระบวนการพัฒนาระบบบริหารจัดการของกลุ่มสตรีและเยาวชนสหกรณ์บ้านศรีสงคราม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์ 2) ศึกษาสภาพการดำเนินงาน 3) การวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกัน และหาแนวทางในการแก้ปัญหา 4) การปฏิบัติตามแนวทางการแก้ปัญหา 5) สรุปบทเรียน 3. ผลการพัฒนา จากกระบวนการวิจัยครั้งนี้ทำให้กลุ่มสตรีและเยาวชนสหกรณ์บ้านศรีสงครามมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ และใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ตลอดจนมีการปรับปรุงแบบการบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางที่มีส่วนร่วมมากขึ้น

สุจิตรา บุญเรืองรอด (2551) ได้ศึกษาโครงสร้างและการบริหารจัดการของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุพรรณบุรี จำกัด ผลการศึกษาพบว่า สกต. สุพรรณบุรี จำกัด มีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบผสม โดยในส่วนของสมาชิกและกลุ่มสมาชิกมีโครงสร้างแบบแบ่งตามพื้นที่ ในขณะที่โครงสร้างองค์กรของฝ่ายจัดการเป็นแบบตามหน้าที่โดยจัดเป็นสองกลุ่มงาน คือ แผนกการตลาดและแผนกบัญชี การเงินธุรการ มีสมาชิก 44,749 คน แบ่งเป็น 3,405 กลุ่ม โดยคุณสมบัติของสมาชิกต้องเป็นเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในสังกัดสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 10 อำเภอ ที่มาของกลุ่มสมาชิกและผู้แทนสมาชิกมาจากกลุ่มและประธานกลุ่มลูกค้าของ ธ.ก.ส. ไม่มีกิจกรรมกลุ่มและการประชุมกลุ่มตามนัยของ สกต. ส่วนการทำธุรกิจและการสื่อสารระหว่าง สกต. กับสมาชิกดำเนินการผ่านพนักงาน

พัฒนาธุรกิจของ อ.ก.ส. ด้านโครงสร้าง ฝ่ายจัดการก่อนปีบัญชี 2550 ผู้จัดการมาจากผู้จัดการ อ.ก.ส. สาขาสามชุกในสังกัดสำนักงาน อ.ก.ส. สุพรรณบุรี สำหรับการจัดแผนงานมีการแบ่งแยกหน้าทำงานอย่างชัดเจน แต่ขาดการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่และด้านการควบคุมมีหลายงานที่ขาดการควบคุมและปัจจัยชี้วัดที่ดี
 ขนิษฐา บุรณพันธ์ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการบริหารการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้
 (1) การเตรียมสภาพแวดล้อมของการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ การเตรียมสภาพแวดล้อมทั้งสถานที่ บรรยากาศ กลิ่น เสียง มีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง (2) ด้านโครงสร้างของการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ การวางแผนการจัดการฝึกอบรม การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม มีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง (3) กระบวนการและลักษณะของการจัดการทรัพยากรทางการบริหาร การฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ มีการจัดการในการระดับปานกลาง (4) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารการฝึกอบรมมีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง

2. รูปแบบการบริหารฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ได้รับการพัฒนา มีองค์ประกอบของปัจจัยหลัก 4 ประเด็นคือ (1) การกำหนดโครงสร้างการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (2) การเตรียมสภาพแวดล้อมของการฝึกอบรม (3) พฤติกรรมการบริหารที่จำเป็นของผู้บริหารการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (4) การกำหนดกระบวนการและลักษณะของการจัดการทรัพยากรในการอบรมมีการจัดการเพื่อความมั่นคงของมนุษย์

3. การตรวจสอบรูปแบบการบริหารการฝึกเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ที่พัฒนาขึ้น โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ปัจจัยการเตรียมสภาพแวดล้อมการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ปัจจัยการกำหนดโครงสร้างการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการบริหารที่จำเป็นของผู้บริหารการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ และปัจจัยการกำหนดกระบวนการและลักษณะของการจัดการทรัพยากร เนื้อหาที่มีความครอบคลุมมิติทุกด้านของความมั่นคงของมนุษย์ ปัจจัยต่างๆ มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน โครงสร้างของปัจจัยการฝึกอบรมสอดคล้องกับแนวทางการบริหารการฝึกอบรมและสามารถบรรลุถึงประสิทธิผล มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูงมากที่สุด

บุญล้วน อุดมพันธ์ (2552) ได้ศึกษาการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ของสหกรณ์การเกษตร ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. การกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร แล้วกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และพันธกิจ และแปลงไปสู่เป้าประสงค์ขององค์กร จากนั้นจึงกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ในการบริหารงาน ในรูปของโครงการและกิจกรรมในการทำงาน

2. การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วย

2.1 กลยุทธ์ด้านการเงิน มีการระดมทุนจากสมาชิกของสหกรณ์ โดยการจัดทำโครงการส่งเสริมการออม การฝากเงินกับสหกรณ์ และการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนภายนอก

2.2 กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ มีการจัดประชุมให้การศึกษาอบรมสมาชิก เพื่อให้ทราบถึงการบริหารงานของสหกรณ์ การจัดโครงการสัมมนาสมาชิกเพื่อการสื่อสารให้สหกรณ์มีวิสัยทัศน์ไปในทิศทางที่ดีเกิดการยอมรับจากมวลสมาชิก และสังคม

2.3 กลยุทธ์ด้านการตลาด มีการส่งเสริมด้านการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์เชิงรุก และพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ สร้างเครือข่ายทางด้านการค้าทั้งกับภาครัฐและเอกชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ธุรกิจที่ประสบผลสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรวิสัย จำกัด คือ ผลิตภัณฑ์ข้าวมะลิ ภายใต้ยี่ห้อข้าวหอมทุ่งกุลาร้องไห้ ส่วนธุรกิจที่ประสบผลสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด คือ ธุรกิจสถานีบริการจำหน่ายน้ำมัน

2.4 กลยุทธ์ด้านบุคลากร การส่งเสริมให้คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายจัดการเข้ารับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินกิจการสหกรณ์ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน

3. การประเมินผล ประกอบด้วย การประชุมประจำเดือน การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และการตรวจสอบด้านการเงินจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

พรณาสีทธิ กิจเจริญถาวรชัย (2553) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรจำกัดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการและความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบการศึกษาพบว่า สมาชิกตัดสินใจใช้บริการเรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินเชื่อ เงินกู้ต่ำ เงินฝากสูง ตัดสินใจด้วยตนเอง อยู่ใกล้บ้าน ราคาสินค้าถูกกว่าท้องตลาด สินค้าเหมาะสมกับความต้องการ มีระยะเวลาการให้เครดิตปานกลาง ให้บริการฝาก-ถอน เงินสะดวกรวดเร็ว และมาใช้บริการ 5 – 6 ครั้งต่อปี ช่วงเวลาที่ใช้บริการเวลา 10.00 – 12.00 น. มีการใช้บริการด้านจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ประเภทสินค้าคือ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ลักษณะการซื้อเป็นเงินผ่อนและมาใช้บริการโดยมอเตอร์ไซค์/รถยนต์ส่วนตัว สมาชิกมีความพึงพอใจด้านการดำเนินงาน ด้านบุคคลและด้านอาคารสถานที่อยู่ในระดับมากที่สุด สมาชิกมีปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้บริการและพฤติกรรมการใช้บริการต่างกัน มีระดับความพึงพอใจด้านบุคลากรและด้านอาคารสถานที่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกสหกรณ์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้บริการของสมาชิกและพฤติกรรมการใช้บริการของสมาชิก ผู้บริหารสหกรณ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสหกรณ์ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการจูงใจ และด้านการควบคุม ควรปรับปรุงเพื่อพัฒนาสหกรณ์ให้ดียิ่งขึ้น

สรายุทธ โตพันธ์ (2553) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรเมืองเลย จำกัด ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรเมืองเลย จำกัด คือปัญหาด้านบุคคล พบว่า พนักงานมีความรู้ความสามารถไม่ตรงกับสาขาการทำงาน การประเมินผลการทำงานของพนักงานลูกจ้างไม่ตรงกับความสามารถ ปัญหาด้านงบประมาณ พบว่ามีปัญหาในการวางแผนการดำเนินงาน แต่ละฝ่ายไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการดำเนินงาน ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ปัญหาการไม่ดูแลรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ทำให้เกิดความเสียหาย และใช้งานไม่ตรงกับลักษณะงาน ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหาการจัดระบบควบคุมภายในของสหกรณ์ การกำหนดนโยบายที่ไม่ชัดเจน ปัญหาฝ่ายจัดการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของสหกรณ์

2. แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรเมืองเลย คือด้านบุคคล แนวทางพัฒนาการสอบคัดเลือกพนักงานควรพิจารณาความรู้ความสามารถให้ตรงกับตำแหน่งงานที่เปิด ควรมีการเชื่อมโยงจากฝ่ายบริหารสู่พนักงานลูกจ้างอย่างเหมาะสม คณะกรรมการ พนักงานและลูกจ้างของสหกรณ์ต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบโครงสร้างของสหกรณ์ให้ชัดเจน เพื่อการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพ แนวทางพัฒนาด้านงบประมาณ จัดให้มีการวางแผนการดำเนินงานด้านงบประมาณ แต่ละส่วนอย่างเหมาะสม แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านงบประมาณ เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ จัดอบรมและเพิ่มทักษะความรู้ด้านเศรษฐกิจ วิเคราะห์แนวโน้มพยากรณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินธุรกิจ แนวทางด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดให้มีการวางแผนการ

ดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ นำระบบคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยในการทำงานให้มี ประสิทธิภาพและสะดวกรวดเร็ว แนวทางการบริหารจัดการ การวางแผนนิเทศการปฏิบัติงานอย่าง ต่อเนื่อง และจัดระบบการควบคุมภายใน การกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน การวางแผนดำเนินการ ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ การเกษตรเลย จำกัด

Prince of Songkla University
Pattani Campus